

T. C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**BATTAL UMMANİ ERDEN (ÂŞIK UMMANÎ) HAYATI, SANATI
VE ŞİİRLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Şanver TERCUMAN

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Tuğrul BALABAN

NEVŞEHİR
Nisan, 2018

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Şanver TERCUMAN

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Battal Ummani Erden (Âşık Ummanî) Hayatı, Sanatı ve Şiirleri” adlı Yüksek Lisans Tezi Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

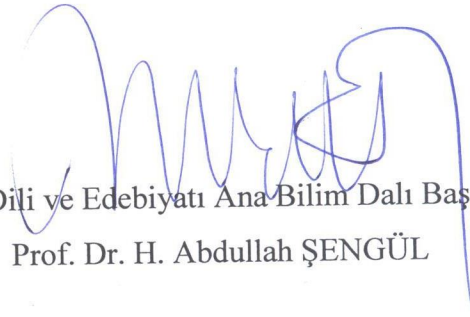
Tezi Hazırlayan

Şanver TERCUMAN

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Tuğrul BALABAN

Türk Dili ve Edebiyatı Ana-Bilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. H. Abdullah ŞENGÜL

TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI

Dr. Öğretim Üyesi Tuğrul BALABAN danışmanlığında Şanver TERCUMAN tarafından hazırlanan “Battal Ummani Erden (Âşık Ummanî) Hayatı, Sanatı ve Şiirleri” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

26/04/2018

(Tez savunma tarihi)

JÜRİ

İMZA

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Tuğrul BALABAN
Üye: Doç. Dr. Mehmet SERİBAŞ
Üye: Doç. Dr. Nedim BAKIRCI

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 17 / 05 / 2018 tarih ve 2018/21339 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

17 / 05 / 2018

Dr. Öğr. Üyesi Vedat AKTEPE
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans dönemine başladığım ilk günden itibaren benden maddi ve manevi olarak hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans bitirme tezinin yazılması sırasında benden değerli bilgilerini esirgemeyen, danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Tuğrul BALABAN başta olmak üzere saha araştırması ve derlemenin nasıl yapılacağı noktasında engin bilgilerini daima benimle paylaşan değerli hocam Doç. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ'a teşekkür ederim.

Tez için yapılan derlemelerin değerlendirilmesinde yardımlarını aldığım Arş. Gör. Dr. Serkan KÖSE hocama, kaynak noktasında bana kütüphanesini açan Arş. Gör. Mehmet Emin DEDE hocama ve tezimin düzenlenmesinde yardımlarını aldığım Arş. Gör. Murat GÜR hocama ayrıca Mersin'de derleme yaptığım sırada bana büyük yardımları olan arkadaşım Seyhan ÇİÇEKOĞLU ve değerli ailesine teşekkür ederim.

Son olarak tezin oluşmasını sağlayan, derlemeler sırasında bana geniş vakit ayırıp şiirlerini ve adı gibi umman olan bilgilerini benimle paylaşan Battal Ummani Erden (Âşık Ummanî)'e teşekkür etmeyi borç bilirim.

BATTAL UMMANİ ERDEN (ÂŞIK UMMANÎ) HAYATI, SANATI VE ŞİİRLERİ

Şanver TERCUMAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Nisan, 2018

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Tuğrul BALABAN

ÖZET

İlk yurtları Orta Asya coğrafyasında olan Türkler, köklü bir kültür ve medeniyet inşasını da ilk olarak bu coğrafyada kurmuştur. Tarihsel süreç içerisindeki zamanda Türkler, farklı coğrafyalara yayılarak sahip oldukları kültür ve medeniyet tohumlarını gittikleri yerlere taşımışlardır. Şüphesiz Türklerin tarih sahnesinde yapmış oldukları en önemli göçlerden biri Orta Asya'dan Anadolu'ya yaptıkları göçtür. Bu göçle beraber Türkler Anadolu'ya “âşıklık geleneğinin” en eski geleneği olan “ozan-baksı” geleneğini de beraberinde getirmişlerdir. İslamiyet öncesi Türk toplumlarında bu geleneğin ilk icracıları “kam, baksı, şaman ve ozan” olarak adlandırılan kişilerdir. Bu kişilerin İslamiyet öncesi Türk toplum hayatında musikişinaslık, hekimlik, şairlik ve çeşitli ruhanî vasıfları bulunmaktaydı. İslamiyet'in kabul edilmesinden sonra Anadolu'da ozan-baksı geleneği yerini zamanla “âşıklık geleneğine” bırakarak kam, baksı, şaman ve ozanlar da “âşık” adı ile anılmaya başlanmışlardır.

Anadolu'da ilk olarak âşık tipinin ne zaman meydana geldiği hakkında farklı görüşler yer almakla beraber ilk olarak 13. yüzyılda âşık kelimesinin kullanıldığına rastlanmaktadır. Âşıklar çeşitli köy, kasaba, kahvehâne ve tekke gibi çeşitli kültürel ortamlarda sanatlarını icra etmişlerdir. 15 ve 16. yüzyıllarda şekillenmeye başlayan âşıklık geleneğinin varlığı 17. yüzyılda tamamen şekillenip kendine has bir tarza bürünerek “âşık edebiyatı geleneği veya âşık tarzı şiir geleneği” adlarıyla günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir.

Çalışmada günümüz âşıklık geleneğinin ender temsilcilerinden biri olarak kabul edilen Battal Ummani Erden (Âşık Ummanî)' in hayatı, sanatı ve 129 adet şiirinin şekil, konu, edebî ve dinî kişi kadrosu detaylı olarak tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk kültürü, Âşık Ummanî, âşık, âşıklık geleneği, âşık tarzı, gelenek.

BATTAL UMMANÎ ERDEN (ÂŞIK UMMANÎ) LIFE, ART AND POEMS
Şanver TERCUMAN
Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences
Turkish Language and Literature Department, Graduate, April, 2018
Supervisor: Ass. Prof. Dr. Tuğrul BALABAN

ABSTRACT

Turks who setup their first homeland in central Asia geography, a well established culture and civilization organization was first established in this geography. During the historical process Turks, spreaded different geographical regions and carried the seeds of their culture and civilization to their places. Undoubtedly, one of the most important migrations that the Turks made in the history scene is the migration from central Asia to Anatolia. With this migration, the Turks brought a tradition of love in Anatolia. The first performers of this tradition in pre-Islamic Turkish societies “kam, baksı, shaman ant poet”. These people had various spiritual qualities such as poetry and artistry, doctorate, poetry in the pre-Islamic Turkish society. After the acceptance of Islam, Anatolian poetry tradition has left the place to the tradition of love. Over time, shamans, and poets began to be remembered in love.

In Anatolian geography, firstly there are different opinions about when the type of the lover has come to fruition. At first, it is found that in the 13th century the love word is used. Lovers performed their arts in various cultural settings such as various towns, cafes and dervish lodges. The existence of the tradition of loveliness, which began to take shape in the 15th and 16th centuries, continued to exist as a day to day tradition in the 17th century, under the name of tradition of love literature or lovers style poetry tradition.

In our work, we tried to identify in detail the shape and religious personality of the 129 poems of Battal Ummani Erden (Âşık Ummanî), which we consider to be one of the rare representatives in today Love Ummani tradition.

Key Words: Turkish culture, Âşık Ummanî, love, tradition of love, style of love, tradition.

KISALTMALAR

C.	: Cilt
H	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
M	: Miladi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T. C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TD K	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
y.y.	: Yüzyıl

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	İ
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	İİ
TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI	İİİ
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
KISALTMALAR	VIII
İÇİNDEKİLER	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BATTAL UMMANÎ ERDEN (ÂŞIK UMMANÎ) HAYATI, SANATI VE ŞİİRLERİ

1.1. HAYATI	9
1.1.1. Doğumu ve Ailesi	9
1.1.2. Babası ve Annesi.....	9
1.1.3. Çocukluğu	10
1.1.4. Eğitimi.....	10
1.1.5. Mesleği.....	11
1.1.6. Askerliği.....	11
1.1.7. Evliliği.....	11
1.2. ÂŞIK UMMANÎ ERDEN'İN ÂŞIKLIK GELENEĞİNDE YER ALMASI 12	
1.2.1. Gurbete Çıkması	12
1.2.2. Âşıklığa Başlaması ve Bade İçme (Rüya Motifi)	14
1.2.3. Âşık Ummanî Erden'in Mahlas Alması	16
1.2.4. Âşık Ummanî Erden'in Etkilendiği Âşıklar.....	17
1.2.5. Âşık Ummanî Erden'in Yetiştirdiği Sanatçılar	17
1.2.6. Âşık Ummanî Erden'in Katıldığı Şenlikler ve Programlar.....	17
1.3. ÂŞIK UMMANÎ ERDEN'İN ÂŞIKLIK MESLEĞİ İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ	19
1.3.1. Âşık Ummanî Erden'in Saza Olan İlgisi.....	19
1.3.2. Âşık Ummanî Erden' nin Şiir Yazması ve Bülbül İle Olan İlişkisi.....	19
1.3.3. Âşık Ummanî Erden'in Ozan ve Âşıklık Mesleği İle İlgili Düşünceleri ..	20

1.4. ÂŞIK UMMANÎ ERDEN'İN BEKTAŞLİK HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ.....	21
--	-----------

İKİNCİ BÖLÜM
ÂŞIK UMMANÎ ERDEN'İN ŞİİRLERİNİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.1. Vezin.....	23
2.2. Kafiye (Uyak).....	28
2.2.1. Yarım Kafiye (Uyak)	29
2.2.2. Tam Kafiye (Uyak)	30
2.2.3. Zengin Kafiye (Uyak)	32
2.3. Redif	33
2.4. Ayak.....	35
2.4.1. Tek Ayak (Yineleme Ayak)	36
2.4.2. Döner Ayak (Yenileme Ayak)	38
2.5. ÂŞIK UMMANÎ ERDEN'İN ŞİİRLERİNDE EDEBÎ SANAT UNSURLARI	40
2.5.1. Nida	41
2.5.2. İstifham	42
2.5.3. Telmih	43
2.5.4. Tenâsüb	45
2.5.5. Kinaye	46
2.5.6. Mübâlâğa/Abartma.....	48
2.5.7. Teşbih.....	50
2.5.8. Tezat.....	51
2.5.9. Tariz	52
2.5.10. İstiare.....	52
2.5.11. İştikak.....	52
2.5.12. Teşhis	53
2.5.13. Tekrir.....	55
2.5.14. Mecâz-ı Mürsel	56
2.5.15. Tecâhül-i Ârif.....	56
2.5.16. Tevriye	57
2.5.17. İrsâl-i Mesel	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÂŞIK UMMANÎ ERDEN'İN ŞİİRLERİNİN KONU BAKIMINDAN
İNCELENMESİ

3.1. Âşık Ummanî Erden'in Şiirlerinde İşlediği Konular.....	58
3.1.1. Aşk Konulu Şiirleri	59
3.1.1.1. Sevda.....	59
3.1.2. Dinî-Tasavvufi Konulu Şiirleri	61
3.1.2.1. Hz. Ali.....	62
3.1.2.2. Hacı Bektaş Veli	63
3.1.2.3. Hz. Hüseyin, Kerbela ve Matem.....	64
3.1.2.4. Cem, Dua ve Bade (Dolu).....	66
3.1.2.5. Yol Büyükleri.....	67
3.1.3. Ferdi Konularını Anlatan Şiirler	68
3.1.3.1. Çile ve Dert	68
3.1.3.2. Yetimlik ve Yoksulluk	69
3.1.3.3. Sitem ve Şikâyet	70
3.1.3.4. Özlem.....	71
3.1.4. Memleket ve Tabiat Konulu Şiirleri	72

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
4.ÂŞIK UMMANÎ ERDEN'İN ŞİİRLERİNİN TÜR BAKIMINDAN
İNCELENMESİ

4.1. ANONİM HALK ŞİİRİ TÜRLERİ.....	74
4.1.1. Koşma	74
4.1.2. Semai.....	76
4.1.3. Türkü.....	78
4.2. TEKKE-TASAVVUF EDEBİYATI TÜR VE ŞEKİLLERİ.....	80
4.2.1. Medhiye	80
4.2.2. Mersiye.....	82
4.2.3. Deyiş	84
4.2.4. Dövaz / Dövazdeh / Dövazımam	86

BEŞİNCİ BÖLÜM
ÂŞIK UMMANÎ ERDEN'İN ŞİİRLERİNDE YER ALAN EDEBÎ, DİNÎ VE
MİTOLOJİK PORTRELER

5.1. EDEBÎ POTRELER	89
5.1.1. Yunus Emre.....	89
5.1.2. Pir Sultan Abdal	90
5.1.3. Nesimî	90
5.1.4. Harabî.....	91
5.1.5. Köroğlu	92
5.1.6. Fazlullah Hurufî	92
5.1.7. Halk Hikâyelerine Ait Edebî Portreler.....	93
5.2. DİNÎ PORTRELER.....	94
5.2.1. Peygamberler	94
5.2.1.1. Hz. Âdem	95
5.2.1.2. Hz. İdris.....	95
5.2.1.3. Hz. İbrahim	96
5.2.1.4. Hz. Yusuf	96
5.2.1.5. Hz. Eyüp	97
5.2.1.6. Hz. Musa	98
5.2.1.7. Hz. Davut	99
5.2.1.8. Hz. İsâ	99
5.2.1.9. Hz. Muhammet	100
5.2.2. On İki İmamlar.....	101
5.2.2.1. Hz. Ali.....	101
5.2.2.2. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin	102
5.2.2.3. İmam Zeynel Abidin	103
5.2.2.4. İmam Cafer-i Sadık.....	104
5.2.2.5. İmam Mehdi.....	104
5.2.3. Hacı Bektaş Veli	105
5.2.4. Selmân-ı Farisî	106
5.2.5. Ahmet Yesevî.....	107
5.2.6. Abdal Musa	108
5.2.7. Hallâc-ı Mansûr.....	109

5.2.8. Lokman-ı Parende	110
5.2.9. Hz. Fatıma	110
5.2.10. Kadıncık Ana	111
5.2.11. Azrail.....	111
5.3. MİTOLOJİK PORTRELER	112
5.3.1. Hızır a.s	112
5.3.2. Lokman Hekim	113

ALTINCI BÖLÜM ÂŞIK UMMANÎ ERDEN'İN ŞİİRLERİ

6.1. Yedi Heceli Şiirler	115
6.2. Sekiz Heceli Şiirler	117
6.3. On bir Heceli Şiirler.....	138
SONUÇ.....	248
SÖZLÜK.....	250
ŞİİRLERİN DİZİNİ.....	260
KAYNAKÇA	266
EKLER.....	270
ÖZGEÇMİŞ.....	277

GİRİŞ

Âşık edebiyatının oluşum süreci İslamiyet öncesi göçebe Türklerle başlayan, kökeni itibariyle çok eski bir süreçtir. “Türk sözlü edebiyat geleneğinin bilinen en eski temsilcileri olan kamları (şaman) takip eden devrede oluşan, ozan-baksı geleneğinin mensuplarının bir kısmının İslâmiyet’in kabulünden sonra tekke kurumu etrafında, “Tekke-Tasavvuf Edebiyat Geleneği olarak bilinen oluşumu şekillendirmesi gibi, 16. yüzyıl sonlarında bir Türk ve Müslüman sosyo-kültürel kurumu olarak ortaya çıkan kahvehanelerde, divân edebiyatı mensuplarının “saçma-sapan sözler söyleyen” kişiler olarak nitelendirdikleri “ozanlar, 17. yüzyılda tamamen kendine has bir tarza dönüşen ve zaman içinde uğradığı değişim ve gelişimlerle günümüze kadar gelerek yaşamaya devam eden, edebiyat veya kültür geleneği; kısaca “Âşık Tarzı Kültür Geleneği” veya daha dar kapsamlı bir ifadeyle “Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği” yahut “Âşık Edebiyatı” olarak adlandırılır.” (Çobanoğlu, 2007: 11-12).

Genel olarak tarihi süreci bu şekilde verilen ve ortaya çıkışından günümüze kadar farklı değişim ve dönüşümler geçiren âşık edebiyatı veya âşıklık geleneği olarak tanımlanan bu gelenek, yukarıda bahsedildiği üzere ilk çıkış yeri İslamiyet öncesi göçebe Türk toplumlarında meydana gelmiş bir gelenektir. “Türkler pek çok medeniyet dairesine girip çıkmıştır. Ancak bunlardan hiçbiri İslam medeniyet dairesi ile batı medeniyet dairesi kadar etkili olmamıştır. Türk kültürünü her yönden etkileyen bu üç büyük medeniyet değişikliğine bağlı olarak iki büyük değişim geçirmiştir.

Bunlardan; Birinci tip, muhtelif Türk boylarında ozan, baksı, kam, şaman vb. adlandırılan şair ruhaniler.

İkinci tip; İslamiyet döneminde dini-tasavvufi Türk edebiyatı tesiriyle ortaya çıkan âşıklar.

Üçüncü tip ise; batı medeniyet dairesine giren sazıcı, saz ustası, saz sanatkârı, bağlama üstadı gibi adlarla anılan modern âşık.” (Güzel, 2003: 232). İslamiyet öncesi âşık tipinin ilk temsilcileri ozan, baksı, kam, şaman olarak adlandırılan kişilerdir. “En eski Türk şairleri Tonguzlar’ın “Şaman”, Altay Türklerinin “Kam” Yakutlar ’ın “Oyun” Kırgızların “Bahşı” Oğuzların “Ozan” adını verdikleri şairlerdir. Sihirbazlık, rakkaslık, musikişinaslık, hekimlik, şairlik gibi birçok vasıfları kendilerinde toplayan bu adamların, halk üzerinde büyük bir ehemmiyetleri vardı. Muhtelif zaman ve mekânlarda bunlara verilen ehemmiyet ve kıymet derecesi, kıyafetleri, kullandıkları musikî aleti, yaptıkları muhtelif işlerin şekli, tabii değişiyordu; fakat semadaki mabutlara türlü maksatlarla kurban takdim etmek, ölünün ruhunu yerin dibine göndermek, fenalıklar, muhtelif hastalıklar ve ölümler gibi habis cinler tarafından gelen işleri efsunla menetmek, hastaları tedavi etmek, bazı ölümlerin ruhunu semaya yollamak, hatıralarını yaşatma gibi muhtelif vazifeler onlara aitti.” (Köprülü, 1980: 67). Ayrıca, “bütün bu muhtelif işler için tabii çeşitli ayinler vardı; bunların bir kısmı unutulmakla yahut şeklini değiştirmekle beraber bir kısmı hala Kırgızlar arasında Altaylılarda yaşamaktadır. Bahşı-Ozan bu ayinlerde kendinden geçmiş bir hale gelerek tepinip sıçrarken birtakım şiirler de inşad eder ve onları kendi musikî aletiyle çalar; hususi bir beste ile beraber olan ve sihirli bir tesiri olduğu sayılan bu sihirli güfteler, Türk şiirinin en eski şeklini teşkil etmektedir ki, bunların eski örnekleri zamanımıza kadar gelememiştir. (Köprülü, 1980: 67-68).

Birçok farklı nitelik ve sorumluluklara sahip olan “ozan, baksı, kam ve şamanların” genel tanımları yukarıdaki gibidir. Fakat Türk kültür hayatında ve âşık tipinin ilk temsilcileri olması açısından bu kişiler hakkında daha detaylı bilgilerin verilmesinin daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Abdülkadir İnan şamanlar hakkında şu bilgileri aktarmıştır; “Şaman, dinin ayin ve törenlerini yapan, ruhlarla fani insanlar arasında aracılık eden adama umumiyetle Türk kavimlerinde “kam” denir. İnan, Kaşgarlı

Mahmut'un eserindeki bilgilere dayanarak (Dîvânü Lûgâti't-Türk,s.157) Mahmut Kaşgarî zamanında (XI. Yüzyılda) kamların Müslüman Türkler arasında bile unutulmadığı ifade etmiştir. Mahmut Kaşgarî'nin çağdaşı olan Balasangunlu Yusuf Hâcip "Kutadgu Bilig" de kamları "otacılar" (tabipler) ile bir tutmuş; kamların insan topluluğu için faydalı adamlar olduğuna işaret etmiştir." (İnan, 1986: 72).

Farklı Türk boylarında ve topluluklarında şaman ve kam kelimelerinin kullanılmasına da değinen İnan, bu kelimeler hakkında şu bilgileri aktarmıştır; "Buda dinine ait Uygur metinlerinde "kam" kelimesi aynı anlamı ifade etmektir. Altay Şamanistleri şimdiye kadar "kam" kelimesini kullanırlar; şaman törenlerine "kamlama" derler. Yakutlar erkek şamana "oyün" kadın şamana da "udağan" derler. İslam'ı kabul eden Türkler "kam" kelimesini unutmışlardır. Doğu Türkistan Türkleri Yakutlar gibi erkek şamana "cyün" derler. Kırgız-Kazaklar da şaman yerini tutan ve onun ödevlerini gören adama "baksı" (Kırgızlarda "bakşı") denir. Kırgız-Kazakların "baksı" yahut "bakşı" kelimeleri Buda dini vasıtasıyla gelmiş yabancı kelimelerdir. Özet olarak eski Türkçe' de "şamana" ancak "kam" denirdi. (İnan, 1986: 74-75). Şaman, kam ve baksı kelimelerinden sonra âşıklık geleneği içerisinde yer almış diğer bir isim ozanlardır.

Ozan teriminin tarihsel süreç içerisindeki yeri hakkında Doğan Kaya şu bilgileri aktarmıştır; "XV. yüzyıla gelinceye kadar Âşık edebiyatının yerini iki gelenek tutuyordu.

Bunlar, destan geleneği ile dinî-mistik edebiyat geleneği idi. Destan geleneğinin yegâne icracıları ozanlardı. Bugünkü hikâyeci âşıkların yaptıklarını Şaman kültürünün hâkim olduğu devirlerde ozanlar yapıyordu. Ozanlar, duyduğu ve bildiği kahramanlık olaylarını, zaferleri, felaketleri ve toplumu yakından ilgilendiren meseleleri derleyip nazmetmek, düzüp koşmakla mükellefti. Bunu kopuz eşliğinde nazmetmek, düzüp koşmakla mükellefti. Bunu kopuz eşliğinde yaparlardı. Ozanların musannif olma özelliklerinin yanında anlatıcılık vasıfları da vardı. Ayrıca ozanlar, özel toplantılarda (düğün, şenlik vb.) da başka edebî türleri başarıyla uygulardı." (Kaya, 2007: 68-69).

Bir başka ozan tanımı ise şu şekilde verilmiştir; “Batı Türkleri arasında destanları yaratan ve kuşaktan kuşağa aktaran anlatıcılara, “ozan” adı verilmiştir. Elleri sazlarıyla diyar diyar dolaşan ve pınar başlarındaki güzellere güzellemeler söyleyen âşıkların aksine onlar, orduları galeyana getirmek, ulusun geçmişe ait hafızasını diri tutabilmek (başka bir deyişle, kahramanlık ve zaferlerle dolu kutsal tarihi genç dimağlara nakşedebilmek) için kahramanlık destanları söylemiş ve anlatmışlardır. Atlı göçebe yaşam tarzının sanatkâr tipi olan ozanlar, hanların otağlarında yer bulabilmişler, tıpkı Kitab-ı Dede Korkut’un Dedem Korkut’u gibi akıl ve nasihat yani “yom” veren bilge, danışılan, sorunların çözümü için ön ayak olan kişiler olmuşlardır. (Aça vd. 2014: 167). Yukarıda verilen iki tanımdan kısmen farklı olarak Fuat Köprülü, özellikle ozanların anlatıcılık vasfına ve günlük yaşamdaki statüsüne dikkati çekerek ozanlar hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir; “Türkler çeşitli zamanlarda Çin, Hind, İran tesirleri altında veya İslam medeniyetinin etkisi altında kaldıkları zamanlarda bile “Bahşı-Ozanların” içtimai kıymetlerine büsbütün zarar gelmemiştir. Hele iptidai ve milli dinin muhafaza edildiği yer ve zamanlarda, onların etkisi çok genişti. Eski Türk ordularında hükümdarların yanında mutlaka ozanlar bulunuyor, onların kopuzlarla çaldıkları ve okudukları şiirler, bütün bir milletin zevkini okşuyordu. Onlar yalnız yeni olaylara ve kahramanlık menkıbelerine ait şiirler yahut ölümler vasfında mersiye tanzim etmekle kalmazlar, ayrıca Milli Türk Destanından alınmış parçaları da terennüm ederlerdi.

İslamiyet’in kabulünden sonra ozanların yaşamış olduğu statü ve sosyal değişimlere de değinen Fuat Köprülü şu bilgileri aktarmıştır; “İslamiyet’ten sonra ozanlar, içtimai iş bölümü sonunda büyük merkezlerde şairlik, bakıcılık, efsunculuk, müneccimlik yavaş yavaş ayrılmıştı. Hastaları hekimler veya efsuncular, tedavi ediyor, musikî aletlerini musikişinaslar çalıyor, şiir ve edebiyat ile uğraşmak ise ya halk şairlerine yahut İslam medreselerinde Arap ve Acem edebiyat ve ilimlerini öğrenmiş danışmentlere düşüyor, eski “Bahşı-Ozanların” menkıbeleri ise artık İslam mutasavvıflarına isnat olunuyordu. Fakat Ozanlar, ellerinde saz ile yine birer Müslüman hatta az çok mutasavvıf halk şairi olarak kalmışlardır. (Köprülü, 1980: 69). Yukarıda verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere günümüz âşıklarıyla sosyal statüleri ve sorumlulukları bir olmasa da âşık adının en eski formları “bahşı, baksı, kam, şaman ve ozan” adıyla ifade edilmiştir.

Âşık adının ilk olarak Türklerin İslamiyet’i kabulünden sonra Anadolu’da kullanıldığı görülmektedir. İlk olarak Anadolu’da âşık adına 13. yüzyıldan sonra rastlanmaktadır. Erman Artun’un yapmış olduğu bir tanımda “âşık; sazlı (telden), sazsız (dilden), doğaçlama yoluyla, kalemlle (yazarak) veya bu özelliklerin birkaçını birden taşıyan ve âşıklık geleneğine bağlı olarak şiir söyleyen halk sanatçısıdır. Bu söyleme biçimine “âşıklık-âşıklama”; âşıkları yönlendiren kurallar bütününe de “âşıklık geleneği” adı verilmektedir.” (Artun, 2015: 1).

Âşık adına ilişkin bir başka tanımı Doğan Kaya vermiştir; “Daha çok kırsal kesimlerde yetişen, şiirlerini saz eşliğinde ve hece vezni ile vücuda getiren, halk hikâyesi tasnif edebilen ve anlatabilen sanatçıya verilen addır. Aynı zamanda âşık, şiirini hem üreten hem de icra eden sanatçıdır. Âşıklar, genellikle düğünlerde, festivallerde, kahvelerde, şenliklerde ve muhtelif vesilelerle yapılan toplantılarda kendilerini gösterme imkânı bulurlar. Geçmişte elinde sazı ile diyar diyar dolaşır sanatını icra ederdi yahut o yörenin âşığıyla karşılaşmalar ve âşık fasılları yapardı. Bir yandan halkı eğlendirirken bir yandan da şiirleriyle onlara birtakım mesajlar verirler. Şiirlerini saz eşliğinde söylerler. Kimi zaman da hikâyeler bir veya birkaç gece hikâye anlatırlar. Bu, bilinen bir hikâye olabileceği gibi aşkın kendisinin tasnif ettiği bir hikâye de olabilir.” (Kaya, 2007: 65).

Hikmet Dizdaroğlu’nun aktarmış olduğu bilgilere göre; “âşık kelimesi önceleri Yunus tarzında ilahiler ve mistik şiirler söyleyen şairler tarafından kullanılmaya başlanmış daha sonraları saz şairlerinin hepsi âşık adını takınmışlardır. Âşık ve saz şairi sözcükleri anlamdaştır, aralarında ayrım yoktur. Saz şairleri ya da âşıklar iki bölüğe ayrılırlar:

- a. Bir kısmı ümmîdirler, okuma yazma bilmezler, hiç öğrenim görmemişlerdir.
- b. Saz çalmasını bilirler, şiirlerini saz eşliğinde söylerler.
- c. İrticalen, yani hazırlıksız şiir söyleme, başlıca özellikleridir.
- ç. Şiirleri hece ölçüsüyledir. Ancak, okuma yazma bilmedikleri, öğrenim görmedikleri halde, bu kuralın dışına çıkan, aruzla söyleyen âşıklar da vardır. Âşıkların bir kısmı ise, belirli bir öğrenimden geçtikleri gibi, saz çalmasını da bilirler; fakat şiirlerini hem hece, hem de aruz ölçüleriyle yazmışlardır.” (Dizdaroğlu,

1969: 19-20). Âşık ifadesi Türk kültüründe sadece saz çalan ve söyleyen kişiler zümresinin adı değildir. Aynı zamanda bir edebiyat türü ve geleneğinin de adıdır.

Âşık edebiyatının veya geleneğinin ilk türlerini Anadolu coğrafyasında kesin olarak belirlemek oldukça güçtür. Bu güçlüğü temel nedeni Türklerin Türkistan coğrafyasından Anadolu'ya gelerek Anadolu'da yeni bir medeniyet kurmaları, farklı komşularla kurmuş oldukları etkileşimler ve en önemli sebep olarak nitelendirebileceğimiz İslamiyet'in kabulü âşık edebiyatının ve geleneğinin kesin olarak ne zaman başladığı sorusunun cevabını zorlaştırmıştır. Âşık edebiyatı ve geleneğinin ortaya çıkışı hakkında Erman Artun şu bilgileri aktarmıştır; "Bir geleneğin veya bir edebiyatın ortaya çıktığı ilk şekliyle binlerce yıl devam etmesi elbette mümkün değildir. Kaçınılmaz değişim ve dönüşüm olgusu, geleneğin sürekliliğini izlemekte çeşitli problemler oluşturur. Tarihsel seyri izlemeyi güçleştiren bir başka faktör de âşık edebiyatının, sözlü kültürün ürünü olması, bu ürünlerin çoğu kez yazıya geçirilmemesi ve ilk dönemlerde yazıya geçirilen belgelerin bir kısmına henüz ulaşılmamış olmasıdır." (Artun, 2015: 35).

Âşık edebiyatı ve geleneğinin tarihsel süreç içerisinde kesin olarak tespitinin zorluğunun nedenlerini bu şekilde aktaran Artun, geleneğin ortaya çıkışı hakkında şu bilgileri vermiştir; "Âşık edebiyatı, ozan-baksı edebiyatı geleneğinin İslamiyet'ten sonra tasavvufî düşünce ve Osmanlı yaşama biçimi ve kabulleriyle birleşmesinden doğmuştur. Önceleri dinî-tasavvufî halk edebiyatı olarak gelişen milli Türk edebiyatı 15. yüzyılın sonlarından sonra sosyal ve siyasî nedenlerden dolayı yeni bir oluşum içine girerek "âşık edebiyatı" olarak şekillenmeye başlamıştır. Bunda üç süreç etkili olmuştur. Bunlar kutsallıktan arınma, kültürel farklılaşma ve halkın yeni coğrafyada yerleşik düzenle bireyselleşmesidir." (Artun, 2015: 35). Âşık edebiyatı ve geleneğinin tezahürü ile ilgili olarak bir başka görüş Umay Günay'a aittir.

Günay; "İslamiyet'in kabulüyle terk edildiği düşünülen ozan-baksı geleneğinin, beş asır sonra birden bire İslamî biçimde ortaya çıkması kanaatimizce mümkün değildir. Bu edebiyatın geçiş devri ile ilgili örneklerin şimdiye kadar tespit edilememiş olması şanssızlıktır. İslamiyet'in kabulünden sonra yeni bir yurt edinme gayreti ve mücadelesi içerisinde olan Türklerin bu dönemde yeni dini benimseme ve yayma çabası ile bugün Tekke Edebiyatı adı ile anılan tarzda eser vermeleri ve bunlara daha

çok itibar etmeleri makul bir düşüncedir. Ozan-baksı geleneği bu arada bir ölçüde tekke tarzında tesirli olurken diğer taraftan yok olmama çabası göstermiş ve kendi kural ve kalıplarını daima sahip olduğu bir esnekliği kullanarak yeni şartlara uydurmuştur.

Âşık edebiyatının bazı araştırmacıların ifade ettiği gibi bir zümre edebiyatı olduğunu söylemek zordur. Bu edebiyatın icracıları ve dinleyicileri Divan Edebiyatı mensuplarında olduğu gibi toplumda ayrı bir yer işgal etmezler. Âşıkların Osmanlı İmparatorluğunun her tarafında gezdikleri zengin konaklarında, saraylarda, tekkelerde, fakir köylerde, kasaba ve kahvehanelerde göründükleri bilinmektedir.” (Günay, 2008: 50-51).

Yukarıda verilen bilgilerden farklı bir görüş ortaya koyan Fuat Köprülü, edebiyatımızda sıkça ifade edilen “âşık tarzı” ifadesine özellikle değinerek âşık edebiyatı hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir; “Osmanlı İmparatorluğu memleketlerinde saz şairleri vardı; araştırmalarımızı diğer Türk memleketlerine ve daha eski asırlara kadar genişletecek olursak, Müslümanlığın zuhurundan evvel Asya’da kurulmuş eski Türk İmparatorluklarında da bu şair çalgıcılara tesadüf ederiz. Osmanlı İmparatorluğu memleketlerinde yetişen saz şairleri ve bilhassa onların vücuda getirdikleri bizim kısaca “âşık tarzı, âşık edebiyatı” dediğimiz belli kaidelere, kalıplara, belli ideolojiye bağlı, hususi oldukça zengin şiir tarzıdır.” (Köprülü, 1999: 178-179).

Yukarıda verilen bilgileri toparlayacak olursak âşık edebiyatı ve geleneğinin ilk olarak ne zaman ortaya çıktığı ve tarihsel süreç içerisinde ne tür değişikliklere uğradığı hakkında genel olarak şu yorumu yapabiliriz; âşıklık geleneğinin başlangıcı ilk Türk toplumlarından itibaren var olan ozan-baksı geleneğine dayanır. Türklerin Türkistan coğrafyasından Anadolu’ya göç etmesiyle ortaya çıkan yeni değişim ve kültürel etkileşimlerin olması, İslamiyet’in kabulünden sonra tasavvufî hareketlerin de etkisiyle ozan-baksı geleneği 15 ve 16. yüzyıllarda Anadolu’da âşıklık geleneğine dönüşmüştür diyebiliriz.

Bir kişinin âşık olabilmesi için bazı temel şartların oluşması gerekmektedir. Âşık adayı kişinin; saz çalması, usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişmesi veya rüya yolu ile bade içmesi, mahlas alması, usta malı şiirlerinin haricinde âşıklık geleneği içerisinde icra edilen kendine has şiirlerinin ve bestelerinin olması, doğaçlama şiir söyleyebilmesi yine çeşitli kültürel ortamlarda doğaçlama atışma yapabilmesi gibi özellikler bir kişinin âşık olmasını nitelendiren güçlü faktörlerdir. Bu özelliklere sahip olan ve âşıklık geleneği içerisinde yer alan bir âşık da Âşık Ummanî Erden'dir.

Erden, rüya yolu (bade içme) ile âşık olan bir sanatkârdır. Küçük yaşlarından itibaren saza meraklı olan Erden, Alevî-Bektaşî çevresinde yetişmesinin de güçlü etkisiyle sazını ve sözünü ilerleyen zamanlarda geliştirerek “Âşık Ummanî” mahlasıyla âşıklık geleneği içerisinde yerini almıştır. Kendine has şiir ve deyişlerini farklı kültürel ortamlarda icra eden Erden, âşıklık geleneğinin şiir yapısına uygun olmayan, pek çok kusuru bulunan şiirleri olmasına rağmen gelenek içerisinde yer alan ender insanlardan biridir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BATTAL UMMANÎ ERDEN (ÂŞIK UMMANÎ) HAYATI, SANATI VE ŞİİRLERİ

1.1. HAYATI

1.1.1. Doğumu ve Ailesi

Âşık Battal Ummanî Erden 7 Mayıs 1950 yılında Sivas'ın Divriği İlçesinde dünyaya gelmiştir. Âşık Battal Ummanî Erden'in sülalesi, Sivas Divriği ahalisinden, Derviş Ali Ağa oğulları, Erden sülalesinden gelmektedir. Âşığın ailesi mürşit kapısı olarak da adlandırılan, Avuçen Alevî Ocağına bağlıdır. Dedesi Sivas yöresinin tanınmış âşık ve zâkirlerinden olan Kara Donlu Can Baba torunlarından Derviş Ali'dir. Babası Hasan Erden, annesi ise İnsaf Erden hanımdır. Âşık Ummanî ailenin dördüncü çocuğudur. Âşığın Haydar, Hatice, Hatun ve Havva adında dört kardeşi bulunmaktadır. Haydar, Hatice ve Hatun isimli kardeşleri kendisinden yaşça büyüktür. Havva isimli kardeşi ise, kendisinden yaşça küçüktür.

1.1.2. Babası ve Annesi

Âşık Battal Ummanî Erden'in babası Hasan Erden, Sivas Divriği Demir Çelik Madenlerinde çalışan bir maden işçisidir. Annesi, Haydar Karataş kızı İnsaf Erden'dir. Âşık Ummani, Sivas Divriği'nde buldukları sırada, çok küçük yaşlarda iken, 1955 yılında babasını bir maden kazasında kaybetmiştir.

Babasının ölümü aileyi derinden etkilemiştir. Yoksulluk ve fakirlikle mücadele etmek zorunda kalan annesi İnsaf Erden, eşinin ölümü üzerine çocukları ile tek başına kalmıştır. Bu sebeple İnsaf Hanım, Sivas Divriği'nden göç etme kararı alarak, çocukları ile beraber Divriği Çamsıkı Obası, Çakır Ağa köyüne dönmüştür. Annesi

akrabalarının yardımları ile çocuklarını burada büyütmiştir. Âşık Ummanî her fırsatta annesini çok sevdiğini belirtir. Babasının ölümünden sonra annesine daha fazla bağlandığını ve kendi üzerinde anne hakkının çok olduğunu ifade etmiştir. Âşık Ummanî'nin gurbete çıkması, evliliği, meslek sahibi olması, işe girmesi gibi hayatının pek çok kırılma döneminde annesi İnsaf Hanım'ın etkisi büyüktür. İnsaf Erden 1993 yılında ölmüştür.

1.1.3. Çocukluğu

Âşık Battal Ummanî Erden yoksul ve fakir bir çocukluk dönemi geçirmiştir. Babasının ölümünden sonra altı yaşında çalışmaya başlamıştır. Bu sırada ablası Hatice evlenmiş ve İstanbul'a gitmiştir. Aynı yıl abisi Haydar da İstanbul'a gitmiştir. Âşık Ummanî annesi, ablası ve kız kardeşi ile tek başına kalmıştır. Çalışmak için annesinden de ayrılmak zorunda kalan Âşık Ummanî, Divriği Şahin Köyünde annesinin akrabası olan Şahin Polat isimli akrabalarının yanına kendisine saz alınmak şartıyla kuzu çobanı olarak gönderilmiştir. Kendisine bir cura ve dilli düdük alınan Âşık Ummanî, ilk mesleği olan çobanlığa altı yaşında iken tek başına başlamıştır. Âşık Ummanî babasını çok erken yaşta kaybetmesi üzerine çocukluk döneminde, duygusal olarak kendi üzerinde çok derin etkiler bırakmıştır. Âşık Ummanî, babası için sürekli ağladığını ve çok duygusal bir çocuk dönemi geçirdiğini belirtmiştir.

1.1.4. Eğitimi

Âşık Battal Ummanî Erden ilkokul mezunudur. İlköğrenimine, altı yaşında öğretmen olan dayısı Mustafa Polat'ın yanında okula resmi kayıt yaptırmadan başlamıştır. Âşık Ummanî çalışmak zorunda olduğu için, resmi olarak okula daha sonra yazılmıştır. Bir yandan dayısından okuma yazma öğrenen Âşık Ummanî, bir yandan da ailesine bakmak için çobanlık mesleğine devam etmiştir. Âşık Ummanî eğitim gördüğü yıllarda dayısının evinde kalmıştır.

Dayısının evinde kaldığı sırada akrabaları olan Sadık Polat efendiden deyiş ve düvazimamları önce yazıyla sonra da çalarak öğrenmiştir. Ayrıca Yedi ilmi (Ladin ilmi, Cavidan ilmi, Mâna ilmi, Marifet ilmi, Edep ilmi, Sabır ilmi, Simâ ilmi) Dört kapı kırk makamı, Hacı Bektaş Veli'yi, seksen bin gaip erenleri, doksan bin Rum

erenlerini, yüz bin Horasan pirlarını Sadık Polat Efendiden öğrenmiştir. Âşık Ummanî ilim deryası olarak belirtmiş olduğu, Sadık Polat efendiden on iki yaşına kadar manevi ders almıştır.

1.1.5. Mesleği

Âşık Battal Ummanî Erden'in yukarıda da belirtildiği üzere ilk mesleği çobanlıktır. Çok küçük yaşta çobanlık mesleğine başlayan Âşık Ummanî, sekiz yıl boyunca Şahin Köy ve Kaygusuz Köylerinde dayılarının hayvanlarına çobanlık yapmıştır. Âşık Ummanî, çobanlık mesleğini Kaygusuz Köyünde çobanlık yaparken yirmi koyununu kurtların parçalaması üzerine çobanlık mesleğini o yıl bırakmıştır.

Âşık Ummanî 1963 yılında İstanbul'daki gurbet dönemlerinde, bir süre kahveci çıraklığı yapmıştır. Daha sonra ilerleyen yaşlarında bir süre pek çok sanatçının yanında ve plak şirketlerinde sazıcı olarak çalışmıştır. Âşık Ummanî'nin asıl mesleği marangozluk, torna ve tesviyedir. Uzun yıllar, resmi olarak, Devlet Çelik Divriği Madenleri İtfaiyesinde torna ve tesviyeci olarak çalışmıştır. 1995 yılında Devlet Çelik Divriği Madenleri İtfaiyesinden emekli olmuştur.

1.1.6. Askerliği

Âşık Battal Ummanî Erden 1970 yılında, üçüncü tertip olarak, İzmir Bornova Topçu Bataryası bölüğünde askerliğe başlamıştır. Usta birliğini Keşan 4. Tümen Bando Bölüğünde yapmıştır. Âşık Ummani askerlik döneminde de müzikle ilgilenmiştir. Bando bölüğünde olması dolayısıyla klarnet, bateri, trombon, saksafon ve tenor saksafon gibi müzik aletlerini askerlik döneminde çalmıştır. İki yıl askerlik yapmış olan Âşık Ummanî, 1972 yılında Keşan 4. Tümen Bando Bölüğünden terhis olmuştur.

1.1.7. Evliliği

Âşık Battal Ummanî Erden askerden döndükten sonra, annesinin ısrarı üzerine evlenmeye karar vermiştir. 1975 yılında, Sivas Divriği'nde dayı tarafından akrabaları olan, Battal Kızı Satı Erden ile 24 yaşında evlenmiştir. Âşık Ummanî'nin bu

evlilikten Barış, Savaş, Semah, Hasan Hüseyin, adlarında üç erkek ve bir kız çocuğu olmuştur.

Çocuklarından büyük oğlu Barış şu anda motor ustası, ortanca oğlu Savaş asansörcü, kızı Semah muhasebeci ve en küçük oğlu Hasan Hüseyin bilgisayar mühendisliği yapmaktadır. Küçük oğlu Hasan Hüseyin aynı zamanda saz çalmakta ve sanatçılık da yapmaktadır. Çocuklarının tamamı üniversite mezunudur.

1.2. ÂŞIK UMMANÎ ERDEN'İN ÂŞIKLIK GELENEĞİNDE YER ALMASI

1.2.1. Gurbete Çıkması

Âşık Battal Ummanî Erden'in gurbet dönemleri sanatının gelişmesindeki zirve dönemdir. Âşık Ummanî gurbet dönemlerinde pek çok sanatçı ile tanışma fırsatı bulmuş, onlarla çalışmış ve kendisini sanat camiasına sevdirmiştir. Âşık Ummanî'nin gurbete çıkma dönemi iki dönemden oluşmaktadır. Birinci dönem askerlik öncesi gurbet dönemi, ikincisi askerden sonraki gurbet dönemidir.

Âşık Ummanî'nin askerlik öncesi gurbet dönemi ile tanışması 1963 yılında başlar. Köyde çobanlık mesleğinden sıkılan Âşık Ummanî, arkadaşları gibi meslek sahibi olmak için gurbete çıkmaya karar verir. 1963 yılında Sivas Divriği'nden İstanbul Unkapanı'nda bulunan büyük ablası Hatice'nin yanına gelerek, ilk olarak eniştesi Aşure Etlik'in kahvehanesinde, kahveci çırağı olarak çalışmaya başlar. Çıraklık döneminde oldukça zorlu günler geçirir. Kahvehanenin karşısında bulunan Bekârlar Hanında kalır. Eniştesinin yanında karın tokluğuna bir süre çalışan Âşık Ummanî, gurbet hayatından bezer ve İstanbul'a geldiğine pişman olmuştur.

Daha sonra eniştesinin kahvehanesinin arkasında, Salih Paşa Caddesinde bulunan, Alevi Dedesi Âşık Daimi Baba'nın saz okuluna gitmek ister. İlk olarak saz okuluna gitmek için eniştesinden izin alamasa da daha sonra yoğun ısrarı üzerine okula gitmek için izin alır. O dönemde çok sevdiği terzi çırağı olan, kan kardeşi Muhlis Akarsu ile beraber haftada bir saat Âşık Daimi Babanın okuluna giderler. Bir süre saz okuluna devam ettikten sonra Âşık Daimi Baba saz çalmayı zaten bildiğini, kendisinden öğrenecek bir şeyin bulunmadığını söyler ve Âşık Ummanî saz okulunu bırakır.

Saz çalmasını çok iyi öğrenen Âşık Ummanî, eniştesinin arkadaşı olan sanatçı Gülbin Kılıç'ın yanına yardımcı saz olarak verilir. Haftanın belli günlerinde çeşitli mekânlarda sahne almaya başlar. Âşık Ummanî böylece ilk sanat tecrübesini yaşamaya başlamıştır. Daha sonra kahveci çıraklığından ve sefaletten çok sıkılan Âşık Ummanî, arkadaşı Muhlis Akarsu ile beraber başka bir semte kaçmaya karar verir. Eniştesinin yanından kaçtıktan sonra Muhlis Akarsu ile beraber Hünkâr Gazinosu'nun sahibi olan Ali Rıza Bey'in yanına giderler. Saz okulundan hocası olan Daimi Babanın da ricası üzerine Ali Rıza Bey'in yanında, Hünkâr Gazinosunda kendilerine bir oda verilir ve Muhlis Akarsu ile beraber burada kalmaya başlar.

Daha sonra Muhlis Akarsu ile beraber gazinoda saz çalmaya başlar. O dönemde gazinoya gelen, sanat camiasının tanınmış simalarından olan Davut Sülari, Ali Ekber Çiçek, Âşık Daimi, Turan Engin, Hasan Turan, Yıldız Tezcan, Feyzullah Çınar ve Bilal Bozdağ gibi üstatları tanıma fırsatı bulmuştur. Âşık Ummanî'nin dedesi Derviş Ali'nin deyiş ve düvazimamlarını sürekli okuyan Feyzullah Çınar ve Ali Ekber Çiçek Âşık Ummanî ile özel olarak ilgilenmeye başlar. Feyzullah Çınar ve Ali Ekber Çiçek Âşık Ummanîyi Beyoğlu'nda bulunan Ruhi Su'yun nota okuluna, nota öğrenmek üzere yazdırırlar. Âşık Ummanî Ruhi Su'yun yanında iki yıla aşkın bir süre zarfında nota bilgisi öğrenir.

Aynı dönemde Âşık Ummanî, sanatının haricinde pres ve torna mesleğini öğrenmek için gece okuluna yazılır. Daha sonra Şenyıl Kazan ve Makine Sanayisinde pres ve tornacı olarak çalışmaya başlar. Sanat camiasında iyi bir sazıcı olarak ismi duyulmaya başlayan Âşık Ummanî, daha sonra Yıldız Yurtsever, Yıldız Tezcan ve Bedia Akartürk gibi ünlü sanatçıların sazıcılığını yapar. 1969 yılına kadar dönemin ünlü gazinolarından olan Büyük Gazino, Tepebaşı Kazablanka Gazinosu, Aksaray Gazinosu, Aksaray Çakır Gazinosu ve Tarabya Yıldız Restoranda profesyonel olarak saz çalar. Bu arada Şah Plak Şirketi gibi daha pek çok plak şirketinde sürekli olarak sazıcılık yapmıştır. Böylece Âşık Ummanî, genç yaşta sanat camiası tarafından sevilen ve tanınan bir sazıcı olmuştur. Âşık Ummanî 1970 yılında askere gitmesi nedeniyle askerlik öncesi gurbet dönemi sona ermiştir.

Âşık Ummanî askerden sonra tekrar İstanbul'a dönmüştür. Fakat annesinin Sivas' da yalnız kalması nedeniyle annesini almak üzere tekrar Sivas'a dönmüştür. Âşık Ummanî'nin Sivas'a dönüş kararı alması sanat camiası tarafından olumsuz karşılanmıştır. İstanbul'da Beyoğlu'nda bulunan Avuçenli Meded Dede bu sırada kendisinden artık dedesi Derviş Ali'nin bağlamasını çalmasını istemiştir.

Sivas'a dönen Âşık Ummanî, burada annesinin de ısrarı üzerine Sivas Divriği Çelik Madenlerinde çalışmaya başlamıştır. Bir yandan madende çalışan Âşık Ummanî, bir yandan da küçükken sazını dinlemiş olduğu Cemal Erdoğan'ın sazının perde araştırmasını yapmıştır. Bu sırada İstanbul'dan Sivas'a gelen arkadaşı Muhlis Akarsu ile beraber tekrar İstanbul'a dönmüştür. Âşık Ummanî İstanbul Aksaray'da Arif Sağ müzik okulunda, saz ustası Yusuf Toraman'a Arif Sağ'ın yönlendirmesi ile kendisine on dokuz perdelik bir bağlama yaptırmıştır. Kısa bir süre daha İstanbul'da kalan Âşık Ummanî, Sivas Divriği'ne ikinci defa dönüş yaparak, gurbet hayatının ikinci dönemini sona erdirmiştir.

1.2.2. Âşıklığa Başlaması ve Bade İçme (Rüya Motifi)

Âşık Battal Ummanî Erden'in âşıklık sanatına başlamasında doğrudan veya dolaylı olarak kendisini etkileyen bazı önemli faktörler bulunmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere Âşık Ummanî, Alevi Bektaşî çevresinde yetişmiş bir âşıktır. Sivas yöresinin tanınmış âşık ve zâkirlerinden olan Derviş Ali'nin torunu olması onu âşıklık sanatına iten önemli nedenlerden bir tanesidir. Diğer önemli bir faktör ise, Âşık Ummanî'nin çocukluk yaşlarından itibaren saza olan merakı ve pek çok âşık ve zâkir arasında yetişmesidir. Her ne kadar bu faktörler onun âşık olması yönünde etkili nedenlerden olsa da Âşık Ummanîyi âşıklık geleneği içerisinde yer almasını sağlayan en önemli etken görmüş olduğu iki rüyadır.

“Rüyalar âşık olma yolunda âşıkların yaşamış olduğu en önemli tecrübelerdir. Yakın geçmişte ve günümüzde yaşayan âşıklara rüyalarında peygamber, Hızır, pir, âşık veya bir kız tarafından bade sunulduğu, kimilerinin kendilerine sunulan bardak veya kadehteki sıvıyı içmelerine karşılık kimilerinin içemedikleri anlatılır. Bazı rüyalarda âşık adayına içecek yerine başka herhangi bir nesne sunulması söz konusudur. Hurma, şeker, boncuk, at, saz, kitap veya yazılı bir kâğıt parçası, âşık adayına rüyada

hediyeler arasında vardır.” (Oğuz 2014: 317) “Âşıkların âşıklığa başlamalarındaki düş motifi mesleğe alıştırmaya törenlerinin bütün nakışlarına sahiptir. Bunlar; çile çekme, zorluklara katlanma, eski kişiliğin sembolik olarak öldürülmesi, yeni bir kişi olarak yeni bir adla mesleğe girme gibi özetleyebileceğimiz törenlerin yapısı aynen düş motifinde de görülür. Bu düşün işlevi de, genci âşıklık mesleğine sokmaktır. Düşler mezarlıklar, evliya mezarları, ziyaret yerleri vd. tekin olmayan yerlerde görülür.” (Artun 2001: 67) Âşık Ummanî Erden de gelenek içerisinde badeli bir âşık olarak yerini almıştır. Âşık Ummani görmüş olduğu ilk rüyasını şu şekilde ifade etmiştir:

“1982 yılında Hacı Bektaş Veli Hz. rüyamda gördüm. Dergâhta üçler kapısının girişinde, sol tarafta bir makamda oturuyordu. Beni çağırdı ve dergâhına gelmemi söyledi. Rüneyi gördükten sonra Hacı Bektaş Veli dergâhına gittim, rüyamda görmüş olduğum yerlerin aynısını gördüm ve çok etkilendim.”

Bunun üzerine rüneyi görmüş olduğu yıl Nevşehir Hacı Bektaş Veli dergâhında Coşkun Ulusoy ile birlikte kurulan üçler dergâhına katılarak âşıklığa başlamıştır. Âşık Ummanî on iki yıl boyunca üçler kapısının âşıklığını yapmıştır. Aynı zamanda bu dönemde Âşık Hüdayi gibi pek çok âşıkla Nevşehir Hacı Bektaş Veli dergâhında atışmalar yapmıştır. Âşık Ummanî Hacı Bektaş Veli dergâhında âşıklık yaptığı sırada pek çok il, ilçe ve kasabaya ziyarette bulunmuştur. Bu ziyaretlerinin biri de 1992 yılında Amasya Merzifon’da bulunan Pirî Baba Hz. ziyaretidir. Âşık Ummanî bu ziyaretinde ikinci rüyasını görmüştür. Âşık Ummanî görmüş olduğu ikinci rüyasını şu şekilde ifade etmiştir:

“Amasya Merzifon’da Pirî Baba Hz. ziyarette bulunmuştum. Bana orada bulunan dedeler niyaz etmemi söylediler. Bende niyazda bulundum. Orada futbol topu büyüklüğünde çok ağır bir taş vardı, hiç zorlanmadan o taşı kaldırdım ve üç kere öperek alnıma koydum. O gece dergâhta uyuya kaldım. Pirî Baba olduğunu düşündüğüm o mübarek, avucuyla bir tas getirdi. Bir yemek kaşığı kadar kırmızı kiraz suyuna benzer suyu sol elini kafama koyarak sağ eliyle bana içirdi. Daha sonra söylenmeyecek bir sır, dua etti. Sağ tarafımdaki alt dudağımda hafif bir eğilme oldu.”

Âşık Ummanî görmüş olduğu rüyadan sonra bir takım önemli olaylar daha yaşamıştır. Âşık Ummanî yaşamış olduğu olayları şu şekilde ifade etmiştir:

“Rüyayı gördükten sonra on iki gün on iki gece Amasya’dan Divriği’ne yürüyerek geldim. Yürüyüşüm sırasında, yol boyunca sevmiş olduğum bütün Pirleri yollarda gördüm. Onlarda bana eşlik ettiler. Yol boyunca bütün ziyaret yerlerine uğradım. Divriği’ne ulaştığımda sarhoş gibiydim. Çok fazla ağrı çektim. Beni Pirlerin dergâhında görenler olmuş ama ben hatırlamıyorum. O olaydan sonra kendime çok zor geldim. On iki gün hastanede yattım. İnsanlar bana delirmiş diyorlardı. Hastanenin başhekimi etrafımdakilere bu hasta bir hakikate daldı, bir süre sonra kendine gelecek demiş.”

Âşık Ummanî rüyayı gördüğü yere altı sene sonra tekrar gittiğini, fakat öpüp kaldırmış olduğu taşı orada göremediğini belirtmiştir. Orada bulunan bir kadına taşın yerini sorduğunda kendisine, o sır sen alacağımı aldın, öpeceğini öptün denmiş ve kendisine kapı açılmamıştır. Âşık Ummanî görmüş olduğu rüya ve yaşadığı olaylardan sonra tam manasıyla âşık olduğuna inanmıştır. Ayrıca rüyadan sonra yazdığı deyişlerin çok ağır ve hakikat ile dolu olduğunu belirten Âşık Ummanî, daha sonra söylemiş olduğu deyiş ve türkülerini de sol alt dudağını bükerek söylemiştir.

Âşık Ummanî 26 Haziran 2001 yılında Türkiye Musiki Eserleri Sahipleri Meslek Birliği üyesi olmuştur. Aynı zamanda Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kendisine zâkir kimliği verilmiştir.

1.2.3. Âşık Ummanî Erden’in Mahlas Alması

“Mahlas, şiirin kime ait olduğunun bilinmesi ve şiirlerin karışması kaygısından doğduğu sanılan tapşırma ya da mahlas, âşıkların şiirlerinin günümüze gelmesini sağlamıştır.”(Artun 2010: 18). Âşık Ummanî ilk mahlasını altı yaşında almıştır. Söyleyip çaldığı bir türküden sonra Çelebilerden Ali Cevat Ulusoy tarafından kendisine “sen umman oldun” denilmiş, o günden sonra kendisine “Âşık Ummanî Erden” mahlası verilmiştir. Âşık Ummanî askerlik öncesinde saz ve bağlamadaki yeteneğinden dolayı on sekiz yaşlarında, sanat camiası tarafından kendisine “Altın

Çocuk” lakabı da verilmiştir. Ancak asker dönüşü tekrar etrafındakiler tarafından kendisine “Âşık Ummanî Erden” denmiştir.

1.2.4. Âşık Ummanî Erden’in Etkilendiği Âşıklar

Âşık Ummanîyi etkileyen dört âşık bulunmaktadır. Bunlar; Fuzuli, Yunus Emre, Nesimi ve Noksanî Babadır. Bu dört âşık Alevi Bektaşî kültüründe çok büyük öneme sahip olan, yedi ulu ozanlardandır. Fuzuli yedi ulu ozanın hocası olarak kabul edilmektedir. Yedi ulu ozanların diğerleri; Harabî, Viranî ve Yeminî’dir. Âşık Ummanî yedi ulu ozanın dördünden çok etkilendiğini, onların deyiş ve şiirlerindeki manaları çözmeye çalışarak, ilham aldığını belirtmiştir.

1.2.5. Âşık Ummanî Erden’in Yetiştirdiği Sanatçılar

Âşık Ummanî Erden İstanbul’dan Sivas’a döndüğü yıllarda Sivas’ta bağlama müzik okulu kursu açmıştır. Bu kurs sayesinde pek çok öğrenci sahibi olmuş ve sanatçı yetiştirmiştir. Âşık Ummanî özel talebesi Hasret Gültekin, Hüseyin Aslan, Cihat Ergün, Mustafa Aslan, Tuncay Balcı, Âşık Biçare (Tamer Açıkalin) gibi yüze yakın sanatçı ve âşık yetiştirmiştir.

Yetiştirmiş olduğu sanatçı ve âşıklar Âşık Ummanî ’den üslup, nota, bağlama, saz ve zâkirlik dersleri almışlardır. Âşık Ummanî yetiştirmiş olduğu sanatçı ve âşıklara sadece nota ve bağlamayı öğretmediğini onlara ayrıca, Hacı Bektaş Veli Hz. felsefesini, âşıklık geleneğini, usta çırak ilişkisini ve sanat terbiyesini öğrettiğini belirtmiştir.

1.2.6. Âşık Ummanî Erden’in Katıldığı Şenlikler ve Programlar

Âşık Ummanî Erden on sekiz yıl boyunca Türkiye’de pek çok şenlik ve programa katılmaktadır. Bunların başında her yıl katılmış olduğu Hacı Bektaş Veli törenleri gelmektedir. Bunun haricinde; Antalya Abdal Musa Törenleri, Tokat Turhal Aziz Baba Törenleri, Tokat Keçici Baba Törenleri, Amasya Merzifon Pirî Baba Törenleri, İnegöl Hasan Baba Törenleri, Sivas Divriği Hüseyin Abdal Törenleri, Afyon İpek Ana Törenleri, Tokat Reşadiye Hubyar Törenleri ve Kemaliye Hıdır Abdal Törenlerine katılmaktadır.

Âşık Ummanî yurt dışında düzenlenen törenlerden çok fazla davet almış, fakat hiçbirine katılmamıştır. Ayrıca katılmış olduğu törenlerden ve programlardan ücret talep etmemektedir. Bu yüzden kendisine paraya saz çalmayan âşık da denilmektedir.

1.3. ÂŞIK UMMANÎ ERDEN'İN ÂŞIKLIK MESLEĞİ İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ

1.3.1. Âşık Ummanî Erden'in Saza Olan İlgisi

Çocukluk yıllarından itibaren saza karşı büyük bir ilgi besleyen Âşık Ummanî Erden, hayatının her safhasında saz ile beraber olmuştur. Âşık Ummanî Erden'in saza karşı olan ilgisi, onu zamanla saz yapımına ve çeşitli sazların araştırmasına itmiştir. Çeşitli sazların ve seslerin araştırmasını yapan Âşık Ummanî Erden, "Turna" adını verdiği bir sazi icat etmiştir. Erden, bu sazi yapmak için üç yıl boyunca büyük emekler sarf etmiş ve sonunda yurt dışından getirtmiş olduğu, Türkçesi "Altın Ağaç" olan, "Pamela Pero" adlı özel bir ağacın ham maddesinden bu sazi meydana getirmiştir. Sazın çanağının derinliği 36 cm, kolunun uzunluğu içe 42 cm'dir. Erden, bu sazın "Dünya Konçertosu müzik seslerinin" tamamını içine barındırdığına inanmaktadır. Bunun haricinde de yapmış olduğu sazlar bulunmaktadır. Fakat çok sevdiği ve en fazla emek vermiş olduğu saz "Turna" adlı sazıdır.

Âşık Ummani Erden'in sazların araştırmasına olan ilgisi ve heyecanı saz çalarken de devam etmektedir. Erden saz çaldığı sırada hissetmiş olduğu duyguları şu şekilde dile getirmiştir: *"Sazımı çalarken çoğu zaman ağlarım. Özellikle İmam Hüseyin'in deyişini çaldığım zaman canım bedenimden ayrılır. Her bağlama çaldığımda veya türkü söylediğimde kendimden geçer, sazımla bütünleşerek ruhlaşırım. O anda etrafımdan hiçbir sesin gelmesini istemem."*

Erden'in yukarıdaki ifadelerinden de anlaşılacağı üzere onun saza ve sazın çalışına büyük bir hissiyatı ve saygısı vardır. Benzetmek gerekirse Erden için saz, vücudunun bir uzvu ve parçası gibidir.

1.3.2. Âşık Ummanî Erden' nin Şiir Yazması ve Bülbül İle Olan İlişkisi

Âşık Ummanî Erden her âşık gibi şiir yazmakta ve sazi ile söylemektedir. Beste ve şiirlerini çarşamba günü öğleden sonra, perşembe günü tüm gün ve cuma günü 14:00 ile 15:00 saatleri arasında yazmaktadır. Bu gün ve saatlerin kendisi için çok önemli olduğunu vurgulayan Âşık Ummanî Erden, şiirlerini yazacağı sırada hissettiklerini şu şekilde dile getirmiştir: *"Ben beste veya şiir yazacağım zaman sarhoş gibi olurum ve ağlarım. O gün bana ilham gelir. Asla yanımda kalem ve kâğıt eksik olmaz. O an*

aklıma ne gelirse hemen yazarım” Erden’in ilham aldığı tek kaynak günler ve saatler değildir. “Bülbül kuşuna” karşı farklı bir sevgisi bulunan Âşık Ummanî Erden, şiirlerini yazacağı sırada ve saz çaldığı zaman daima “bülbül kuşunun” etrafında dolandığını belirtmiştir. Ayrıca Erden’ nin bir sazının adı da “Bülbül” dür. Erden bülbül kuşu ile olan ilgisini şu şekilde ifade etmiştir:

“İlk defa bağlamamı yaptığım zaman 1978-79 yılları arasında Sivas Divriği’nde evimizin önünde güller vardı. Bende gece vardiyasında çalışırken sabah eve döndüğüm zaman mutlaka sazımı elime alır bir şeyler çalardım. O sırada evimizin bahçesindeki güllerde kuşlar ötüşürdü. Bir tanesi de benim sazımın mızrabına vurmaya başladı. O kuşun ne olduğunu bilmiyordum bana saz çalarken engel oluyordu. Çok güzel rengi olan bir kuştur. Annem bana onun bülbül olduğunu ve pirimin benimle konuştuğunu söyledi. Daha sonra bülbülün ötüşünü dinlemeye başladım. 1980-81 yıllarında artık bende onun ötüşünü ve söylediklerini mızraba aktarmaya çalıştım. Çok zor ve uzun uğraşım sayesinde sonunda onun ötüşünü aktardım. Ve onunla arkadaş ve dost olduk.”

Erden’in ifadelerinden de anlaşılacağı üzere bülbül kuşu onun en büyük ilham kaynaklarından bir tanesidir. Ayrıca bülbül kuşu Âşık Ummani Erden için bir hayvan niteliği taşımaz. Bülbül Erden için ona müziği veren, aşka getiren ve onu ummana daldıran bir “Pir” özelliği taşımaktadır.

1.3.3. Âşık Ummanî Erden’in Ozan ve Âşıklık Mesleği İle İlgili Düşünceleri

Âşıklar ve ozanlar her dönemde yetişmiş olan, halkın duygu ve düşüncelerini dile getiren, hislerine tercüman olan kimselerdir. Âşık Ummanî Erden âşıklık ve ozanlık mesleğinin ayrı şeyler olduğunu düşünmektedir. Âşıklığın daha ulvi bir vazifesi olduğunu belirten Erden ozanın sanatçı, aşığın ise sanatkâr olduğunu belirtmiştir. Âşıklık mesleği hakkındaki görüşlerini de şu şekilde dile getirmiştir: *“Âşık hakkın ve pirinin gizli dilidir. Aşığın gönül gözü vardır. Sır-ı hakikati görür, icap edeni yazar, açıklar ve söyler. Âşık maşukunun Kamberidir. Maşukunun sırrını taşır. O anda âşık Kamber olur. Âşık önce hakka âşıktır. Sonunda maşukuna âşıktır. Maşukunun yolunu yürütmesi de saz çalmasına cemaate dinletmesine “zâkir” denilir. O anda âşık zikir ettiği için “zâkir” denilir. Aslında o âşıktır.”*

Zakirliğin de aslında âşıklık olduğunu belirten Âşık Ummanî Erden, âşık ve ozanlık arasındaki farkı şöyle açıklamıştır:

“Âşık ozan olamaz. Ben bunu kabul etmiyorum. Ozan olan sanatçıdır. Sanatkâr olamaz. Ben böyle düşünüyorum. Âşık hiçbir siyasete katılmaz, devletine atmaz. Devletini meth eder, birlik ve beraberlikten yanadır. Yerdeki karıncanın su taşıdığını, denizde balığın suya hasret gittiğini, örümceğin sırdan ağlar ördüğünü, arının bin bir çiçekten balı yapışını, bülbülün gülden dem alıp hakkı zikr ettiğini, turnanın arşta hak için semah döndüğünü ve bütün evrenin birlikten yana bir hakka inandığını savunur.” Yukarıda belirtilen ifadelerden de anlaşılacağı üzere Âşık Ummani Erden, âşıklık mesleğini ozanlık mesleğinden daha ciddi ve önemli gördüğü anlaşılmaktadır.

1.4. ÂŞIK UMMANÎ ERDEN’İN BEKTAŞİLİK HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

Bektaşilik; “Hacı Bektaş Veli adına kurulan, Ali ve On İki İmam sevgisine dayanan, olgunluk eşitlik, özgürlük vb. ilkelerle belirgin hale gelmiş bir tarikattır. İslam’ın esaslarını ve geleneksel Alevî inancını, İslamiyet öncesi Türk kültürüyle yoğuran Bektaşilik, yeni bir sentez olarak belirmiş; Anadolu halkının konuştuğu arı Türkçe’yi kullanmasının yanında hemen her düşünce ve inançtan insanlara, kendilerinden bir şeyler bulabileceği soyut, ancak zengin bir düşünsel dünya sunmuştur.” (Korkmaz 1994: 58) Bu nedenlerle Bektaşilik özellikle Anadolu ve Balkanlarda hızla yayılma imkânı bulmuştur. Bektaşiliğin gümümüzdeki merkezi, Nevşehir iline bağlı ve adını orada metfun bulunan yüce Pirden alan “Hacıbektaş” ilçesindeki Pir evi denilen büyük dergâh sitesidir.

Günümüzde Nevşehir Hacı Bektaşî Veli Dergâhında “zâkirlik” de yapmakta olan Âşık Ummanî Erden, kendisinin Alevî olduğunu fakat “Bektaşî” tarikatına bağlı olmadığını belirtmiştir. Ayrıca Erden, başta Hacı Bektaşî Veli’ nin düşünce sistemine atıfta bulunarak “Bektaşilik” tarikatı hakkındaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bektaşîlik; Hacı Bektaşî Velî’ nin Anadolu’ya geldikten sonra fikir ve felsefelerini hümanist bir düşünce ile “incinsen de incitme” düşüncesi ile insanları irşat ettiği bir yoldur. Hacı Bektaşî Velî hazretlerinin yaymış olduğu yol zaten Hz. Ali’nin, Hz. Peygamberimizin ve Ehl-i Beytin yaymış olduğu İslam, Aleviliğin özünün açıklamasıdır. Alevîlik ve Bektaşîlik aynıdır ikisi de İslam’ın özüdür. Ayrı değildir. Bektaşî de Alevîdir, Alevî de Bektaşî’dir. Alevî olmayan Sunnî bir kişinin de herkesi, Bektaşî olma hakkı vardır. Bu bir düşünce, yaşam biçimidir. Bu hümanist düşüncenin içerisinde en güzel insan olma düşüncesi vardır. Onun için bu düşünceyi benimseyen insanlar “Bektaşî” olabilir.”

Yukarıda belirtilen ifadelerinden de açıkça anlaşılacağı üzere Âşık Ummanî Erden, “Bektaşîlik” hakkında oldukça birleştirici ve pragmatist bir bakış açısına sahiptir. Ayrıca onun için “Bektaşîlik” Hacı Bektaşî Velî’nin sahip olduğu düşünce sistemi üzerine kuruludur.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÂŞIK UMMANÎ ERDEN'İN ŞİİRLERİNİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.1.Vezin

Âşık Ummanî Erden'in şiirlerindeki vezin yapısının incelemesine geçmeden önce, vezinle ilgili olarak bazı görüşlerin verilmesinde faydalı olacağı kanaati taşımaktayız. “Türk halk şiirinde vezin karşılığı ölçü, daha seyrek olarak da tartı terimi kullanılır. Türk halk şiirinin ölçüsü hece ölçüsüdür. Hece ölçüsü, Türk dilinin yapısından doğmuştur; heceler arasında nitelik bakımından ayırım bulunmayan bir dil olan Türkçeye en uygun kalıptır.” (Dizdaroğlu 1969: 25-26). “Hece ölçüsü, halk şairlerinin şiirlerini vücuda getirirken başvurdukları ölçü birimidir. Buna parmak hesabı da denilmektedir. Vezin ise bir şiirin ölçüsü (hece ölçüsü)dür.” (Kaya 2007: 375) “Saz şairleri, hece kalıpları içinde en çok, 7, 8 ve 11’li olanları kullanmışlardır. Âşık edebiyatı ve anonim halk edebiyatı ürünleri arasında beşli, altılı, dokuzlu, onlu, on ikili, on üçlü, on dördü, on beşli, on altılı kalıplara çok seyrek rastlanır.” (Dizdaroğlu 1969: 26).

“Halk şiirinde vezin olarak hece kullanılmıştır. Türk Halk şiirinin ölçüsü, hece ölçüsü ’dür. Çağlar boyunca bu hiç değişmemiştir. Divan-ü Lügat-it Türk’te vezin, ölçü karşılığı (küğ) terimi olarak geçmektedir. Hece ölçüsü Türk dilinin yapısından doğmuştur. Hece ölçüsünde esas olan, mısralardaki hece sayısının birbirine eşitliğidir.” (Güzel 2003: 147). “Her ölçü (vezin) bağlı bulunduğu dilin yapısından doğar. Bu nedenle Türk dilinin doğal ölçüsü hece ölçüsüdür. Eskiden hece ölçüsüne vezn-i benân, hesâb- ı benân (heceler parmakla sayıldığı için parmak ölçüsü, parmak

hesabı denmiştir) adıyla anılırdı. Hece ölçüsü, halk şairlerince yüzyıllarca kullanılmış ve bugün de kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra, Cumhuriyet döneminde Türkçülük akımının etkisiyle Türk edebiyatının her sınıf şairince de kullanılmıştır. Hece ölçüsü, dizelerdeki hece sayısının belli bir düzene bağlı olarak eşitliği temeline dayanır. Bu kurala göre hece ölçüsünde iki önemli özellik vardır:

1.Dizelerdeki hece sayısı: Bu, şiirin bütün dizelerindeki hece sayısının eşit olması demektir. Hece sayısının eşitliği o dizenin ölçüsünü kalıbını gösterir. 7 heceli bir dizenin kalıbı “yedili”, 11 heceli bir dizenin kalıbı “on birli” diye anılır.

2.Durgulanma ve Durak: Hece ölçüsünde dizenin belli bölümlere ayrılmasına durgulanma, bu bölüm yerlerine de durak denir. Sözün akışına göre durak, gerekli ve doğal olmalıdır. Bunun için de dize içinde anlamlı söz öbeklerinin kendiliğinden tamamlanması ve yeni bir anlamlı söz öbeğine başlaması gerekir.” (Dilçin 2005: 39-40).

Verilen bu görüşlerden hareketle Âşık Ummanî Erden’in incelenmiş olan 129 adet hece ölçüsü ile yazılan şiirinin dağılımı şu şekildedir:

7: Heceli şiirleri: 2 Adet

8: Heceli şiirleri: 21 Adet

11 Heceli şiirleri: 106 Adet

Görüldüğü üzere Âşık Ummanî Erden’in şiirlerinin büyük bir kısmı 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Daha sonra 8’li hece ölçüsü göze çarpmaktadır. 7’li hece ölçüsüyle yazmış olduğu sadece iki şiiri bulunmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere hece ölçüsü ile yazılan şiirlerde iki önemli unsur çok önemlidir. Bunlardan birincisi, mısralardaki hece sayılarının sayısal olarak birbirini tutması, ikincisi ise duraklardır. Bu bağlamda Âşık Ummanî’nin şiirlerine bakıldığı zaman bazı şiirlerinde mısralardaki hece sayılarında ve ayaklarında tam bir uyum sağlanmışken bazı şiirlerinde ise birçok uyumsuzluk belirlenmiştir. Âşık Ummanî Erden’in 8’li hece ölçüsüyle yazdığı 21 şiirinin tamamı 4+4 duraklı yazmıştır.

Erden Umman / halim yaman 4+4

Bütün ahval / oldu talan 4+4

Bir aklım var / bende kalan 4+4
Oda gitti / elde değil 4+4 (58)

Yaz görmeyen / beyaz gönlüm 4+4
Bu dert oldu / bana zülüm 4+4
Harabeye / döndü gönlüm 4+4
Üşütmeyin / güllerimi 4+4 (74)

Öğrenmeden / övünenler 4+4
Türlü dona / bürünenler 4+4
Hak etmeden / hak yiyenler 4+4
Bilmezler ki / can tükenir 4+4 (100)

Yetim koydu / ana bizi 4+4
Akıtıyor / gözümüzü 4+4
Mucizetli / yeşil eli 4+4
Ellerinde / Zülfikar var 4+4 (89)

Şu çektiğim / çileleri 4+4
Gamlı geçen / yıllardan sor 4+4
Dosttan gelen / hileleri 4+4
Söylediğim / dillerden sor 4+4 (8)

Âşık Ummanî Erden'in 11'li hece ölçüsüyle yazdığı 106 şiirinin tamamı 6+5 duraklı yazmıştır.

Tomurcuklanmış gülüm / sararıp soldu 6+5
Yiyip içen dostlar / hep düşmanım oldu 6+5
Bülbülün gülüne / kargalar kondu 6+5
Akıttı yaşımı / kana döndürdü 6+5 (7)

Eğlence bir hoşun / gülmek çirkinin 6+5
Yeminler ipsizin / iman dinsizin 6+5
Onur şerefsizin / para hırsızın 6+5

Bitirdin ömrümü / yaralı sinem 6+5 (81)

Arifim ustadır / tellerin piri 6+5

Hem mürşid-i kâmil / gönüller ehli 6+5

Onda coşar gelir / sevginin seli 6+5

Muhabbet cemine / daldırır beni 6+5 (23)

Yine mi coşuyor / derler pınarı 6+5

Tane tane akan / yaşlara bakın 6+5

Gönül arzuluyor / her dem ak yeri 6+5

Cemalinde parlar / nurlara bakın 6+5 (85)

Umudum yollarda / yüreğim hasta 6+5

Dönmüyor dillerim / sesim pek hasta 6+5

Bu derdime derman / Abdal Musa'da 6+5

Gel nazlı cananım / aziz sultanım 6+5 (75)

Gariptir diyarda / sahibi yoktur 6+5

Sorma hallerini / dertleri çoktur 6+5

Gayet yorgun düşmüş / rengi soluktur 6+5

Ya Ali sen sakla / senden isterim 6+5 (69)

Elif taç başında / pirimdir hacı 6+5

Marifet ehliler / güruhu naci 6+5

Düvazımam okur / zâkirler sazı 6+5

Geçtin mi nefsinden / zâkir olasın 6+5 (33)

Bugün yas-ı matem / didem kan ağlar 6+5

Eridi gözlerim / şahım Hüseyin 6+5

Cümle muhip canlar / karalar bağlar 6+5

Eridi yüreğim / şahım Hüseyin 6+5 (86)

Telli kuran öter / arif elinde 6+5

Kâinat zerredir / insan beyninde 6+5
Erden Umman yüzer / ilim gölünde 6+5
Hünkâr pirden gelen / sözleri dinle 6+5 (27)

“Hece ölçüsünde esas olan, dizelerdeki hece sayısının birbirine eşitliğidir. İlk dörtlüğün dizeleri kaç heceli ise, ondan sonraki dörtlüklerin hece sayıları da ona uymak zorundadır. Bu düzene uymayan dizelerin ölçüsü bozuk demektir.” (Dizdaroğlu 1969: 27) Bahsedildiği üzere Âşık Ummanî Erden’in şiirlerindeki hece sayılarında bozukluklar tespit edilmiştir. Bunlara bazı örnek vermek istiyoruz:

Destursuz bağa girilmez
Vakitsiz gül koku vermez
Ham meyve asla yenmez
Kimisinde zehir gelir (31)

Yukarıdaki dörtlüğün birinci, ikinci ve dördüncü mısraı 8’li hece ölçüsüyle yazılmışken üçüncü mısraı 7 heceli yazılmış ve hece sayısı hatası yapılmıştır.

Erdeniyim ne zaman gülür
Söylemeden gözüm övünür
Yetim yüzüm zor gülür
Kara yazım kör kaderim (87)

Yukarıdaki dörtlüğün birinci ve ikinci mısraı dokuz heceli, üçüncü mısraı yedi heceli, dördüncü mısraı sekiz heceli yazılmış ve dörtlüğün tamamında hece sayısı hatası yapılmıştır.

Ölürsem taşıma talihsiz yazın
Sazımın mezarını yanıma kazın
Yetim Ummanî ne kara bahtın
Can kurban ederim o güzel Şah’a (108)

Yukarıdaki dörtlüğün birinci ve dördüncü mısraı on birli hece ölçüsüyle yazılmışken, ikinci ve üçüncü mısraları on iki ve onlu hece sayılarıyla yazılmış ve hece sayısı hatası yapılmıştır.

Ötmez bülbülüm virandır bağım
Çileye geçti bu gençlik çağım
Umman deryasında batan bir salım
Uzat ellerini yetiş ya Ali (60)

Yukarıdaki dördlüğün birinci ve ikinci mısraları onlu hece ile yazılmışken üçüncü ve dördüncü mısraları on birli hece ölçüsüyle yazılmış ve hece sayısı hatası yapılmıştır.

2.2. Kafiye (Uyak)

“Uyak, anlamca ayrı, sesçe bir olan sözcüklerin dize sonunda yer almasıdır. Ancak uyak başlangıçta, manzum bir hikmet veya hicivli bir söz” karşılığı idi. Anlam değişikliğine uğrayarak beyit, şiir karşılığı olarak kullanılır olmuş, sonunda bugünkü anlamını kazanmıştır” (Dizdaroğlu 1969:31). Kafiye; “Tam tarifi yapılmamış olmakla beraber kafiye, şiirde genellikle mısra sonlarındaki ses benzerliği olarak nitelendirilir. Ancak ortak bir hüküm vardır ki, oda kafiyenin mısra sonunda aynı kelime ve eklerle olmamak kaydıyla sağlanan ses benzerliği olmasıdır. Ahengin sağlanmasında önemli rol oynamasının yanı sıra, kafiyenin nazım şekillerinin meydana gelmesinde de belirleyicilik vasfı vardır. İlerleyen zaman içerisinde Türk halk şiirinde kafiyelerin mısra ortasına ve sonuna kayması, bilhassa âşık tarzı şiir geleneğinde daha belirgin şekilde kendisini hissettirmiştir.” (Kaya 200: 139-140).

“Halk şiirinde uyağa “ayak” divan şiirinde ise “kafiye” denir. Halk şiirinde ise *kulak için uyak* ilkesi temel alınmıştır. Uyak yapılacak seslerin birbirine yakın/benzer olması yeterli sayılmıştır. Türkçenin gelişimi vurguyla birlikte uyağın da baştan sona kaymasına yol açmıştır.” (Bezirci 1993: 35). “Türk Halk Şiirinde nazım şeklini belirleyen bir başka unsur ise kafiyedir. Halk şiirinde iki çeşit kafiye söz konusudur. Bunlardan birincisi mısra sonlarında görülen ses benzerliğine verilen şiirimizdeki genel addır. İkincisi ise yalnız Halk şiirinde görülen ilk dördlüğün birinci ve dördüncü mısraları ile her dördlüğün son mısrasında görülen ses benzerlikleridir ki buna kafiyeden ziyade ayırt edici bir özellik olarak ayak diyoruz.” (Güzel 2003: 147).

“Uyak (Kafiye), en az iki dize sonunda, anlamca ayrı, sesçe birbirine uyan iki sözcük arasındaki ses benzerliğidir. Halk şiirinde uyak, ya da ayak terimiyle anılır. Divan şiirinde olduğu gibi, halk edebiyatının uyak konusunda kuralcı bir tutumu yoktur. Kulakta hoş bir uyum bırakan her ses benzerliği halk şairi için bir uyaktır.” (Dilçin 2005: 73). “Mısraların sonlarında bulunan hecelerin seslerinin birbirine benzemesine kafiye denir. Fakat bu heceler manaca birbirine benzememek, başka manaları olmaları gerektir.” (Onay 1996: 21). “Uyak mısralar arasındaki ses ve söz benzeşmesidir. Tekrarlar daha çok mısra sonunda olur. İki veya daha fazla mısrada benzer seslerin birbirlerine denk gelebilecek biçimde tekrar edilmesi esasına dayanan ahenk sistemidir. Halk şiirinde “ayak” olarak isimlendirilir.” (Erşahin 2011: 1991). “Kafiye (uyak) sözcüğünün sözlük anlamı, “sonda, arkada gelen” demektir. Şiirde ise, kafiye, anlamca ayrı, sesçe aynı olan sözcüklerin mısra (dize) sonunda yer almasıdır. Bir başka söyleyişle bir şiirin en az iki mısra arasında ve en az bir ortak sese bağlı olarak meydana getirilen ses benzerliğine kafiye denir.” (Çobanoğlu 2012: 45).

2.2.1. Yarım Kafiye (Uyak)

“Bir tek ünsüz benzerliğine dayanan kafiyedir. Genellikle halk şiirinde kullanılır. Divan şairleri de bazen Türkçe kelimelere getirilen eklerle, birbiriyle kafiyeli olması mümkün olmayan, ancak yazılışları birbirine benzediği için benzer sesleri içeren kelimelerle de kafiye yapmışlardır. Yarım kafiye kullanımı halk şiirinde daha yaygındır.” (Macit 2005: 178). Âşık Ummanî Erden’in şiirlerinin bir kısmında yarım kafiyeli (uyak) şiirleri tespit edilmiştir.

Abasını dikerken şaşırdu durdu
Selman yavruya yaşını sordu
Büyük Allah deyip hurmayla vurdu
Verdi nergisi sundu Haydar (91)

Yukarıdaki dördlükte yer alan “-dur, -sor, -vur” sözcüklerinde geçen **-r** sesiyle yarım kafiye (uyak) yapılmıştır.

İnsan olmayanlar bunu bilemez
İçten sırtır da dıştan gülemez

İnsanlık deryası derin dalamaz
O büyük deryada yıkan öyle gel (125)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-bil, -gül, -dal” sözcüklerinde geçen **-l** sesiyle yarım kafiye (uyak) yapılmıştır.

İftira, kov, kaybet gazezci diller
Günde yüz bin yuva yıkıyor eller
Ölüm kol geziyor kan götürür seller
Akıl kabul etmez hallere düştük (55)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-dil, -el, -sel” sözcüklerinde geçen **-l** sesiyle yarım kafiye (uyak) yapılmıştır.

Medet Mürvet deyi candan geçilir
Hak muhabbetinde demler içilir
Suçlu olanlar da dara çekilir
Âşıklar açar maşuk kapısını (88)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-geç, -iç, -çek” sözcüklerinde geçen **-ç** sesiyle yarım kafiye (uyak) yapılmıştır.

2.2.2. Tam Kafiye (Uyak)

“Ses benzerlikleri çoğunlukla bir sessiz ve bir sesli harfe dayanan kafiyelere, tam kafiye denir.” (Çobanoğlu 2012: 47). “Bir ünlü ve bir ünsüzün ses benzerliğine dayanan kafiyelerdir. Türk şiirinde en çok tam kafiye kullanılmıştır.” (Macit 2005:178). Âşık Ummanî Erden’in şiirlerinin bir kısmında tam kafiyeli (uyak) şiirleri tespit edilmiştir.

Ummani cahille olur mu sohbet
Muhip canlara eylerim hizmet
Zemzem suyundan almışım lezzet
Âşıklar açar maşuk kapısını (124)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-sohbet, -hizmet, -lezzet” kelimelerinde geçen **-et** sesleriyle tam kafiye (uyak) yapılmıştır.

Hazreti pirdir sultan-ı **cihan**
Alinin sırrını kim kıldı **beyan**
Hünkâra kurban can ile **canan**
Efendim darına durduğum gece (16)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-cihan, -beyan, -canan” kelimelerinde geçen **-an** sesleriyle tam kafiye (uyak) yapılmıştır.

Erden Ummanî der bu ne biçim **hal**
Yaz arzuhalimi yaratana **sal**
Sende benim gibi yetim **kal**
Eyvah bağıma bir hoyrat girdi (44)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-hal, -sal, -kal” kelimelerinde geçen **-al** sesleriyle tam kafiye (uyak) yapılmıştır.

Kevser ırmağında zezem **içenler**
Kudret kazanında aşın **yiyeenler**
Mucizet keramet ehli **erenler**
Bize de bir lokma sunmaz mı ola (97)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-içen, -yiyen, -eren” kelimelerinde geçen **-en** sesleriyle tam kafiye (uyak) yapılmıştır.

Gece gündüz durma beni hay**al** et
Gelenden gidenden ara **sual** et
Kalktı gönül kuşum hakkın hel**al** et
Boynu bükük nazlı yârim eyvallah (53)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-hayal, -sual, -helal” kelimelerinde geçen **-al** sesleriyle tam kafiye (uyak) yapılmıştır.

Erden Ummani der ilim de **ibret**
Her kişiye nasip olmuyor **mürvet**
Kırklar meydanına girerse şay**et**
Canım zehir içse bal satarım (62)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-ibret, -mürvet, -şayet” kelimelerinde geçen **-et** sesleriyle tam kafiye (uyak) yapılmıştır.

2.2.3. Zengin Kafiye (Uyak)

“Mısra sonlarında redif dışında üç veya daha fazla sesin benzeşmesine zengin kafiye denilir.” (Çobanoğlu 2012: 47). “Bir şiirde ikiden fazla sesin benzeşmesine zengin kafiye (uyak) denir.” (Erşahin 2011: 191). “İkiden fazla ses benzerliğine dayanan kafiye çeşididir. Buna tunç kafiye de denir.” (Macit 2005: 178). Âşık Ummanî Erden’in şiirlerinin bir kısmında zengin kafiyeli (uyak) şiirleri tespit edilmiştir.

Yaşa Pir Sultanım **yaşa**
Cahillerin akli **şaşa**
Nalet ola hınzır **paşa**
Coşarız pirim aşkıyla (13)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “- yaşa, - şaşa, - paşa” kelimelerinde geçen **-aşa** sesleriyle zengin kafiye (uyak) yapılmıştır.

Heves edip de güvenme **yâre**
Kimse olamaz derde **çare**
Gezer gönül boş **avare**
Yokluk beni naçar eyledi (43)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-yare, -çare, -avare” kelimelerinde geçen **-are** sesleriyle zengin kafiye (uyak) yapılmıştır.

Vurdular uluca bir **yola**
Akıl gitti can bilmem ne **ola**
Aşığımız ummandır hayırlı **ola**
Can bedenden ayrıldı dediler (9)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-yola, -ola” kelimelerinde geçen **-ola** sesleriyle zengin kafiye (uyak) yapılmıştır.

Mecburum derdime derman **ararım**
Ya iyi olmak ya da ölmek **kararım**

Eğer o feleğe yoksa **zararım**

Bıraksın yakamı çilem yetmez mi? (11)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-ararım, -kararım, -zararım” kelimelerinde geçen -**arar** sesleriyle zengin kafiye (uyak) yapılmıştır.

Kuzuların ne güzel gözünün **karası**

Yetimliğin bağrımnda derin **yarası**

Bir yıllık emeğim kitap **parası**

Söylemeden hemen ağlıyor çoban (110)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-karası, -yarası, -parası” kelimelerinde geçen **-ara** sesleriyle zengin kafiye (uyak) yapılmıştır.

2.3. Redif

“Kafiyeden sonra gelen birbirinin aynı olan kelime veya hecelerdir.” (Onay 1996: 21). “Kafiyeden sonra gelen ve aynen tekrarlanan ek yahut kelimelerdir. Redif için esas olan bir husus vardır ki o da kafiyeden sonra gelecek olmasıdır.” (Kaya 2007: 618).

Abdal beyhude mi **gezer**

Gerçek pirini **sezer**

Kim demiş ki candan **bezer**

Yobaz konuşur can **üzülür** (100)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-er” ekindeki unsurlar görev birliği bakımından rediftir.

Gâhi şahı merdanı**ımsın**

Gâhi canım cananı**ımsın**

Sen gönlüme sultanı**ımsın**

Ali güldür Ali güldür (78)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-ımsın” ekindeki unsurlar görev birliği bakımından rediftir.

Şahı vilayettir onun atası
Caferi Sadıktır onun hocası
Selman gibi saklar içinde yarası
Ladün ilmi söyler telli zülfikar (2)

Yukarıdaki dördlükte yer alan “-sı” ekindeki unsurlar görev birliği bakımından rediftir.

Kumrular misali ruhen coştum
Ruhlaştı bedenim hakla buluştum
Dertler dile geldi çağladım coştum
Derdime bir derman bulamaz oldum (30)

Yukarıdaki dördlükte yer alan “-tum” ekindeki unsurlar görev birliği bakımından rediftir.

Gıdasızlıktan belim büküldü
Gözlerimin ferî döküldü
Renk soldu iflahım söküldü
Ah yetimlik ah yetimlik (123)

Yukarıdaki dördlükte yer alan “-üldü” ekindeki unsurlar görev birliği bakımından rediftir.

Kerbela diyorlar kanlı ovası
Seyidi saadetlerin başın belası
Şahı merdan Ehli Beytin atası
Kor oldu yüreğim şahım Hüseyin (86)

Yukarıdaki dördlükte yer alan “-sı” ekindeki unsurlar görev birliği bakımından rediftir.

Gönül beyhudedir düşer dillere
Bülbül dertlerini söyler güllere
Perişan düşmüşüm gurbet ellere
Uzat ellerini yetiş ya Ali (60)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-lere” ekindeki unsurlar görev birliği bakımından rediftir.

Çüneyip küreyi cihanı gezen
Kudret kandiline nurlar süzen
Medet Mürvet deyi duvarla dizen
Bize de Mürvet sunmaz mı ola (99)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-en” ekindeki unsurlar görev birliği bakımından rediftir.

İftira, kov, kaybet, garezci diller
Günde yüz bin yuva yıkıyor eller
Ölüm kol geziyor kan götürür seller
Akıl kabul etmez hallere düştük (55)

Yukarıdaki dörtlükte yer alan “-ler” ekindeki unsurlar görev birliği bakımından rediftir.

2.4. Ayak

“Âşıklık geleneğinde, ayak sözü ile dörtlüklerin son mısralarındaki kafiye kastedilir. Bu kafiye ise, genellikle ilk dörtlüğün ikinci mısramda başlatılır. Şiiri meydana getiren dörtlüklerin ilk üç mısraları kendi aralarında kafiyelenirler. Hâlbuki ayak, bunlardan bağımsız olarak dördüncü mısralar arasında bir kafiye bütünlüğü arz etmek durumundadır. Bir başka deyişle, âşık şiirleri iki çeşit kafiye sistemi ile vücuda getirilir. Birincisi; dörtlüklerde, ilk üç mısra da oluşturulan kafiyeler; ikincisi ise, dörtlüklerin son mısramda ses birliği sağlama esasına dayalı olarak meydana getirilen kafiyeler. Bunlardan ilkinde kafiye veya uyak, ikincisine yani dörtlüklerin son mısralarında oluşturulan kafiyelere ise ayak denir.”(Kaya 2000: 34). “Âşık tarzı şiirlerin üzerine bina edildiği çekirdek kafiyedir. Kafiye ve rediften meydana gelir. Daha ziyade bentlerin son mısralarını birbirine bağlar. Mısrada bir, birkaç kelime, bazen de bütün bir mısra ayak olur. Şiirin değişmeyen unsuru olduğu gibi, her dörtlüğün sonunda tekrar edilmek suretiyle kompozisyon bütünlüğü de sağlar.” (Erşahin, 2011: 46).

“Âşık şiirinde ayaklar, belirli fonksiyonları icra ederler. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Şiirin şekillenmesinde belirleyicilik vasfı vardır.
2. Bünyesinde ortak sesler bulundurmalarından dolayı şiirde ahenk sağlarlar.
3. Gerek ait olduğu dörtlükteki dizeler arasında gerekse şiirin tamamında dörtlükler arasında ilişki sergileyerek anlam bütünlüğünün oluşmasına yardımcı olurlar.
4. Karşılaşmalarda âşıkların sanat güçlerini sergilemesinde etkin rol oynarlar.
5. Şiirin sazla söylendiğinde, işlenen konuyla bağlantılı olarak yeni ezgilerin ve tavırların oluşmasını sağlarlar.” (Kaya, 2007: 117).

2.4.1. Tek Ayak (Yineleme Ayak)

Tek ayak; “Halk şiirinde bütün dörtlüklerin sonunda aynen tekrarlanan ayaktır. M. Fahrettin Kırzioğlu tek ayağa, dörtlük sonlarında tekrar tekrar söylenmesinden dolayı “döndürme” de denildiğini belirtmektedir. Halk şiirinde tek ayak, şarkı nazım biçimindeki nakaratın karşılığıdır.” (Albayrak, 2004: 491).

Âşık Ummanî Erden’in şiirlerinde tek ayak örnekleri yer almaktadır:

Derdim vardır dertleri katar
Çekerim bitmiyor bunca acılar
Günler haftalar aylar yıllar
Bana derman pirden ola

Ömrümün yoktur baharı yazı
Soluktur gönlüm edemez nazı
İlaç olsa da Erdem’in sazı
Bana derman pirden ola

Bana bu canı yaratan verdi
Zalim kader boynumu eğdi
Akan yaşımı kimim sildi
Bana derman pirden ola

Virane yerde baykuşlar öter
Derdim var ki dertlerden beter

Bacı gardaş burnumda tüter

Bana derman pirden ola

Parayla sarılmaz kanayan yara

Yakma doktor beni nara

Ara Ummani Efendini ara

Bana derman pirden ola (93)

Meleye meleye sesi kısılmış

Avcıya denk gelmiş soldan vurulmuş

Ceylanın ismi Ummaniymiş

Ya Ali sen sakla senden isterim

Ceylanım asası dumanlı dağı

Çiğneyip incitme kara toprağı

Erimiş yüreği kalmamış yağı

Ya Ali sen sakla senden isterim

Kerbela yurdudur ceylanın mekânı

Ya Hüseyin sen eyle derdi dermanı

Ummani ile buluştu seyit üryanı

Ya Ali sen sakla senden isterim (116)

Azrail gelmiş canımı almaya

Vermem ki bu canı yar gelmeyince

Denir çarık giyer çıkarım yola

Vermem ki bu canı yar gelmeyince

Ferhat olur dağlarını delerim

Mecnun gibi inim inim inlerim

Kerem gibi gurbet elde gezerim

Vermem ki bu canı yar gelmeyince

Nesimi gibi derimi yüzse
Mansur gibi darağacına çeksede
Mancınığa koyup nara atsa da
Vermem ki bu canı yar gelmeyince

Hüseyin aşkına susuz giderim
Musa gibi turda koyun güderim
Davut gibi yana yana ağlarım
Vermem ki bu canı yar gelmeyince

Umman der hasretim civan yara
Civanım benzer Yusuf- u Kenan'a
İmam Zeynel gibi atsa zindana
Vermem ki bu canı yar gelmeyince (18)

2.4.2. Döner Ayak (Yenileme Ayak)

Döner ayak; "Aynı sesi ihtiva eden farklı kelimelerle meydana getirilen ayaktır. Döner ayak dizinin başında, ortasında ve sonunda bulunabilir, ama daha ziyade ortasındadır." (Kaya, 2007: 253). "İlk dörtlükteki kafiyeye bağlı kalmak şartıyla farklı kelimelerle meydana getirilen ayaktır. Yani şiirin bütün dörtlüklerinde düzenli olarak tekrarlanan kafiyelerdir." (Albayrak, 2004: 141).

Âşık Ummanî Erden'in şiirlerinde döner ayak (yenileme ayak) örnekleri yer almaktadır:

Şu çektiğim çileleri
Gamlı geçen yıllardan sor
Dosttan gelen hileleri
Söylediğim dillerden sor

Olmadım hiç bahtiyar
Ne dost kaldı nede bir yar
Göç eyledim diyar diyar
Toz dumanlı yollardan sor

Yar elinde hep ağlarım
Kar'ını almış bağlarım
Ben savurdum harmanım
Esip giden yellerden sor

Günler gelir geçer boşa
Sonu ölüm durma yaşa
Erden Umman çalış boşa
Nasırlanmış ellerden sor (8)

Yukarıdaki dörtlüklerde ayak “-I” sesi ile dönüştürülmüş ve dizenin ortasında yer almıştır.

Bizim yolumuzda tutulur derman
Canlar kalbinize delmesin güman
Muhammet Ali'den mürvet uman
İnanın **can**lara Allah eyvallah

Hakikat insan deryayı Umman
Dolanlara pirim Allah eyvallah
Medet senden bize hidayet aman
Mümin **olan**lara canlara eyvallah

Bilirsin Ummanî fanidir cihan
Kin kibir tutanın hali pek yaman
On iki imamdan şefaata uman
Can baş **veren**lere eyvallah (76)

Yukarıdaki dörtlüklerde ayak “-en” sesi ile dönüştürülmüş ve dizenin ortasında yer almıştır.

Vaktinde uğradım dost hanesine
Goncaları solmuş gülleri madur
Hüzünler çökmüş harabe gönlüme

Dosttun hanesinin yolları madur

Küsmüş konuşmuyor şeyda bülbüller

Solmuş güzelim menekşe sümbüller

Eleme bağlamış şeyda bülbüller

Ağlar gözlerinde yaşları madur

Bir hoyrat bahçeyi bağı dererse

Alay edip ardı sıra gülerse

Bu hasretlik ömür boyu sürerse

Üzgün suratları halleri madur

Yanıyor bağrımda tügan nar ile

Bir dem gülemedim can ciğer ile

Umman Erden derdin döker tel ile

Dostum konuşmuyor dilleri madur (111)

Yukarıdaki dörtlüklerde ayak “-I” sesi ile dönüştürülmüş ve dizenin sonunda yer almıştır.

2.5. ÂŞIK UMMANÎ ERDEN’İN ŞİİRLERİNDE EDEBÎ SANAT UNSURLARI

Edebî sanatlar, şiirlere katmış oldukları zengin anlam itibariyle pek çok şair, âşık ve ozanın şiirlerinde yer almışlardır. Türkçe sözlüğe göre edebî sanatlar; “Edebiyatta anlatımı zenginleştirmek, renklendirmek ve daha çarpıcı hâle getirmek için temelde benzetme esasına dayalı söz ve manaya bağlı anlatım inceliği ve özelliğidir.” (Türkçe Sözlük, 1988: 670). Şairler, âşıklar veya ozanlar şiirlerinde anlatmak istedikleri bir ifadeyi, edebî sanatlar vasıtasıyla çeşitli benzetmeleri kullanarak şiirlerine farklı anlamlar kazandırmışlardır.

Âşık Ummanî Erden, şiirlerinde edebî sanat unsurlarını yoğun bir şekilde işleyen bir âşık değildir. Onun şiirleri oldukça doğal ve aşırı sanat kaygısından uzaktır. Fakat pek çok şair gibi Âşık Ummanî Erden de şiirlerinde edebî sanat unsurlarına yer

vermiştir. Erden'in şiirlerinde özellikle "nidâ, telmih, mübalağa, kinaye ve istifham" gibi edebî sanat unsurlarını sıkça görmek mümkündür.

2.5.1. Nida

Birine veya herhangi bir varlığa seslenmek, onlarla konuşmak amacıyla yapılan bir sanattır. "Nida sanatı; nazımda ve nesirde sık kullanılmakla birlikte, heyecana bağlı ifadelerde "ey, eyvah, eya, vah, ah, vs." gibi ünleme edatları ile yapılır." (Kocakaplan, 1998: 149). Âşık Ummanî Erden'in şiirlerinde "nida" sanatının örnekleri sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Çok yaralar gördüm çok parelendim

Eyvah dost yarası bitirdi beni (46)

Muhip canlar Hüseyin diye ağlaştı,

Ah canım Hüseyin canan Hüseyin (32)

Vah beni yıktı güzel hayaller,

Yıllar boyu gönül köyünü özler (109)

Bana huzur yok mu artık?

Ah yetimlik **ah** yetimlik (123)

Aşılmıyor zalim Toros dağları,

Eyvah boşa geçti ömrüm çağları (3)

Bugün yine düştüm gam deryasına

Cefa keder benim **eyvah** başıma (7)

Dert yüreğe çökünce

Vah yavrum deyi deyi (10)

Çağlada meyva mı vurdu döktü?

Eyvah gençlikte belim büküldü (44)

Eyvah Ummani'nin hali pek yaman
Feleğin elinde bozuk bir ferman (90)

Eyvah bezdim bu tatlı candan
Ne ettim ne eyledimse yüzüm gülmüyor (107)

2.5.2. İstifham

İstifham; “sözü, sorulan şeye yanıt isteme amacı gütmeyen, duyguyu ve anlamı güçlendirmek için, soru biçiminde söylemektir. Herhangi bir duygu, düşünce ve kavram üzerine dikkati çekmek yâda dikkati sürekli bular üzerinde tutmak da yinelenen soru adlarıyla sağlanır.” (Dilçin, 2005: 456). Âşık Ummanî Erden'in şiirlerinde kullanılan edebi sanatlar arasında en sık kullanılan edebi sanatlardan bir tanesi “istifham” sanatıdır. Erden bu sanatı başarılı bir şekilde kullanmıştır.

Güç yetmez Ummani ben nasıl edem?
Varıp bir arife derdimi diyem (81)

Sofinin tilkisi olur mu aslan?
Aslan gibi kükrer sazımız bizim (17)

Erdeniyem ne zaman gülür?
Söylemeden gözüm övünür (87)

Erden Ummanî der bu ne biçim hal?
Yaz arzuhalimi yaradana sal (44)

Nasıl oldu battık felek gözüne
Bize de hoş gözle bakmaz mı ola? (97)

Mana pınarında akan suyum
Kesildi akıyor, kurudu mu ola? (4)

Neden bu derdin dermanı yoktur
Niye merhemini çalmıyor doktor? (108)

Neden eller gibi gülemez oldum?
Gam keder elinde bezdim yoruldu (71)

Yitirip aklını ummana daldın mı?
Pirden marifet dersi aldın mı?
Mürşidin elinde demi tattın mı?
Marifet güldür açılır solmaz. (38)

Felek benim suçum neydi?
Pir aşkıyla geziyordum (72)

Ummani Erden'im hasret kalmasın
Sevip kokladığım karagül nerde? (68)

Kahır çekeriz her gün her gece
Ağlamalar bana düştü haberin var mı? (39)

Ummani bu halin ne olacak?
Oğul nerde bulunacak? (10)

2.5.3. Telmih

Telmih; “İfade içerisinde zikir etmeksizin herhangi bir kıssaya, geçmişteki bir olaya, meşhur hikâyelere, efsanelere, malum bir şahsa, çeşitli inanışlara, ayetlere veya bir hadise, ya da yaygın bir atasözüne işaret etmek sanatıdır” (Küleççi, 1995). Âşık Ummanî Erden “telmih sanatını” başarı ile kullanarak şiirlerinde, oldukça zengin bir olay ve kişi kadrosu sunmuştur. Özellikle “Hz. Ali, Hz. Hüseyin, Hz. Musa, Hz. Davut, Fazlullah Hurufi, Nesimi, Hallac-ı Mansur ve İmam Zeynel gibi pek çok peygamber ve din ulularına atıfta bulunmuş, aynı zamanda “Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şiirin ve Arzu ile Kanber” gibi edebi karakterlerin yaşamış oldukları olaylara da değinerek sıkça hatırlatmalarda bulunmuştur.

Gâhi Nesimîsin yüzer derimi
Gâhi Mansur eder yakar tenimi

Fazlısın ardıçta biçer bedeni
Gözyaşı Kerbela dinmez efendim (120)

Hüseyin aşkına susuz giderim
Musa gibi Turda koyun güderim
Davut gibi yana yana ağlarım
Vermem ki bu canı yar gelmeyince (18)

İmam Zeynel gibi zindandayım
Ahmet Fazlı gibi dönmez yoldayım
Derviş Alilerin o hat sağındayım
Gel nazlı cananım aziz sultanım (75)

Âşık oldum Mecnun gibi sazıma
Aldım elime pir deyip çalmaya (16)

Coştuk pir deyi o demden içince
Enelhak çağırır sazımız bizim (17)

Sen Leylamsın bende döndüm Mecnuna
Yaşların inmesin gül yanağına (53)

Mehdi gelir diye yollar gözledim
Ya Mehdi can sende kaldı (34)

Yâri yâre güzel gören hüdadır
Sensin beni Kerem gibi eriten (80)

Selman idi Kanber, Ali'ye yar
Bir ismi Ali'dir bir ismi Haydar (91)

Vilayet erenler Horasan piri
Şah İbrahim Veli, Ahmed Yesi (113)

Kevser ırmağında zem zem içenler
Kudret kazanında aşın yiyenler (97)

İbrahim'in balık oldu terleri
Mürsellik makamı hak sıfatımız (126)

Hazreti pirdir sultan-ı cihan
Ali'nin sırrını kim kıldı beyan (16)

2.5.4. Tenâsüb

Tenâsüb; “Anlamca ilgili olan kelimelerin, bir mısra veya beyitte bir araya getirilerek söylenmesi sanatıdır. (Soysal, 1992: 88). Âşık Ummanî Erden'in “tenâsüb” sanatı örneklerine bakıldığı zaman kullanmış olduğu kelimelerin neredeyse tamamı olumsuz anlam çağrışırması bakımından dikkat çekicidir.

Yıktılar bendimi kesildi suyum
Kurudu **pınarım** akıyor **çayım** (46)

Akıl boşaldı cehalet oldu
Edep hayâ kayıp oldu (34)

Yetimin yoksulun gönlü görülür
Fakir fukaranın üstü geyrilir (88)

Koyun kuzuya meler ağlıyor
Elmalı dağını duman sarıyor (117)

Babadan kalmadı yırtık habâ
Yetim yoksul insanım ama (20)

Torpil adam ister hastanenler
Aksi **rüşvet** bekler hemşireler (94)

Çalıp çağırıp coşar iken
Pir yolunda koşar iken (72)

Aşkın bağdesini bal eyleyensin
Dikenden ağacı **gül** eyleyensin (75)

Yaz bahar ayında sellerde yaşım
Diyar gurbet elde **bacı gardaşım** (26)

Bilmem hangi taşa çalalım başımı
Zehir zıkkım etti ekmeğ aşımı (7)

Gençlikte dalım kolum kırıldı
Konu komşu etrafıma sarıldı (6)

2.5.5. Kinaye

Kinaye; “anlatılmak istenileni üstü kapalı bir biçimde anlatma sanatıdır. Kinayede benzetme amacı yoktur. Kullanılan sözde bir gerçek bir de mecaz anlam bulunur. Ancak kullanılan kelime veya cümlenin mecaz anlamı gerçek anlamından üstün durumdadır. Buna rağmen asıl vurgulanmak istenilen mecaz anlamdır.” (Aktaş, 2004: 74).

Küsmüş konuşmaz artık dillerim
İlle de dost yarası bitirdi beni (46)

Arif-i kâmiliz hak evi gönlümüz
Pişti yenilir sözümüz bizim (127)

Can verdi sandım o dem bağlamaya
Efendim cemalini gördüğüm gece (16)

Kirlendi dünya dönüyor devir
Azaldı insanlık çoğaldı küfür (34)

Pazarında köle Erden Ummani
Varıp kapısında ölesim gelir (113)

Ummani konuşur sazını
Bekleme kışla yazını (100)

Kör cahiller açmaz gönül gözünü
Kamiller açar fakir kapısını (88)

Kestiler sesimi dönmüyor dilim
Bağlandı kollarım tutmuyor elim (117)

Her kâmil eremez sır-ı serine
Saraylar yaptırmış gönül şehrine (96)

Ellerde zülfikar gâhi asası
Diller söyler kanar ciğer yarası (112)

Aşılmıyor zalim Toros dağları
Eyvah boşa geçti benim ömrüm (3)

Umudum yollarda yüreğim hasta
Dönmüyor dillerim sesim pek hasta (75)

Kahpe felek neler etti başıma
Bir dert ehli bulamaz oldum (26)

Yine mi gamlandı şu deli gönlüm
Dertli bülbül uçtu ha uçtu (122)

Karı eli koynunda
Can boğaza dayandı (128)

2.5.6. Mübâlâğa/Abartma

Mübâlâğa “bir şeyin etkisini güçlendirmek amacıyla, o şeyi olağanüstü bir şekilde anlatma sanatıdır. Bu sanata bir çeşit ifrat ya da tefrit sanatı denilebilir. Çünkü bir şey, bu sanatta olduğundan pek fazla ya da pek az gösterilir.” (Aktaş, 2004: 134). Âşık Ummanî Erden’in şiirlerinde genel olarak “mübâlâğa” sanatını özellikle dini mahiyetli kişileri yüceltmek maksadıyla kullandığı göze çarpmaktadır. Bir diğer göze çarpan nokta ise, Erden “mübâlâğa” sanatını kullanarak dertlerinin büyüklüğünü farklı benzetmelerle anlatmaya çalışmıştır.

Âlim doğduğu gün yer gök titredi
Yavrunun sesini Selman kesti (91)

Her can bilmez sırrımız erenlerdeniz
Bin kitaba bedel sözümüz bizim (127)

Gam geldi yine gözüm ıslandı
Hüseyin’in derdinden içim haşlandı (32)

Pek dardır yolumuz sırattan ince
Pir Sultan üstadımız öğrendik iyice (17)

İnci mercan cevher döker dilleri
Aslı erenler Horasan pirleri (113)

Düşünce var dağlar kadar
Deli olmamak elde değil (58)

Neden bilemem benim çektiğim nedir
Yıllardır gözlerim oldu bir nehir (30)

Coşa coşa olduk ırmak
Maksadımız pire varmak (13)

Gözlerde kaynar dere oldu ırmak

Ne öyle kükrersin gayen korkutmak (99)

Yeşil elli pirden mucizet gördük
Turna kanadında semahı döndük (71)

Ne kerametliymiş bu garip başım
Doğduğumdan beri durmaz gözüm yaşı (107)

Ölü bir nefesle pir makamına
Kanlı yaşlar döker Umman bağına (98)

Yıllardır düşmüşüm bir ahu zara
İçerim yanıyor taş oldu yara (11)

Ruhlaştı beden zülfikar çalıyor
Nice dertleri var dertler içinde (73)

Çamsığın halkı düğüne meraklı
Herkes içer bir küp rakı (115)

Ummaniyem derdim arşa ulaştı
Can bedenden bezdi divane dolaştı (36)

Göz yaşarım oldu kanlı boran
Bulamadım sıtkı candan halimi soran (77)

Kahpe kurtlar yavruyu aldı gidiyor
Çıgıllıkları dağı taşı deliyor (106)

Gözlerimde akan seller
Bize bugün bayram derler (101)

2.5.7. Teşbih

Teşbih “benzetme sanatıdır. Aralarında ilgi bulunan iki şeyden zayıf olanın güçlü ve üstün olana benzetilmesiyle yapılır. Teşbih yapılan iki şey arasında ya hakikat ya da mecaz ilgisi bulunması gerekir.” (Aktaş, 2004: 25).

Kerem gibi aşkın oduna yandım
Kamber gibi nice Arzu ararım (79)

Hoyrat olup gonca gülün dermedim
Diken gibi ela gözde bitmedim (80)

Fikir rehberimiz, mantık pirimiz
Akıl mürşidimiz, bilim dinimiz (127)

Muhannete mahcup olmayım deyi
Nazını çekerim gonca gül gibi (45)

Sofinin tilkisi olur mu aslan?
Aslan gibi kükrer sazımız bizim (17)

Gül yüzlüm aşk-ı sevdana doyulmaz
Sensin beni bu hallere düşüren (80)

Kanlı yaşlar döker Umman bağrına
Sırrı hakikate elmastır sözler (98)

Elmas parmakları mercan dizer
Özün verir pire sevaplar işler (96)

Nice koç yiğitler geçim peşinde
Nice dertleri var dertleri içinde (1)

2.5.8. Tezat

Tezat; “anlam bakımından birbirine zıt olan iki düşünce, hayal veya duyguyu bir arada söylemektir. Tezat sanatına, sözün veya fikrin etkisini arttırmak amacıyla başvurulur. Sadece dilbilgisi bakımından yan yana bulunan sözcükler her ne kadar tezat sanatı oluştursa da bunlar genellikle zayıf karakterli olur ve tezatın estetik yönünü azaltır. Zıt kavramların aralarında mutlaka bir ilginin ve ortak noktanın bulunması gerekir.” (Aktaş, 2004: 93).

Gâhi **yerde** gâhi **arşta** yaşarız
Hakkın yolcusuyuz ışık tutarız (127)
Gece gündüz durma beni hayal et
Gelenden gidenden ara sual et (53)

Kirlendi dünyamız dönüyor devir
Azaldı insanlık **çoğaldı** küfür (34)

İnsanlar kadar güzel çalışkan yoktur
Kiminin karnı **aç** kiminin **toktur** (125)

Ummanın ismi Battal Erden’dir
Ağlayan göz bir gün **gülendir** (129)

Yalvardım **geceler gündüz** ola
Cümle dostlar derman bula (5)

Ağlar oldum **gül**er yüzle
Yetim gülmüş nar mı ola (20)

Yusuf-u Kenan’ın cemali onda
Erler evliyalar **sağı solunda** (85)

Ellerde **yaz** bahar bana **kış** gelir
Can ciğerin sözü sinemi delir (3)

İnsanlık bölündü **dost düşman** oldu

Hoşgörü yerine fitnelik doldu (55)

2.5.9. Tariz

Tariz; “Üzüntü, öfke ve intikam gibi duyguların etkisiyle başvurulan bir sanattır. Buna “dokunaklı söz söylemek sanatı” diyebiliriz. Söylenilen sözde alaylı bir hava vardır. Tariz tek kelimeye dayanmaz. Birden fazla kelimedenden oluşan mürekkep bir ifadeye dayanır. Yani tariz tam bir cümle ile yapılır.” (Kocakaplan, 1998: 171). Âşık Ummanî Erden sadece iki şiirinde “tariz” sanatına yer vermiştir.

Yeminler ipsizin iman dinsizin

Onur şerefsizin para hırsızın (81)

Çilenin adını gurbet koymuşlar

Hırsız, ipsiz, yolsuz kral olmuşlar (90)

Baba boynu bükük ah çeker ağlar

İnsan eti yerler nefise bakın (90)

2.5.10. İstiare

“İstiare hem anlam hem ad aktarımı sanatıdır. Bir kavramın herhangi bir bakımdan benzediği başka bir kavramla adlandırılmasına istiare (ödünçleme) denir. İstiaresinin kelime anlamı ödünç almaktır. Yani benzerlik ilgisıyla bir kavram adı, başka bir kavram için ödünç alınır ve geçici olarak kullanılır.” (Coşkun, 2007: 66). Âşık Ummani Erden sadece bir şiirinde “istiare” sanatına yer vermiştir.

Şah Hüseyin de hüdâm Ali'nin nurudur

Gözümüzden akan derya gülüdür (32)

2.5.11. İştikak

İştikak; “aynı kökten türemiş kelimeleri bir arada kullanmaktır. Bu da cinas gibi bir ses ve söz oyunudur. Aynı kökten türeyen kelimelerde bulunan benzer sesler söze ahenk verir. İştikak sanatında kelimelerin aynı kökten türemiş olmaları şarttır.” (Kocakaplan 1998: 11). Âşık Ummanî Erden “iştikak” sanatında en fazla “can ve

canan” kelimelerini kullanmıştır. Bu kelimeler birçok şiirde kullanıldığı için görsel olarak sürekli tekrara düşmemek açısından aşağıda sadece iki örnek şiiri verilmiştir.

Ah **canım** Hüseyin **canan** Hüseyin
Erenler içinde civan Hüseyin (32)

Derler ki **maşuku aşkın** dosttu
Aşığa mükâfat dertler efendim (120)

Kokusu tükenmez sarı gülümde
Canı cananı gayri ulaştır (24)

İlim meşalesini kırklar yaktılar
Ser ver ki **serdara** Selman olasın (33)

2.5.12. Teşhis

Âşık Ummanî Erden’in sıkça başvurduğu edebi sanatlardan bir tanesi de “teşhis” sanatıdır. “Teşhis; insan dışı varlıklara kişilik veya ruh verilmesiyle veya insana ait özelliklerin insan dışı varlıklar için kullanılmasıyla meydana gelir.” (Coşkun, 2007: 75). Erden “teşhis” sanatını şiirlerinde özellikle saza atıfta bulunarak sıkça kullanmıştır.

Küsmüş konuşmuyor şeyda bülbüller
Solmuş güzelim menekşe sümbüller (111)

Gönül gamlı hiç gülmüyor
Sazım senemi yakıyor (89)

Ummani bizde canlar canıyız
Çeker nazımızı sazımız bizim (17)

Harap edip yıkma coşmuş gönlümü
Kulak verip dinle telimin derdini (80)

Çekme dünyanın nazını

Cahil konuşur can incidir (100)

Gönül gafil gezme dünyada
Nasip veren yeşil eli gözle (21)

Elimde bir kırık tekne sazımız
Elde tutamaz oldum telleri hasta (14)

Gülen gözlerimde kan yaş döktü
Eyvah bağıma bir hoyrat girdi (44)

Hapis etme sazım telleri küser
Üzülür perdeler telleri küser (102)

Derdimi söyledim deli dalgalara
Usul usul cevap verdiler bana (99)

Bağlandı kollarım tutmuyor elim
Benimle konuşmaz sazımla telim (117)

Tenden tele verir ağlar bağlama
Sanki hançer batar yara bağrıma (98)

Dinle Çamsıkı sana bir destanım var
Yolun yaylan otların sarhoş
Atlara binmiş ağalar gelir
Eyeri sırtında atları sarhoş (115)

Yaşlı gözler her an seni arıyor
Bülbüllerin seni bana soruyor (68)

Dost ne halde olduğumu bilmez
Sazım bana küsmüş sedayı vermez (40)

Yanık yanık öter yaralı sazım
Ol nazlı pirimle buluşamadım (3)

2.5.13. Tekrir

Tekrir; “Bir şiirde anlatımı güçlendirmek amacıyla bazı kelime veya kelime öbeklerinin tekrarlanmasına denir. Tekrir sanatı genellikle heyecandan kaynaklanır. Sanatçı tam entrik noktayı yakalayarak tekrarlama şeklinde vurgulama yaparak dikkatleri sanatına çekmek ister.” (Aktaş, 2004: 167).

Ariflerin sözü lokmandır bana
Ben ağlarım hep neden **yana yana** (103)

Gâhi dalga vurur boydan aşırır
Gâhi coşar gelir aklım şaşırır (23)

Yanık yanık öter yaralı sazım
Ol nazlı pirimle buluşamadım (3)

Yaza yaza bitmez oldu dertlerim
Dert üstüne yine dertler eklerim (66)

Yüce dağlar ardı bize yurt oldu
Hüzünlü hüzünlü ömürden bezdim (67)

Baba yüreğe taş basar
Bildiremez **sessiz sessiz** ağalar (10)

Bilmez iken gurbet elde tanıştık
Sohbetimiz **tatlı tatlı** bana konuştuk (52)

Dertler var **dizi dizi**
Gözyaşım sildiremedim (64)

Kuş öter **cıvıl cıvıl**
Yapraklar **hışıl hışıl** (70)

Yokluk beni naçar eyldi
Yaktı yaktı kül eyledi (43)

Gülmüyor zavallı ömrüm
Öldürür beni **öldürür** (41)

2.5.14. Mecâz-ı Mürsel

Mecâz-ı Mürsel; “Klasik Türk şiirinde bir sözü benzetme amacı gütmeyen gerçek anlamı dışında başka bir anlamda kullanma sanatıdır. Günlük konuşmalarda daha çok kullanılan bu sanata atasözü ve deyimlerde bol bol rastlanır.” (Aktaş, 2004: 69).

Bana bu canı yaratan verdi
Zalim kader boynumu eğdi (93)

Erden Umman yüzer ilim gölünde
Hünkâr pirden gelen sözleri dinle (27)

Yetim Ummani ne kara bahtın
Can kurban ederim o güzel şaha (108)

Baba yüreğe taş basar
Bildiremez sessiz sessiz ağalar (10)

2.5.15. Tecâhül-i Ârif

Tecâhül-i Ârif; “söyleyişte bir anlam inceliği ve zarafeti yaşatmak için bir konuyu bilip de bilmemezlikten gelme sanatıdır.” (Aktaş, 2004: 110).

Yalvarsam Allah’ın Resul Ekrem’e
İstekle dileğimi kabul etmez mi (11)

Ayıp mı halini rabbimden sormak
Himmat verse bana yüzüm gülmez mi (11)

2.5.16. Tevriye

Tevriye; “asıl söylenilmek istenileni kapalı olarak söylemektir. Klasik Türk şiirinde anlatıma bir espri katmak amacıyla birden fazla anlamı bulunan bir sözcüğün yakın anlamını söyleyip uzak anlamını kastetme sanatıdır.” (Aktaş, 2004: 104).

Divriği derler kazamız
Yetim yazılmış yazımız (87)

Umman ateşinde piştim
Çeke çeke yoruldum felek (72)

2.5.17. İrsâl-i Mesel

İrsâl-i Mesel; “söylenen bir düşünce veya fikri pekiştirmek amacıyla onu bir atasözü/deyim veya atasözü/deyim niteliğinde bir sözle destekleyerek kuvvetlendirmektir.” (Aktaş, 2004: 216). Âşık Ummanî Erden bu sanatı çok yoğun olmasa da beş şiirinde başarılı bir şekilde işlemiştir.

Benim istediğim bir damla sevgi
İncinsende incitme der ulu pir (104)

Ele, bele, dile sahip ehlibeyt nesliyiz
Çek sineni sigaya kendini ara (104)
Güneş olmayınca gölge aranmaz
Kötünün yanında iyi yaranmaz (125)

Yalan ile sevgi olmaz
Hileyle dost olunmaz (59)

Hileli dostluk çabuk söner
Gerçek dost yoldan mı döner (59)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÂŞIK UMMANÎ ERDEN'İN ŞİİRLERİNİN KONU BAKIMINDAN İNCELENMESİ

3.1. Âşık Ummanî Erden'in Şiirlerinde İşlediği Konular

Âşıklar ait oldukları toplumun duygu ve düşüncelerini aktarma konusunda toplumun aynası konumunda olan kişilerdir. Toplumda meydana gelen her türlü olumlu ve olumsuz gelişmeleri şiirlerinde işlemişlerdir. Bunun yanı sıra ferdi konuları, dinî-tasavvufî konuları da ele almışlardır. Âşık Ummanî Erden de şiirlerinde pek çok konuyu ele almıştır. Çile, özlem, ayrılık, dert, yoksulluk, sitem, aşk, sevgili, gönül, serzeniş, ömür, insan ve vuslat gibi konular Erden'in şiirlerinin ferdi konularını oluşturmaktadır. Erden'in ele almış olduğu diğer bir konu, dinî-tasavvufî konulardır. Hz. Ali, Hacı Bektaş Veli, Hz. Hüseyin, Pir Sultan Abdal, Kerbela, Erenler, Yol Büyükleri, Pirlar, Cem ve Bade gibi konular Âşık Ummanî Erden'in şiirlerinin dinî-tasavvufî konusu olmuşlardır. Bu konuların haricinde Âşık Ummanî Erden memleket ve tabiat konularını da ele almıştır.

Görüldüğü üzere Âşık Ummanî Erden'in şiirlerinin konu yelpazesi oldukça geniştir. Erden'in şiirlerini konuları bakımından şu ana başlıklar altında toplamak mümkündür:

1. Aşk konulu şiirleri
2. Dinî-tasavvufî şiirler

3. Ferdi konularını anlatan şiirler
4. Memleket ve tabiat şiirleri

3.1.1. Aşk Konulu Şiirleri

Aşk ve sevgili konuları âşıkların şiirlerindeki temel konulardan biridir. Günümüze kadar yaşamış olan âşıkların neredeyse tamamı aşk ve sevgili konularını işlemiştir. Âşıklar şiirlerinde “aşk acısı, aşk ateşi, aşk derdine düşmek, sevgiliye özlem, sevgiliden ayrılmak, sevda yarası, sevda yorgunu” gibi daha pek çok ifade ve benzetmelerle şiirlerinde ve dillerinde aşk konularını ele almışlardır. Âşık Ummanî Erden de aşk konularını ele alan âşıklardan bir tanesidir. Fakat Erden’in şiirlerinde beşeri aşk unsurları ve sevgili yoğun değildir. Şiirlerinin sadece beş tanesinde sevda konusunu ele almıştır.

3.1.1.1. Sevda

“Gerek klasik şiirde gerekse halk şiirinde üzerine en fazla şiir yazılan konu sevgili konusudur. Beşeri aşk konusu, şiir alanında yüzyıllar boyunca en fazla işlenen konulardandır. Bu hükmümüz, halk ve divan şiirinin yanı sıra yeni Türk şiiri için de geçerlidir. Sevgili şairin gönül verdiği yahut hayalinden geçen güzel, üstün vasıflara sahip olan kişidir.” (Kaya, 2007: 646). Âşık Ummanî Erden de beş şiirinde (53,80, 94, 112, 95,) sevda konusunu işlemiştir. Erden çekmiş olduğu sevda yükünü bir vapura benzeterек ifade etmiştir. Bu vapurun da yol almadan beklemesi imkânsız bir aşkın tasviri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gönül deryasında sevda vapuru
Ne batar kurtulur ne de yol geçer
Bu benim çektiğim dert ile gamı
Ne kervan götürür ne kul çeker (95)

Âşık Ummanî zor durumda kaldığında zaman pirinden medet dilemektedir. Diğer şiirlerinden de anlıyoruz ki Pir’den kasıt olan kişi Hacı Bektaş Veli’dir. Onun kerameti ile pek çok zorluk aşılmaktadır. Erden hastanede yatmakta olan sevdiği için Pir’inden medet ummaktadır.

Benimde ulu bir pirim var
Perişan halimden haberi var
Şimdi hastanede naçar nazlı yar

Pirin tabibin elini çala
İnşallah tabibin elin çalar (94)

Hasretlik sevda acısı çekenler için en acı tecrübelerden bir tanesidir. Âşık Ummanî de sevda hasretini çekenlerdendir. Çekmiş olduğu sevda acısını ve hasretini gözündeki kanlı yaşı dökerek betimlemiştir.

Çoktan beri hasretini çekerim
Bugün sevdiğim geçti de gitti
Gözlerimde kanlı yaşlar dökerim
Gözüm yaşını sildi de gitti (50)

Âşık Ummanî sahip olduğu aşk yüzünden bazı zorluklar yaşamıştır. Bu yaşamışlıkların zorluklarını sevgiliye küçük serzenişlerde bulunarak ifade etmiştir.

Gül yüzlüm aşk-ı sevdana doyulmaz
Sensin beni bu hallere düşüren
Ak gerdan üstüne solmuş gül konmaz
Sensin beni bu hallere düşüren

Hoyrat olup gonca gülün dermedim
Diken gibi ela gözde bitmedim
İnsaf eyle senden gayri sevmedim
Sensin beni aşk-ı sevda çektiren (80)

Âşık Ummanî fakir ve yoksul bir ailede büyümüş bir şahsiyettir. Fakirlik ve yoksulluk zamanla onu gurbete çıkmaya zorlamıştır. Gurbet hayatı onu ailesinden ayırdığı gibi sevdiğinden de ayırmıştır. Erden yokluk ve sevda acısını şu şekilde ifade etmiştir:

Esiyor bağrıma yokluk yelleri
Çekemezsin kahrı yârim eyvallah
Gezeyim bir zaman diyar elleri
Boynu bükük nazlı yârim eyvallah

Gece gündüz durma beni hayal et

Gelenden gidenden ara sual et
Kalktı gönül kuşum hakkın helal et
Boynu bükük nazlı yârim eyvallah (53)

3.1.2. Dinî-Tasavvufi Konulu Şiirleri

“Tasavvuf, İslam dininin doğuşundan iki yüzyıl kadar sonra ortaya çıkmış, örgütlenme döneminin ardından tarikat ve tekkeler aracılığıyla yayılarak yüzyıllar boyunca İslam dünyasında etkisini sürdürmüş bir düşünme ve yaşama biçimidir. Tasavvuf, tek yaratıcı Allah'ın niteliğini ve evrenin oluşumunu varlık birliği (vahdet-i vücud) anlayışıyla açıklayan dini-felsefi bir sistemdir. Tasavvufta temel düşünce, kâinatta ancak bir tek vücudun bulunduğu inanmak ve diğer varlıkları, Allah'ın tecellilerinden/görünümlerinden ibaret saymaktır.” (Artun, 2011: 46; Akarpınar-Arslan, 2004: 221 -222).”

“İslamiyet'in İslami düşünce ve duyguların yayılması için; her düşüncenin yayılışında olduğu gibi; sanatın ve sanatçının gücünden faydalanılmıştır. Yeni dini, halka aşlamak isteyen dervişler, onun emir ve yasaklarını şiire ve saza da söyletmek suretiyle daha kolay, yumuşak ve sevilir hale koymuşlardır. Halk şiirinin Türkler arasında sazla beraber yaşar olması; bunların yardımcılığı ile gelen yeni dinin kolayca benimsenmesini sağlamıştır. Tasavvuf cereyanları da halk ile kaynaşabilmek için aynı araçlardan faydalanmıştır. Dolayısıyla halk şairlerinden pek çoğu bir din ideolojisine taraftar olanlar dini - mistik konuları ele almışlardır.” (Alkan, 1973: 2-6). Âşık Ummanî Erden de şiirlerinde dinî-tasavvufi konuları yoğun bir şekilde işlemiştir. Hatta onun şiirlerinin temel yapısını dinî-tasavvufi konular oluşturmaktadır. Şüphesiz yoğun bir şekilde dinî-tasavvufi konuları ele almasının temel nedeni, onun Alevi-Bektaşî çevresinde yetişmesinin büyük bir tesiri vardır.

Âşık Ummanî dini-tasavvufi konulu şiirlerinde (6,7, 89, 113, 63, 15, 39, 43, 42, 76, 8, 41, 34, 46, 80, 44, 50) Hz.Muhammet, Hz. Ali ve Hacı Bektaş Veli olmak başta üzere; Hz. Hüseyin, Pir Sultan Abdal, yol büyükleri, pir, eren, cem, dua, hak kapısı, matem ve Kerbala gibi inanç ulularına ve mekânlarına karşı duymuş olduğu sevgi ve saygının ifadesi olacak konuları işlemiştir. Özellikle Hz. Ali, Hacı Bektaş Veli,

Hız. Hüseýin ve Ehlibeyt gibi konular bazı şiirlerinde konu başlığı olarak ele alınmasa da şiirlerinin çoğunda bu büyüklerin isimleri zikredilmektedir.

3.1.2.1. Hz. Ali

“Hz. Ali On iki İmam’ın birincisidir. Babası, Haşim oğlu Abdulmuttaiib’in, yani Hz. Muhammed’in ceddinin oğlu Ebu-Talip, annesi, Haşim oğlu Esed’in kızı Fatıma’dır. Hz. Ali fil yılının otuzuncu senesi Recep ayının on üçüncü Cuma günü Mekke’de, birçok tarihçilerin rivayetine göre, Kâbe’nin içinde doğmuştur.” (Gölpınarlı, 1990: 11-12). Hz. Ali Hz. Muhammed’ in amcaoğlu ve damadıdır. Hz. Ali’nin Alevi-Bektaşî çevresinde ve Türk halk şiirinde önemli bir yeri vardır. Birçok Alevi-Bektaşî eksenli yazılan şiirlerde Hz. Ali âşıklar ve ozanlar tarafından şiirlerde işlenmiştir. Bunlardan biri de Âşık Ummani Erden’dir.

Âşık Ummani’nin şiirlerinde yer alan dinî-tasavvufî şahsiyetler içerisinde en çok işlenen kişi Hz. Ali’dir. Hz. Ali, Erden’in şiirlerinde (89, 116,78, 69) çok sevilen ve ulaştırılan dini ve tasavvufi bir şahsiyettir.

Ali bugün bize mihman

Ali gönlüme sultan

Ali’dir derdime lokman

Ali güldür Ali bülbül

Alinin bindiği düldül

Gâhi lale gâhi sümbül

Gâhi şahı merdanımsın

Gâhi canım cananımsın

Sen gönlüme sultanımsın

Ali güldür Ali Bülbül

Alinin bindiği düldül

Gâhi lale gâhi sümbül (78)

Erden Hz. Ali’nin fiziksel özelliklerini, bazı benzetme ve betimlemeler yaparak en güzel şekilde anlatmaya çalışmıştır. Bu şekilde Erden’in Hz. Ali’ye olan sevgi ve gönül bağlılığının başka bir ifadesini de görebilmekteyiz.

Rüyamda pirimi gördüm
Cemalinde nurlar saçar
Tane tane konuşuyor
Dillerinde kehribar var
Aman aman Ali'ye kurban
Veli'ye kurban
Yetim koydu ana bizi
Akıtıyor gözümüzü
Mucizetli yeşil eli
Ellerinde zülfikar var
Aman aman Ali'ye kurban
Veli'ye kurban (89)

3.1.2.2. Hacı Bektaş Veli

“Hacı Bektaş Veli, XIII. yüzyılda Horasan diyarından Anadolu'ya gelmiş, etkileri bakımından Türk sufiliğinin en önemli kişilerinden birisidir. Asıl adı Muhammed'dir. Horasan'ın Nişabur şehrinde H.606 (1209-10) yılında doğmuş ve H.606 (1270-71) senesinde vefat etmiştir. Hacı Bektaş Veli, birlik ve beraberliğe verdiği önemle dikkat çekmiş, Anadolu'daki farklı inanç ve görüşleri hoş görüsüyle etrafına bağlamış bir hak aşığıdır.” (Özcan, 2011: 17-23). Şüphesiz onun hoşgörü ve sevgi dolu yaklaşımı gerek inanç çevrelerini gerekse âşık ve ozanları derinden etkilemiştir.

Âşık Ummanî Erden de şiirlerinde (22,113) Hacı Bektaş Veli'yi konu edinmiştir. Erden için Hacı Bektaş Veli, sevgi ile bağlandığı efendisi, piri ve sahip olduğu inancın yüce bir şahsiyetidir.

Çıktım yücesine seyran eyledim
Efendim Hünkâr'ın eli görünür
Yüz süreyim toprağına taşına
Bu tatlı canımdan geçesim gelir

Dergâhında ulu kırklar oturur
Kadıncık ana hizmet yetirir

Yeşil elli pirim engür ezdirir
İçip o deminden ölesim gelir

İnci mercan cevher döker dilleri
Aslı erenler horasan pirleri
Cananım âşıklar dergâh gülleri
Dalıp bu serimden geçesim gelir (113)

Erden Hacı Bektaş Veli'ye olan bağlılık ve sevgisinden dolayı onu yüceltmek istemiştir. Hacı Bektaş Veli'nin menkıbevi hayatından alınan bazı olayları şiirlerinde süsleyerek konu edinmiştir.

Yetmiş üç millete bir nazarla bakan
Aslanı ceylan'a gardaş yapan
Kara taşı yoğurup hamur yapan
Pirim Hacı Bektaş Veli değil mi?

Cansız duvara yürü deyi yürüten
İnkârın öküzün kurda yediren
Dağı ile taşı şahit ettiren
Pirim Hacı Bektaş Veli değil mi? (22)

3.1.2.3. Hz. Hüseyin, Kerbela ve Matem

“Hz. Hüseyin, Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın oğlu ve III. İmamdır. Kesin olarak net olmamakla birlikte hicretin üçüncü veya dördüncü yılı Şaban ayının üçüncü günü Medine'de doğmuştur. Hicretin altmış birinci yılı Muharrem ayının onuncu günü Kerbela' da şehit edilmiştir.” (Gölpınarlı, 1969: 48). Âşık Ummanî Erden Alevi-Bektaşî inanç çevresinde yetişmiş bir âşık olarak bu üç konuya şiirlerinde (32, 22, 86) yer vermiştir. Hz. Hüseyin, Erden için gamın ve kederin adı olmuştur. Hz. Hüseyin'in Kerbela' da şehit edilmesi Âşık Ummanî Erden'i derinden etkilemiştir.

Gam geldi yine gözüm ıslandı
Hüseyin'in derdinden içim haşlandı
Muhip canlar Hüseyin diye ağlaştı
Ah canım Hüseyin canan Hüseyin

Erenler içinde civan Hüseyin

Şah Hüseyin Fatma anamın kuzusu
Pir Hasan'da Hüseyin'imın abisi
İçimizden çıkmaz asla acısı
Ah canım Hüseyin canan Hüseyin
Erenler içinde civan Hüseyin (32)

“Kerbala, Irakta Bağdat'ın Güneybatısında, İmam Hz. Hüseyin'in şehit edildiği ve türbesinin bulunduğu yerin adıdır. Hz. Alinin oğlu ve Hz. Muhammed'in torunu olan Hz. Hüseyin burada, Emevi halifesi Yezit' in askerleri tarafından muharrem ayının onuncu günü şehit edilmiştir.” (Korkmaz, 1994: 204). Âşık Ummani Hz. Hüseyin'in acısını mekânsal ve tarihsel bir olay olan, Kerbela olayını bir şiirinde ele almıştır.

Sinende beslenir bin bir canlılar
İnsana hayat verir o güzel balıklar
Seninle sevişmedi mi o güzel yunuslar
Sen niye can vermedin can vermedin Kerbela' da Şah'a (8)

Görüldüğü üzere Âşık Ummanî Erden Hz. Hüseyin'in acısını hem Hz. Hüseyin hem de Kerbela olayı üzerinden yorumlamıştır. Bu iki unsur aslında genel bir tabirle, Erden'in şiirlerinde “matem” olarak adlandırılabilir. “Matem, Hz. Hüseyin'in ve yandaşlarının Kerbela' da şehit edilmesinden dolayı duyulan derin üzüntü ve acının adıdır. Bu olay matem ayı (kamer aylarından Muharrem ayıdır.), matem bayramı (Kerbela olayı anısına düzenlenen yas töreni.), matem orucu (Kerbela' da şehit edilenlerin anısına, su içmeyerek, eğlencelerden uzak durarak tutulan yas orucu.) gibi bazı özel günlerde anılmaktadır.” (Korkmaz, 1994: 232). Çünkü bu iki unsur (Hz. Hüseyin ve Kerbela olayı) Erden'in bir şiirinde (86) açık bir şekilde “matem” ifadesi ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Bugün yas-ı matem didem kan ağlar
Eridi gözlerim şahım Hüseyin
Cümle muhip canlar karalar bağlar
Eridi yüreğim şahım Hüseyin

Kerbela diyorlar kanlı ovası
Seyid-i saadetlerin başın belası
Şah-ı Merdan Ehli Beytin atası
Kör oldu yüreğim şahım Hüseyin (86)

3.1.2.4. Cem, Dua ve Bade (Dolu)

“Cem; Aleviliğin inançsal ayinidir. Bu bağlamda Semahlar da üretilmiştir. Alevi inancında Semah, Cem’le bütünleşir. Cem töreni, Miraç olayının ve Kırklar Meclisi işlevinin yeryüzündeki bir tekrarıdır.” (Öz, 2004: 18-19). Âşık Ummanî Erden de, bir şiirinde (33) cem ritüelini, cem sırasında icra edilen bazı fonksiyonları da belirterek şiirinde konu olarak işlemiştir.

Tığlandı kurbanlar gülbank çekilir
Özler hakta Allah Allah denilir
Mürşit desturuyla lokma yenilir
El, bel, dil bağla ki kâmil olasın

Erenlerdir gönül gözü görenler
Ruhlaşmış bedenler semah dönerler
Erden Ummaniye deli edenler
Ölmeden öldün mü mürşit olasın (33)

“Dua; Tanrı’ ya yalvarma, Tanrı’dan yardım dileme demektir. Namaz ve benzeri tapınma eylemlerinde ya da Tanrı’ ya yakarmak amacıyla okunan, dinsel değeri olan sözlerdir.” (Püsküllüoğlu, 2003: 413). Erden de bir şiirinde (82) cem sırasında edildiği düşünülmekte olan bir duayı şiirine konu edinmiştir.

Sağında solunda melekler ola
Ali yoldaş Hızır elini tuta
Oğul cemalinde nuru pak ola
Kırklar makamında gözcü olasın (82)

“Dolu; içki doldurulmuş kadeh, içki anlamına gelir. Alevi-Bektaşiler’de dolu kutsaldır; bu nedenle dolu’ ya “Hak Dolusu, Ali Dolusu. Hünkâr Hacı Bektaş Veli

Dolusu, Şah İbrahim Veli Dolusu, Gerçek Erenler Dolusu” gibi adlar verilir.” (Korkmaz 1994: 102). Erden bir şiirinde (16) dolu (bade) konusunu ele almıştır. Bu dolunun âşık olmadan önce rüyada görülen pir dolusu olduğu üzerindeki düşünceler daha kuvvetlidir.

Girince muhabbet seri gönüme
Yaktım kendimi pirim şemine
Girmişim Ummani kırklar cemine
Efendim dolu içtiğim gece(16)

3.1.2.5. Yol Büyükleri

Alevi-Bektaşî çevresinde yetişen âşıklar yol büyükleri, pirler, erenler başlığı altında şiirlerine konu edinmişlerdir. Bunlardan biri de Âşık Ummanî Erden’dir. Erdenin yol büyüklerine karşı büyük bir saygısı vardır. Bu saygı ve muhabbetini şiirlerine (2, 88, 84, 13) de konu edinerek işlemiştir.

Fazlıdır ardıçta boydan biçilir
Yusuf’a Kenan’dır eşsiz güzeldir
Arif-i kâmindir yahut düzendir
Ladün ilmi söyler telli zülfikar

Şah-ı vilayettir onun atası
Cafer-i sadıktır ilim hocası
Selman gibi saklar içinde yarası
Ladün ilmi söyler telli zülfikar

Ali olur bülbül ile konuşur
Çıkar turna geyik ile buluşur
Davut nidasıyla turna coşturur
Ladün ilmi söyler telli zülfikar (2)

İlme kültür kattı can bağlamalar
Zihinleri açtı gerçek sedalar
Mızrapla çözüldür nice manalar
Arifler açar cennet kapısını (88)

Dedi bu yol gider Hacı Bektaş'a
Gönül coştı kaynar pırle buluşa
Medet mürvet derim Erden Umman'a
Bugün Erenlerin yoluna düştüm (84)

Erden, bir şiirinde yol büyüklerinden olan Pir Sultan Abdal'ı bireysel olarak konu edinmiştir.

Yaşa Pir Sultanım yaşa
Cahillerin aklı şaşsa
Nalet ola hınzır paşa
Coşarız pirim aşkıyla (13)

3.1.3. Ferdi Konularını Anlatan Şiirler

Âşık Ummanî Erden'in "46, 81, 24, 125, 128,100, 18, 21, 5, 58, 63, 87, 14, 44, 30, 8,107, 111, 4, 50, 64, 85, 112, 72, 29, 55, 47, 62, 75, 28, 92, 57, 45, 37, 73, 66, 90, 67, 31, 7, 8, 121, 122, 59, 3, 35, 36, 74, 118, 92, 26, 61, 68, 41, 39, 12, 110, 77, 48, 106, 123, 49, 138,119, 3, 105" nolu şiirlerinde en çok işlenen konular bireysel konulardır. Bu konunun başlıklarını sıralayacak olursak; "çile, dert, özlem, mağduriyet, yoksulluk, gönül, serzeniş, hastalık, yetimlik, pişmanlık, dostluk, arzu, mücadele, keder, şikâyet, sitem, insan, çobanlık, vuslat, , sabır, saygı, evlat, babalık ve ömür" gibi konular olmuştur.

3.1.3.1. Çile ve Dert

Âşık Ummanî Erden çocukluk yaşlarından itibaren büyük zorluk ve sıkıntılarla karşılaşmış bir isimdir. Altı yaşında babasını kaybetmesi, aileden zorunlu olarak ayrılık, küçük yaşlarda ağır işlerde çalışması ve gurbet gibi olaylar onun yaşamını etkilediği gibi düşünce dünyasında da derin etkiler bırakmıştır. Dolayısıyla Erden, şiirlerinde çile ve dert konularını sık sık işlemiştir:

Şu çektiğim çileleri
Gamlı geçen yıllardan sor
Dosttan gelen hileleri

Söylediğim dillerden sor (8)

Gam kasavet sardı dertli başımı
Zehir etti ekmeğimi aşımı
Elimden aldırdı küllü varımı
Hem dem ağlamaktan gülemez oldum (36)

Yaz görmeyen beyaz gönlüm
Bu dert oldu bana zulüm
Harabeye döndü gönlüm
Üşütmeyin güllerimi (74)

Ummanî' yem ne dertli garip başım
Yaz bahar ayında sel elinde başım
Diyar gurbet elde bacım gardaşım
Bir dert ehli tabip bulamaz oldum (26)

3.1.3.2. Yetimlik ve Yoksulluk

Âşık Ummanî Erden'in fakir olarak başlayan çocukluğu babasının ölümü ile beraber daha da perçinlenmiştir. Erden, daha çocuk yaşından itibaren bir yandan yetimlik bir yandan da fakirlikle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Doğal olarak bu durum daha sonra onun şiirlerine de konu olmuştur:

Nerede çarık nerede kumaş
Sebze, et yok yağsız aş
Yetimlik bana oldu kardeş
Ah yetimlik ah yetimlik

Üst baş sökük yırtık
Kul görüyor Allah tanık
Bana huzur yok mu artık
Ah yetimlik ah yetimlik (123)

Sabah sofrada bulunmaz orba
Babadan kalmadı yırtık habâ
Yetim yoksulum ama
Yetim insan gülmüş m ola (20)

Odun yoktur ocak yakam
Yağ bulunmaz yemek yapam
Hangi bir derdime yanam
Bıçak kemiğe dayandı (128)

Yokluk beni naçar eyledi
Yaktı yıktı kl eyledi
Bir soysuza kul eyledi
Yokluk beni naçar eyledi (43)

3.1.3.3. Sitem ve Şikâyet

Âşık Ummanî Erden'in yaşamış olduğu zorluk ve sıkıntılar her ne kadar hayat karşısında onu olgunlaştırırsa da zaman zaman sitem ederek Őikâyette bulunmuş ve bunu Şiirlerinde dile getirmiştir:

Ne ettim ne eyledimse yüzüm gülmüyor
Ararım derdime derman bulunmuyor
Çaresiz bir dert ki gücüm yetmiyor
Ne ettim ne eyledimse yüzüm gülmüyor (107)

Emekler haksızın yol uğursuzun
Güzel nursuzun söz yalancının
Edep namussuzun çile mazlumun
Hep yıktın gönlümü yaralı sinem (81)

Yiğitler namerde muhtaç olmuş
Çilenin adını gurbet koymuşlar
Hırsız, ipsiz, yolsuz kral olmuş
Gurbet elde mağdur gurura bakın (90)

Erdeni' yem ne zaman gülür
Söylemeden gözüm övünür
Yetim yüzüm zor gülür
Kara yazım kör kaderim (87)

Huzur yok dünyanın bahar yazında
Arzımanım var hakkın şah merdanında
Gönül meşakkatte canım cezada
Nice âlemler var dertler içinde (1)

Düşünce var dağlar kadar
Deli olmamak elde değil
Bende kıştır elde bahar
Deli olmamak elde değil (58)

3.1.3.4. Özlem

Âşık Ummanî Erden altı yaşında çoban olarak çalışmak için ailesinden ayrılmış ve daha sonra ilerleyen yaşlarında gurbete çıkmıştır. Doğal olarak yaşamış olduğu bu durumlar ve zorunlu ayrılıklar onun başta ailesi olmak üzere onu sevenlere karşı hasret ve özlem yaşatmıştır. Erden yaşamış olduğu hasret ve özlemi şiirlerinde dile getirmiştir:

Söylenir mi dertler dağ ile taş
Hasret ettin beni bacı kardaşa
Neden acımızsın gözümde yaş
Hasretlik koymuşlar senin adına (12)

Gönlümün sultanı nazlı bülbülüm
Hasretim sesine naçar üzgünüm
Özüm sende kaldı ağlıyor gözüm
Gel nazlı cananım aziz sultanım (75)

Umman der hasretim civan yara
Civanım benzer Yusuf-u Kenan'a
İmam Zeynel gibi atsa da zindana
Vermem ki bu canı yar gelmeyince (18)

Âşık Ummanî Erden şiirlerindeki ferdi konularının arasında çok az sayıda nasihat (27, 21, 92), çobanlık (110), saz (49), dostluk (46), mücadele (57), sabır (66, 72, 121), insan (125), hastalık (14), evlat (68,10) gibi konuları da işlemiştir.

3.1.4. Memleket ve Tabiat Konulu Şiirleri

İnsanlar üzerinde yaşadıkları toprakların etkisi oldukça önemlidir. Çünkü insanlar yaşadıkları olay ve durumları buldukları toprak ve tabiatla bağdaştırırlar. Dolayısıyla âşıklar için de memleket ve tabiat kavramı daima önemli olmuş ve şiirlerinde yer bulmuştur. Âşık Ummanî Erden de şiirlerinde (115, 70, 109, 77, 51) memleket ve tabiat kavramlarını konu olarak işlemiş âşıklardan bir tanesidir. Özellikle Sivas Avuçen, Toroslar ve Çamsıkı Obası Erden'in şiirlerinde göze çarpan yerlerdir:

Dinle Çamsıkı sana bir destanım var
Yolun yayla otların sarhoş
Atlara binmiş ağalar gelir
Eyeri sırtında atları sarhoş

Düğünde toplanır köyün halkı
Çamsıkı halkı düğüne meraklı
Herkes içer bir küp rakı
Küpü masası bardağı sarhoş (115)

Kuşlar öter cıvıl cıvıl
Yapraklar hışır hışır
Çiçekler kokar hâsıl
Gülemedim yar gülemedim (70)

Gördüm köyde bacalar hiç tutmuyor
Sabah oldu horozlar ötmüyor
Anaların gözü yaşlı gülmüyor
Eyvah viran olmuş o şirin köyüm (109)

Yanar yüreğim figan-ı nar ile
Bir dem gülemedim can ciğer ile
Dertlerim dillendir bağlamada tel ile
Az geldi derdime Toros dağları (77)

Koca seyit evladı göç eyledi
Noksanî Erzincan Ardos'u diledi
Edep erkân tutup yolu yol eyledi
Her dem çağırırım Avuçen deyi

Mürşitler dağıldı Anadolu'ya
Ciğer parenin biri Malatya'ya
Aziz Ulah gitti Adıyaman'a
Her dem çağırırım Avuçen deyi (51)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.ÂŞIK UMMANÎ ERDEN'İN ŞİİRLERİNİN TÜR BAKIMINDAN İNCELENMESİ

4.1. ANONİM HALK ŞİİRİ TÜRLERİ

4.1.1. Koşma

“Koşma halk şiiri türlerinin en sevilen, en çok işlenmiş en yaygın dalıdır. Saz şairlerinin en güzel ve en güçlü eserleri bu türdedir. Saz şairleri ünlerini koşma tipinde şiirlerine borçludurlar. Koşma terimi, günümüzde on bir heceli dörtlüklerden meydana gelen ve özel bir uyak örgüsü olan saz şairlerinin eserleri için kullanılır.” (Dizdaroğlu,1969: 68-70). “Koşma, hece ölçüsünün (6+5) ya da (4+4+3) duraklı kalıbıyla yazılır. Bu kalıpların karışık olarak kullanıldığı koşmalar da vardır. Dört dizeli bentlerden oluşur. Dörtlük sayısı en az üçtür. Genellikle üç ile beş arasında değişir. Dörtlük sayısı beşten artık koşmalara da rastlanır. Uyak düzeni birinci dörtlüğün dışında bütün dörtlüklerde aynıdır. Uyak düzeni genellikle şu şekildedir:

xaxa – bbba – ccca...

abab – cccb – dddb...

Koşma, saz şairlerince ve halkça ancak özel ezgisiyle ayırt edilir ve adlandırılır. Saz şairlerince koşma, belli biçimdeki şiirlerin değil, özel bir ezgiyle söylenen şiirlerin adıdır.” (Dizdaroğlu, 1969: 70). Âşık Ummanî Erden'in (3, 6, 12, 14, 16, 17, 19, 22, 23, 24, 26, 27, 35, 38, 39, 47, 52, 53, 67, 69, 71, 75, 77, 79, 83, 84, 85, 92, 93, 105, 107, 108, 112, 115, 116, 118, 119, 120, 124, 127, 129) nolu şiirlerinin koşma türü ile yazdığı tespit edilmiştir. Koşma türüne örnek oluşturması bakımından iki şiirine yer vermek istiyoruz:

İNSAN

Kulaktan yiyip kulaktan içenlerdeniz,
Kör değil kalp gözü görenlerdeniz,
Her can bilmez sırrımız erenlerdeniz,
Bin kitaba bedel sözümüz bizim,

Fikir rehberimiz mantık pirimiz,
Akıl mürşidimiz, bilim dinimiz,
Arif-i kâmiliz hak evi gönlümüz,
Pişti yenilir sözümüz bizim,

Gâhi yerde gâhi arşta yaşarız,
Hakkın yolcusuyuz ışık tutarız,
Cennet-i âlâyı burada yaşarız,
İlime ibrettir sözümüz bizim,

Vicdan terazidir sevgi tartarız,
Hakkın pazarında sevap satarız,
Ummanî inanın derviş yaşarız,
Hakka ayân beyân özümüz bizim. (128)

SEVDA ÇEKERİM

Pir Hacı Bektaş'ın divanesiyim,
Leylası misali meftunuyum ben,
Keşm-i kerametine kölesiyim,
Nur cemalinin sevdasını çekerim,

Kerem gibi aşkın oduna yandım,
Kamber gibi nice Arzu ararım,
Ferhat külüngünde yıktım dağlarım,
O güzel Şirine sevda çekerim,

Eyüp gibi nice dert gürüf tutarım,
Yakup misali Yusuf'a ağlarım,
Gâhi şeyda'nım haydar-ı kerrarım
Cenâb-ı Hüseyin'e sevda çekerim

Köroğlu'nun atında kaldı ahım
Koca Haydar derler pir-i sultanım
Nesimiyle yüzüldü aciz canım
Mansur'um külüne ahî çekerim

Veysel'in toprağında var muradım
Zeynel Abidin'e kurbandır canım.
Erden umman der Mürteza'dır Şah'ım,
Şah-ı velayete sevda çekerim. (79)

4.1.2. Semai

“Semailer ya hece ölçüsüyledir ya da aruzun özel bir kalıbı ile yazılır. Saz şairlerinin eserleri arasında her iki türüsüne de rastlanır. Ancak, asıl başarı gösterdikleri semailer, hece ölçüsüyle olanlardır. Hece ölçüsüne bağlı semailer, koşma tipindedir; biçimce koşmanın aynıdır. Sadece dizelerindeki hece sayısı ile koşmadan ayrılır. Semailer, hecenin sekizli kalıbı ileler. Ya 4+4 duraklı, ya da duraksız olurlar. Koşma gibi semaide de dörtlük sayısı 3-5 arasında değişir; dörtlük sayısı beşi geçen semailer daha azdır. Semailerde sevgi, doğa, ayrılık duygusu temaları işlenir. Koşmaya göre daha hafif, daha uçarı bir havası vardır.” (Dizdaroğlu,1969: 89). Âşık Ummanî Erden'in (8, 31, 43, 49, 74, 128) nolu şiirlerini semai türü ile yazdığı tespit edilmiştir. Sema türüne örnek oluşturması bakımından iki şiirine yer vermek istiyoruz:

NAÇAR EYLEDİ

Yokluk beni naçar eyledi,
Yaktı yaktı kül eyledi,
Bir soysuza kul eyledi,
Yokluk beni naçar eyledi,

İnsan kandıran sevdemiş,
Yokluk başa belaymış,
Sevgi yalan boşaymış,
Yokluk beni naçar eyledi,

Heves edipte güvenme yâre,
Kimse olamaz derde çare,
Gezer gönül boş avare,
Yokluk beni naçar eyledi,

Ummanî' yim ahvalini söylersin,
Dertler bitmez sende neylersin,
Diyar-ı gurbet eli gezersin,
Yokluk beni naçar eyledi. (43)

İNCİTMEYİN GÜLLERİMİ
Yaz görmeyen beyaz gönlüm,
Bu dert oldu bana zulüm,
Harabeye döndü gönlüm,
Üşütmeyin güllerimi,

Her yıl baharına hasret,
Kurda kuşa eder minnet,
Bülbül geçmez oda bir dert,
Koparmayın güllerimi,

Yaprakları titriyor,
Ayaz vurmuş büzülüyor,
Gözleri güneş özlüyor,
Soldurmayın güllerimi,

Yarasına kurt düşerse,

Kuş gelir birde giderse,
Gözlerinde kan gelirse,
İncitmeyin güllerimi,

Bakın bir çare Ummana,
Ömrüm benzer gül yaprağa,
Canım düşerse toprağa,
İncitmeyin güllerimi. (74)

4.1.3. Türkü

“Duygu, düşünce, hayal ve birey ya da toplum olarak doğumdan ölüme kadar yaşanan, insan ve toplumda iz bırakan bütün olayları dile getiren, sevinçli ya da üzüntülü zamanlardaki coşku ve heyecanı yansıtan, kaynakları genellikle ozan, türkü yakıcı ve söyleyicisi kişilerden oluşan, hangi edebiyat şubesine ait ya da hangi biçim ve türde ortaya çıkmış olursa olsun halka mal edilerek anonimleşen, şölende, düğünde, toplantıda ve her türlü icra ortamında dillerden düşürülmeyen, icracısı, icra ortamı ve konusuna göre kendine has bir ezgiyle söylenen manzum ürünlere türkü denir.” (Yakıcı, 2007: 44). Türkünün tanımı hakkında bir diğer görüş ise M. Öcal Oğuz’a aittir.

Oğuz; “Türkü’yü ele aldığımız zaman kafiyeye örgüsü, nazım birimi, vezin ve hacim gibi “dış “unsurlar bakımından belirli bir şekilde karşılaşmaktayız. Aynı şekilde türkülerde türlerin belirlenmesinde bir ölçü olarak kullandığımız “konu” ve “ezgi” beraberliği de yoktur. Bu bakımdan “türkü” nün de “Türkmâni”, “Varsağı”, “Bayatı”, “Şarkı” kelimeleriyle birlikte değerlendirilip izahının yapılması kaçınılmaz olacaktır. Bize göre “türkü” “Türklere mahsus ezgiler” olup, bir nazım şekli veya türünün adı değildir.” (Oğuz 2001: 16). “Oğuz, öte yandan, yaygın adlandırmaları ve akademik kabulleri de dikkate alarak, “türkü’yü” halk şiirinin türleri içerisinde göstermiş ve “ezgi ağırlıklı tür” olarak tanımlamıştır.” (Aça, 2014: 246).

Türkü’ler, kişisel yâda toplumsal bir olayla ilgilidir. Deprem, ölüm, kıtlık, kahramanlık, sevgi, ayrılık gibi nedenler, türkünün çıkışını etkiler. Toplumun olaylar karşısındaki tepkisi, türkülerde yansır. Öteki halk şiiri türlerinin -bir ölçüde destanlar

ayrı tutulursa- bireysel niteliğine karşılık, türkülerde toplumsal yan ağır basar: Halkın sevgisi, nefreti, acısı, tutkusu, her şeyi türlerde yankısını bulur. (Dizdaroğlu, 1969: 104-105).

Âşık Ummanî Erden (1, 57, 59, 61, 63, 87, 70, 72, 73, 37, 64, 4, 90, 42, 41, 34, 5, 80, 48, 19, 81, 7, 46, 101, 109, 65, 10, 122, 13, 29, 104, 50, 58, 30, 95, 100, 18, 20, 106, 123, 44, 25, 110, 111, 40, 102, 8) nolu şiirlerini türkü türü ile yazmıştır. Türkü Erden'in şiirlerinde en fazla kullanılan tür olarak göze çarpmaktadır. Türkü'ye örnek oluşturması bakımından iki şiirine yer vermek istiyoruz:

DOST YARASI

Çok yaralar gördüm çok paredendim,
Eyvah dost yarası bitirdi beni,
Çok sitemler gördüm çok körelendim,
İlle dost yarası bitirdi beni,

Yıktılar bendimi kesildi suyum,
Kurudu pınarım akıyor çayım,
Cahiller elinde çok oldu zay'ım,
Eyvah dost yarası bitirdi beni,

Çekmiyor yükümü yorgun dizlerim,
Yar gelmezse açık gider gözlerim,
Küsmüş konuşmaz artık dillerim,
İlle dost yarası bitirdi beni,

Nadanlar etmezmiş senin ettiğini,
Eridi tükendi Erden Ummani,
Dost dili yıktı da gitti beni,
Eyvah dost yarası bitirdi beni. (46)

SAZIM KÜSER

Hapis etme sazım telleri küser,

Üzülür perdeler telleri ezer,
Küserse Umman'a canında bezer,
Hapis etme sazım telleri küser,

Yarası ağırdır Göksu gıcırdar,
Göğsüne vurursan türlü sızılar,
Onunla ağlaşır âşık sadıklar,
Hapis etme sazım telleri küser,

Kulaktan sağır olur gözleri görmez,
Mızrap küser ise örgüyü örmez,
Hor molla kıymetin bilmez,
Hapis etme sazım telleri küser,

Size mihnet olur beraber gömün,
Ölem ağlaman sazım çalım gülün,
Ummani Hacı Bektaş'a götürün,
Hapis etme sazım telleri küser. (102)

4.2. TEKKE-TASAVVUF EDEBİYATI TÜR VE ŞEKİLLERİ

4.2.1. Medhiye

Birini övmek için yazılan manzum veya mensur eserlerdir. İki türlü medhiye vardır:

- Padişah, vezir, Şeyhü'l-İslam'lar vb. gibi devrin büyüklerini övmek için yazılanlar,
- Dört halife, ashop-ı kiram, ariflerin kutbu sayılan velileri övmek için yazılanlar.

Halk ikinci türdeki eserlere ilahi, Klasik Edebiyat mensupları “istigase”, Mutasavvıflar ise “istimdat” adını verirler. (Güzel, 2003: 340). “Methiyelerin genellikle nazım şekli kaside olmakla birlikte, diğer nazım şekillerini de kullanmışlardır. Kasideler genelde bir kimseyi övmek amacına yönelik olduklarından methiye adıyla anılmaya başlanmıştır. Bu nedenledir ki kaside ile medhiye özdeşleşmiş ve kaside deyince akla mehdiye gelir olmuştur. Kasidenin bölümlerinden birinin adı da Mehdiye'dir.” (Artun, 2011: 145). Âşık Ummanî Erden (55, 117) nolu şiirlerini medhiye nazım türü ile yazmıştır. Erden'in medhiye nazım şekli ile yazılmış şiirlerine örnek oluşturması bakımından iki şiirini vermek istiyoruz:

ŞAH-I SULTANIM

Gönül sarayımın şahı sulatani,
Gel görkü ne halden hallere düştük,
Kayıp ettik edep ile erkânı,
Akla gelmeyen hallere geldik,

İftira, kov, kaybet, garezci diller,
Günde yüz bin yuva yıkıyor eller,
Ölüm kol geziyor kan götürür seller,
Akıl kabul etmez hallere düştük,

Suçlu inkâr eder dayısı korur,
Vurguncular Mesih şeyh molla olur,
Yetimin yoksulun benzi solar,
Sonu görünmeyen hallere geldik,

İnsanlık bölündü dost düşman oldu,
Hoşgörü yerine fitnelik doldu,
Erden Ummaniyem bekler yolunu,
Gel gör ne halden hallere geldik. (55)

GÖNÜL SARAYIMIN ŞAH-I SULATANI

Gönül sarayımın şahı sultanı,
Gel gör ne hallerden hallere geldik,
Kayıp ettik edep ile erkânı,
Akıl kabul etmez hallere geldik,

Koyunun kuzuya meler ağlıyor,
Elmalı dağını duman sarıyor,
Kurtlar gelmiş kuzu çalıp çırpıyor,
Akıl kabul etmez hallere geldik,

Kestiler sesimi dönmüyor dilim,
Bağlandı kollarım tutmuyor elim,
Benimle konuşmaz sazımda telim,
Ciğer tahammül etmez hallere geldik,

Şensin bu gönlümün şahı sultanı,
Döndüren çarkını devri devranı,
Yılda bir görseydim pirim Hünkârı,
Sine kabul etmez hallere geldik,

Umman çalıp çağırmada yoruldu,
Korkarım evrenin çarkı bozuldu,
Yiyip yiyeceği hileler doldu,
Dermanı bulunmaz hallere geldik. (117)

4.2.2. Mersiye

“Arapça “ağıt” anlamına gelen mersiye sözcüğü, bir edebi tür olarak “başta padişah ve şehzade olmak üzere devlet büyüklerinin ölümünden duyulan üzüntünün dile getirildiği manzumeler” dir. Mersiyelerde söz konusu edilen genellikle padişah ve devlet büyükleri olsa da zamanla tür genişleyerek kaybedilen tüm şahısları kapsamıştır. Divan şiirinde ölüm üzerine yazılan manzumeler oldukça geniş bir yelpazededir. Hz. Hüseyin’in Kerbela’ da katledilmesi üzerine yazılan maktel türü eserler de mersiye türü kapsamında değerlendirilebilir. Nitekim makteller dışındaki mersiyelerde genellikle Hz. Hüseyin’in şehadetine telmih yapılmış, hatta bazı makteller “mersiye” olarak adlandırılmıştır.” (Aça, 2009: 344). Âşık Ummanî Erden (9, 86, 126) nolu şiirlerini mersiye nazım türü ile yazmıştır. Erden’in mersiye nazım türü ile yazılmış şiirlerine örnek oluşturması bakımından iki şiirini vermek istiyoruz:

BUGÜN MUHARREM-İ MATEMDİR

Bugün yas-ı matem didem kan ağlar,
Eridi gözlerim şahım Hüseyin,
Cümle muhip canlar karalar bağlar,

Eridi yüreğim şahım Hüseyin,

Kerbela diyorlar kanlı ovası,
Seyid-i saadetlerin başın belası,
Şah-ı merdan ehl-i beytin atası,
Kör oldu yüreğim şahım Hüseyin,

Ümmü Gülsüm, Zeynep cümle ağlıyor,
Masum-u paklar feryatlar çağırıyor,
Şehriban ana ciğerimi dağlıyor,
Nar oldu yüreğim şahım Hüseyin,

Fatma ana sesi dağlar deliyor,
Celal Abbas pare pare geliyor,
Masum paklar susuz şehit gidiyor,
Kör oldu gözlerim şahım Hüseyin,

Kerbela çölleri kana bulandı,
Halkı için hakka canını adadı,
Ciğerler dağlandı ateşler yandı,
Kahır oldu gözlerim şahım Hüseyin.

Erden Umman dönmez aciz dillerim,
Benimle yasıdır sazım tellerim,
Huzur-u mahşerde yaşım silerim,
Yas oldu yüreğim şahım Hüseyin. (86)

DALINCA UMMANA GEÇEYİ DEDİLER

Görünce daldım deryayı ummana,
Can kattılar bu garip cana,
Hakikate vardı ana ile baba,
Mübarek ata bunlar dediler,

Binince mübarek hak gemisine,
İki cihanın sahibi Mustafa'yım dediler,
Ehlibeytin servetiymiş meğer
Getiren Ahmet'i Fazlı dediler,

Deryay-ı ummanın zindine daldım,
Umman budur gör dediler,
Gir divana mükâfat mürvet sana,
Ulu divan umman derya dediler,

Deryay-ı devranı döndürensın,
İki cihanı düzenleyensın,
Âşıklara mahlas verenimsın,
Hünkâr Hacı Bektaş Veliyim dediler,

Vurdular uluca bir yola,
Akıl gitti can bilmem ne ola,
Aşığımız ummandır hayırlı ola,
Can bedenden ayrıldı dediler

Bir an oldum anadan üryan.
Bu halim hakka ayan,
Düşüm yollara yalın yayan,
Yeniden dünyaya geldim dediler,

Gez ki dünyayı gerçeği göresın,
Gördüğün erenlere niyaz edersın,
Gâhi ağlayıp gâhi gülesın,
Ağlamadan asla gülmen dediler. (9)

4.2.3. Deyiş

“Âşıkların saz eşliğinde söyledikleri şiidir. Genellikle on bir heceli olan bu şiirler, dini-tasavvufi mahiyette olup Alevi-Bektaşî inanca sahip şairler tarafından icra

edilmiştir. Yörelere ve devirlere göre Türkiye’de “deniş”, “değiş” şeklinde de söylenip yazıldığı olmuştur. Kendilerine has ezgileri vardır ve bağlama eşliğinde icra edilir.” (Kaya, 2007: 236). Âşık Ummanî Erden (51, 28, 113, 36, 21, 15, 125, 91, 79, 82, 94, 3, 56, 2, 88, 54, 45, 97, 62, 103, 68, 98, 89, 96, 60) nolu şiirlerini deyiş nazım türü ile yazmıştır. Erden’in deyiş nazım türü ile yazılmış şiirlerine örnek oluşturması bakımından iki şiirini vermek istiyoruz:

ÇIKTIM YÜCESİNE SEYRAN EYLEDİM

Çıktım yücesine seyran eyledim,
Efendim hünkârın eli görünür,
Yüz süreyim toprağına taşına,
Bu tatlı canımdan geçesim gelir,

Dergâhında ulu kırklar oturur,
Kadıncık ana hizmet yetirir,
Yeşil elli pirim engür ezdirir,
İçip o deminde ölesim gelir,

İnci mercan cevher döker dilleri,
Aslı erenler horasan pirleri,
Canan âşıklar dergâh gülleri,
Dalıp bu serimden geçesim gelir,

Vilayet erenler horasan piri,
Şah İbrahim veli Ahmet Yesi,
Lokmanı perende Bektaşî veli,
Hak için darına darasım gelir.

Aşk-ı sadıklar erenler piri,
Ser çeşme başı mürşidi kâmili,
Pazarında köle Erden Ummanî,
Varıp kopuşunda ölesim gelir. (113)

HÜDÂ İLE BULUŞUR

Ruhum benden ile dayım barışık,
Sevgi haktır hakikate hak tanık,
Gönül Kâbe can canana alışık,
Serden geçti hüdâ ile buluşur,

Bazen Âdem baba kendine küser,
Bazı hüzünlenir bendini üzer,
Gâhi kahırlanır derisin yüzer,
Serden geçer hüda ile konuşur,

Arif olmak ehl-i kâmiller işi,
Nefs-i emareden geçer er kişi.
Âşık olan hakkın narında pişti,
Teli dili hüda ile konuşur,

Arif söyler hakkın gizli dilinden,
Ol bahri hüdâ' nın şirin telinden,
Erden Umman geçti canı serinden,
Al bahri hüdayla canda buluştu. (54)

4.2.4. Dûvaz / Dûvazdeh / Dûvazımam

Dûvazımam; “Alevi-Bektaşî edebiyatıyla Mevleviliğin Şems koluna bağlı şairlerin verimlerinde, on iki imamı meziyetleriyle sayan şiirlerdir. Övgü için yazılan bu şiirlere düvezdeh imam, halk deyişiyile “dûvazımam” veya yalnız “dûvaz” denir. Bu şiirler, On İki İmam'a, Hz. Peygamber'e ve Hz. Fatma'ya övgüdür. Alevi cemi, üç “dûvazdeh” okunarak açılır. Övgülerin bir kısmı, yalnız Hz. Ali'yedir. Bu şiirlere “dûvazdeh imam”, kısaca ve halk deyişiyile “dûvazımam” ya da yalnızca “dûvaz” denir (Gölpınarlı, 1968: 363; Aça 2009: 561).”

Âşık Ummanî Erden (32, 99, 11, 114, 78, 76) nolu şiirlerini dûvazımam nazım türü ile yazmıştır. Erden'in dûvazımam nazım türü ile yazılmış şiirlerine örnek oluşturması bakımından iki şiirini vermek istiyoruz:

DERMAN İSTERİM

Yıllardır düşmüşüm bir ah-u zara,
İçerim yanıyor taş oldu yara,
Azim edip gitsem pirim hünkâra,
Derdime derman bulmaz mı benim,

Yetmez mi bu sitem desem Ali'ye,
Dergâhın sahibi pirim Veli'ye,
Yalvarsam Allah'ım Resul Ekrem'e,
İstekle dileğimi kabul etmez mi?

Dilerim yalvaran kulun affetmek,
İstekle dileyim kabul etmez mi?
Ayıp mı halini rabbimden sormak,
Himmat verse bana yüzüm gülmez mi?

Mecburum derdime derman ararım,
Ya iyi olmak yâda ölmek kararım,
Eğer o feleğe yoksa zararım,
Bıraksın yakamı çilem yetmez mi?

Erden Umman tanrıdan benim umudum,
Hayata neşeli gülemez oldum,
Allah'tan bu derdi silemez oldum,
Acıyıp da gayri bana gülmez mi? (11)

ŞAH-I CİVANIM YETİŞ

Dert verip dermanı aratmayansan,
Derdimin dermanı şahım yetiş,
Bunaltıp darında bırakmayasın,
Derdimin dermanı lokmamın yetiş,

Fazlıyı borcunda kurtaran sensin,
Mansur'u darında indirendensin,

Cümle âlemin rızkını verensin,
Şah-ı şeyidanımsın tabibim yetiş,

Fazlıyı ardıçta sırr-ı saz edersin,
Musa'yla turda sürü güdersin,
Kırklar meclisinde engür ezersin,
Haydar-ı kerrarım sensin yetiş,

Gâh Ali, Veli, Musa, Mustafa'sın,
Can içinde canların canansın,
Gâhi de Hızır hazır-ı nazarsın,
Boz atlı Hızır Âlimsin gel yetiş,

Ummaniyem derki candan bezilmez,
Diyar gurbet eli zordur gezilmez,
Gönül berhudardır pirsiz gezilmez,
Hünkârı Velimsin gayrı gel yetiş. (114)

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. ÂŞIK UMMANÎ ERDEN'İN ŞİİRLERİNDE YER ALAN EDEBÎ, DİNÎ VE MİTOLOJİK PORTELER

5.1. EDEBÎ POTRELER

Âşık Ummanî Erden edebî gelenekten oldukça faydalanmış bir âşıktır. Başta Yunus Emre olmak üzere, Nesimî, Koroğlu, Pir Sultan Abdal, Fazlullâh Hurufî, Harabî, Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Arzu ile Kamber, Leyla ile Mecnun, gibi edebî şahsiyetlere şiirlerinde yer vermiştir. Erden, şiirlerinde isimlerini vermiş olduğu edebî şahsiyetlerin yaşam hikâyeleri, hayat felsefeleri ve özellikle onların ölümünden çok etkilendiği görülmüştür. Şiirlerinde de bu duruma yönelik örneklere sıkça rastlanmıştır.

5.1.1. Yunus Emre

XIII. yüzyılın son yarısında Batı Anadolu'da bir Türkmen dervişi olan Yunus Emre, Türk Dili, Türk Kültür Tarihi ve Türk şiir hayatına derin izler bırakmış bir Anadolu dervişidir. Sahip olduğu sonsuz insan sevgisi, saygı ve Allah'a karşı beslemiş olduğu ilahi aşk onu yüzyıllardan beri, gerek Anadolu coğrafyasında gerekse dünya coğrafyasında çok sevilen ve daima saygı duyulan bir kişi haline getirmiştir. Yunus Emre yazmış olduğu öz Türkçe şiirlerle yaşadığı çağdan itibaren pek çok âşık, ozan ve sanatçıya ilham kaynağı olmuştur. Bunlardan biri de Âşık Ummanî Erden'dir. Erden, Yunus Emre için şiirlerinin ilham kaynağı olduğunu ve zaman zaman Yunus Emre'nin şiirlerinden feyz alarak şiir yazdığını belirtmiştir. Ayrıca yedi ulu ozandan biri olan, Yunus Emre Âşık Ummanî Erden'in çok sevdiği dört âşıktan bir tanesidir.

Erden "27" nolu şiirinde Yunus Emre'yi şu şekilde işlemiştir:

Güvercinim mazlum masum bakıyor,

Yunus muhabbete özler kaynıyor,

Arı her çiçek de derman arıyor,

Aslanlar kükrüyor narayı dinle,

Telli kuran öter Arif elinde,
Kâinat zerredir insan beyninde,
Erden Umman yüzer ilim gönlünde,
Hünkâr pirden gelen sözleri dinle. (27)

5.1.2. Pir Sultan Abdal

“Pir Sultan Abdal, Alevi-Bektaşî şairidir. Sivas’ın Yıldızeli/Banaz’da doğmuştur. Şöhretini arttıran asıl neden şiirlerinden çok henüz gereği kadar açıklığa kavuşturulmamış olan idamı ile ilgili söylentilerdir. Bu konuda bilinen tek gerçek Sivas Valisi Hızır Paşa tarafından astırılmış olduğudur. Hızır Paşa tarafından Toprakkale’ ye hapsedildiği, daha sonra da gelen fermanla kendisini Siyaset Meydanı’nda astırdığı bilinmektedir.” (TDEA, 1990: 250; Artun, 2001:235). Âşık Ummanî Erden Pir Sultan Abdal’ı “13 ve 17” nolu şiirinde ele almıştır. Erden, Pir Sultan Abdal’ın idamından etkilenmiş ve bu idam olayını şiirlerinde işlemiştir. Şiirinde dönemin valisi olan Hızır Paşaya Hınzır diye alaycı bir dille seslenerek, ona lanet okumuş ve onu cahillikle suçlamıştır. Erden, Pir Sultan Abdal’a bir şiirinde şu şekilde yer vermiştir;

Yaşa Pir Sultanım yaşa,
Cahillerin aklı şaşsa,
Nalet ola hınzır paşa,
Coşarız pirim aşkıyla,
...
Kahrolsun hınzır devranı,
Herkes olamaz Ummani,
Çok şükür gördük kemali,
Coşarız şahın aşkıyla. (13)

5.1.3. Nesimî

Nesimî, 14. yüzyıl Alevi-Bektaşî edebiyatının önde gelen isimlerinden birisidir. Fazlullah-ı Hurufî’nin halifesi olarak bilinen Nesimî, derisi yüzülerek öldürülmüştür. Nesimî’ nin yaşamı ve trajik ölümü Alevi-Bektaşî ozan ve âşıkları tarafından dikkati çekmiş ve yedi ulu ozandan biri olarak kabul edilmiştir. Âşık Ummanî Erden de “82,

120 ve 61” nolu şiirlerinde Nesimî’ ye yer vermiştir. Erden, şiirlerinde Nesimî’ nin derisinin yüzülerek öldürülmesinden duymuş olduğu üzüntüyü şiirinde şu şekilde ifade etmiştir:

Gâhi Nesimi’sin yüzer derimi,
Gâhi Mansur eder yakar tenini,
Fazlının ardıçta biçer bedeni,
Gözyaşı Kербela dinmez efendim. (120)

Elmas parmakları mercanlar dizer,
Özün verir pire sevaplar işler,
Hakikat şehrine marifet döşer,
Gâhi Nesimî’ dir hakikat söyler. (96)

Gâh Nesimî gâhi Mansur olasın,
Gâhi saki ab-1 kevser sunasın,
Umman olup ladin ilmi dolasın,
Ser çeşme başına sırdaş olasın. (82)

5.1.4. Harabî

“Harabî (1853-1915) bir yandan divan şiiri geleneğini, bir yandan da halk ozanlarının töresini sürdürmüş, yaşadığı dönemde çok etkili bir ozan olmuştur. Onun şiirlerinde Alevî-Bektaşî anlayışının en açık, tartışma götürmez konuları çarpıcı-alaycı- yerici bir dille eleştirmiştir.” (Eyuboğlu, 1991: 316). Âşık Ummanî Erden de “96” nolu şiirinde, Harabî’ nin açık sözlülüğüne dikkat çekmiş ve şiirinde şu şekilde ifade etmiştir:

İki evlat verdi şahın yoluna,
Gönül bülbülleri Erdal’la Tolga,
Umman canım kurban ettim uğruna,
Gâhi Harabî’ dir doluyu söyler. (96)

5.1.5. Köroğlu

Köroğlu, aynı adı taşıyan ünlü Türk halk hikâyesinin kahramanıdır. Köroğlu, 1580 tarihinde Bolu Bey'ine isyan etmiş bir Celali reisidir. Köroğlu'nun her savaş öncesinde askerlerine hitaben söylemiş olduğu mertlik içerikli türkü ve deyişler zamanla âşık edebiyatına kaynak oluşturmuştur. Birçok âşık gibi, Âşık Ummanî Erden de, Köroğlu'nun kahramanlığından etkilenmiş ve “79” nolu şiirinde Köroğlu'nu şu şekilde işlemiştir:

Köroğlu'nun atında kaldı ahım,
Koca haydar derler pir-i sultanım,
Nesimiyle yüzüldü aciz canım,
Mansur'um külüne ahi çekerim. (79)

5.1.6. Fazlullah Hurufî

Hurufî tarikatının kurucusu olan, Fazlullah Hurufî veya Fazlullah Esterabadî, hicri 740 yılında Esterabad'da doğmuştur. Fazlullah Hurufî sahip olduğu düşünceler ve Hurufîlik tarikatını yayması nedeniyle dramatik bir şekilde öldürülmüştür. “Azerbaycan valisi Miranşâh tarafından tutuklanan Fazlullah Hurufî, 1394 yılında Alıncak kalesine hapsedilir ve Şeyh İbrahim adlı birinin fetvasıyla öldürülür. Daha sonra Fazlullah 'ın cesedi ayaklarına ip bağlanıp sokaklarda gezdirilmiştir.” (Usluer, 2009: 41). Kendisine has bir sistem ve düşünceye sahip olan Fazlullah Hurufî, birçok tarikat ve düşünce sistemleri üzerinde etkili olmuştur. Âşık Ummanî Erden, Fazlullah Hurufî'nin dramatik ölümünden etkilenmiş, “96, 126, 2, 82, 97” nolu şiirlerinde özellikle Fazlullah Hurufî'nin idamına göndermeler yaparak adını şu şekilde zikretmiştir:

Fazlıdır ardıçta boydan biçilir,
Yusuf-u Kenan'dır eşsiz güzeldir,
Arif-i kâmindir yakut düzendir,
Ladün ilmi söyler telli zülfikar. (2)

Ariflerin teli sedayla öter,
Canı candan alır akıl baş gider,
Bin bir dil kelimada mana çözer,

Gâhi Fazlı olur ardıçta söyler. (96)

5.1.7. Halk Hikâyelerine Ait Edebî Portreler

“Halk hikâyesi XVI. yüzyıldan itibaren anlatılan, efsane, menkıbe, destan gibi türlerle beslenip halk kültürünün pek çok ögesini ihtiva eden ve halkın roman ihtiyacını karşılayan bir anlatım türüdür.” (Kaya, 2007: 361). Geçmişten günümüze kadar pek çok âşık ve ozan halk hikâyelerinden beslenmişlerdir. Özellikle halk hikâyelerinde yer alan büyük aşklar ve kahramanlıklar, âşık ve ozanların şiirlerine ilham kaynağı olmuşlardır. Âşık Ummanî Erden de, “Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin, Arzu ile Kamber ve Kerem ile Aslı” gibi büyük aşkların anlatıldığı halk hikâyelerinden etkilenmiş ve dolayısıyla bu hikâyelerde yer alan kahramanları “79, 53, 80, 18, 64” nolu şiirlerinde işlemiştir.

Âşık Ummanî Erden halk hikâyelerine ait olan portreleri aşk ve sevda konulu şiirlerinde yer vererek yaşamış olduğu aşk ve sevda ıstırabını benzetme ve telmih yoluyla şiirlerine şu şekilde yansıtmıştır:

Kerem gibi aşkın oduna yandım,
Kamber gibi nice arzu ararım,
Ferhat külüngünde yıktım dağlarım,
O güzel şirine sevda çekerim. (79)

Ferhat olur dağlarını delerim,
Mecnun gibi inim inim inlerim,
Kerem gibi gurbet gurbet gezerim,
Vermem ki bu canı yar gelmeyince. (18)

Mecnun misali çöllerde,
Leyla dolanır dillerde,
Ferhat şirinin derdinde,
Yüzünü güldüremedim. (64)

Sakla derdimizi aşikâr etme,
Olura olmaza sırrını deme,
Muhannet lokması bal olsa yeme,
Gözü yaşlı nazlı yârim eyvallah. (53)

Anlı yıldız sümbül cemal nurdandır,
Güzeli görmek aşığa haktandır,
Yâri yâre güzel gören hüdadır,
Sensin beni Kerem gibi eriten. (80)

5.2. DİNÎ PORTRELER

Âşık Ummanî Erden Alevi-Bektaşî inanç ve kültür çevresinde yetişmiş bir âşık olarak şiirlerinde dinî şahsiyetlere yer vermemesi kaçınılmazdır. Onun şiirlerinin nerdeyse tamamında dinî şahsiyetler görülmekte ve isimleri zikredilmektedir. Erden'in şiirlerinde sıkça geçen dinî şahsiyetlerin isimlerinin görülmesindeki bir diğer neden; onun aynı zamanda zâkir olmasından da kaynaklanmaktadır.

Dolayısıyla Âşık Ummanî Erden, şiirlerinde başta Hz. Âdem peygamber olmak üzere Hz. İdris, Hz. İbrahim, Hz. Yusuf, Hz. Eyüp, Hz. Musa, Hz. Davud, Hz. İsa, Hz. Muhammet gibi peygamberlerin yanı sıra On İki İmamlardan olan; Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, İmam Zeynel Abidin, İmam Cafer-i Sadık, İmam Mehdi olmak üzere Selman-ı Farisî, Hacı Bektaş Veli, Ahmet Yesevî, Abdal Musa, Hallâc-ı Mansûr, Hz. Fatıma, Kadıncık Ana ve Lokman-ı Parende gibi yol büyüklerini şiirlerinde işlemiştir.

5.2.1. Peygamberler

Peygamberler Allah tarafından insanları uyarmak ve toplumu düzene sokmak için gönderilen seçilmiş kişilerdir. Peygamberler, yaratıcının emirlerini tebliğ etmek için büyük mücadele vermişler ve birçok sıkıntıyla karşı karşıya kalmışlardır. Peygamberlerin sayılarının kesin olarak kaç tane olduğu hakkındaki tartışmalar devam etmekle birlikte “124.000 peygamberin yaşadığı rivayet edilmektedir.” (Sırma, 2015: 11). Hz. Âdem'le başlayıp Hz. Muhammed'le sona eren peygamberler

zinciri sadece dinî konularda olmamakla birlikte tarih süreci içerisinde de önemli bir yeri bulunmaktadır. Birçok peygamber yaşamış olduğu dönemde, tarihsel olarak büyük öneme sahip hadiseleri yönetmiş ve tarihsel kırılma dönemlerine etki etmişlerdir.

Dolayısıyla, peygamberlerin sahip oldukları önem pek çok âşık ve ozan'ın şiirlerinde yer bulmuştur. Özellikle din-tasavvufî konulu şiirlerde sıkça peygamber isimlerine rastlanılmaktadır. Âşık Ummanî Erden'in şiirlerinde de birçok peygambere ait portreler yer almaktadır. Başta Hz. Âdem (104, 54), olmak üzere sırasıyla; Hz. İdris (71), Hz. İbrahim (126), Hz. Yusuf (79, 18, 64, 83, 85, 97, 2), Hz. Eyüp (79, 56,), Hz. Musa (75, 114, 71, 126, 97, 18), Hz. Davud (18, 126, 2), Hz. İsa (75, 126), ve son peygamber Hz. Muhammet (76, 9, 29, 114, 126)) gibi peygambere ait dinî portreler tespit edilmiştir.

5.2.1.1. Hz. Âdem

İnsanlara gönderilen ilk peygamber Hz. Âdemdir. İnsanlık tarihi yeryüzünde Hz. Âdem ile başlamıştır. Haliyle ilk insan Hz. Âdem'dir. Âşık Ummanî Erden de Hz. Âdem'in yaratılan ilk insan olmasına atıfta bulunarak şiirinde şu şekilde işlemiştir:

Bazen Âdem baba kendine küser,
Bazı hüzünlenir bendini üzer,
Gâhi kahırlanır derisin yüzer,
Serden geçer hüda ile konuşur. (54)

Benim istediğim bir damla sevgi,
İnci sende incitme der ulu pir,
Hak âdemde insan-ı kâmilidir,
Çek sineni siygaya kendi kendini ara (104)

5.2.1.2. Hz. İdris

“Hz. İdris Hz. Âdem'in torunudur. Rivayetlerde geçen bilgilerden hareketle kelemle ilk defa yazı yazanın, yıldız ve hesap ilmini gözden geçirenin, ilk kez elbise dikip

giyenin Hz. İdris olduğu öğrenilmektedir. Aynı zamanda Hz. İdris terzilerin piri olmakla da maruftur.” (Tosun, 2015: 137-138). Âşık Ummanî Erden Hz. İdris’in terzilerin piri olmasına atıfta bulunarak bir şiirinde Şu Şekilde işlemiştir:

İdris’ten kılık kıyafet giydik,
Őittendir mayamız İdris’e geldik,
Musa ile tur dağında pazarlık ettik,
Feleğin kastını bulamaz oldum. (71)

5.2.1.3. Hz. İbrahim

“Hz. İbrahim M.Ö. önce yaklaşık 2000’li yıllarda Babil, Ur, ve Harran yörelerinde yaŐamının ilk yıllarını geçirmiştir. Irak, Suriye, Arap Yarımadası gibi insan topluluklarının yoğunluklu yaşadığı bölgelerde davetini gerçekteŐirmiŐtir. Tüm bunlardan sonra Hz. İbrahim o günden bu güne gönderilmiş ve insanlık tarihinin kaderine yön vermiş peygamberlerin atası ve babası olarak tarihteki ender yerini almıştır.” (Tosun, 2015: 198). Hz. İbrahim peygamberliği döneminde türlü çilelerle karşılaşmıştır. Bunlardan en büyüğü sayılabileceklerden bir tanesi de Hz. İbrahim’in Babil kralı olan Nemrutla olan mücadelesidir. Nemrut Hz. İbrahim’in peygamberliğini kabul etmemiş türlü baskı ve iŐkencelerden sonra onu ateŐe attırmıŐtır. Fakat Hz. İbrahim olağanüstü bir durumla ateŐten kurtulmuŐtur. Bu olay pek çok aşığın şiirlerine konu olmuştur. Âşık Ummanî Erden de bu olaydan etkilenmiş ve Hz. İbrahim’i şiirine ateŐin içindeki balık benzetmesi ile Şu Şekilde işlemiştir:

Musa Tur dağında geyik besledi,
Davut nidasında canlar titredi,
İbrahim’in balık oldu terleri,
Mürsel’in makamı hak sıfatımız. (126)

5.2.1.4. Hz. Yusuf

Hz. Yusuf küçük yaşlarda kardeşleri tarafından kuyuya atılmış ve olağanüstü safhalardan geçerek Mısıra yönetici olmuştur. Onun çok güzel bir simaya sahip

olduğu ve rüyaları yorumladığı bilinmektedir. Hz. Yusuf'un kardeşleri tarafından kuyuya atılması kıssası dinî-tasavvufî şiirler yazan âşık ve şairlerin metaforu olmuştur. Âşık Ummanî Erden de Hz. Yusuf'un güzelliğine ve kuyuya atılma kıssasına değinerek şiirlerinde şu şekilde işlemiştir:

Umman der hasretim civan yara,
Civanım benzer Yusuf-u Kenan'a,
İmam Zeynel gibi atsa zindana,
Vermem ki bu canı yar gelmeyince. (18)

Bilirsin ki can içinde canansın,
Pahası biçilmez haydar-ı kerarsın,
Yusuf-u Kenan güzeli kardaşsın,
Düğümü çözülmez yollarda mısın? (83)

Ahmet-i Fazlının borcunu veren.
Kara taşı hamur gibi yoğuran,
Yusuf-u Kenan'ı kuyuda kurtaran,
Bizimde elimizden tutmaz mı ola. (97)

5.2.1.5. Hz. Eyüp

Hz. Eyüp ile ilgili olarak "Kuran-ı Kerim'de peygamber olarak görevlendirildiği, üstün ahlak sahibi olduğu, ağır bir hastalığa yakalandığı, bu hastalık esnasında gösterdiği sabrı, metaneti sayesinde bu hastalıktan kurtulduğundan bahsedilmiştir. Hz. Hz. Eyüp'ün Kuran-ı Kerim'de dört yerde adı geçmektedir." (Tosun, 2015: 289). Âşık Ummanî Erden de Hz. Eyüp peygamberin sabrına atıfta bulunarak iki şiirinde şu şekilde işlemiştir:

Eyüp mü dayanır benim derdime,
Sen atamsın derdini sakla kendine,
Beklerim yollarını sultanım tez gel,
Gözlerim yollarını efendim tez gel. (56)

Eyüp gibi nice dert gürûf tutarım,
Yakup misali Yusuf'a ağlarım,
Gahî Şeyda'nım Haydar-ı kerarım,
Cenabı Hüseyin'e sevda çekerim. (79)

5.2.1.6. Hz. Musa

Hz. Musa peygamberliği döneminde Firavunla büyük mücadeleler vermiştir. Firavunla olan mücadelesinin yanında onun bilinen bir özelliği de çobanlık mesleğini yapmasıdır. Hz. Musa Tur dağında koyun çobanlığı yapmıştır. Onun bu mesleği yapması küçük yaşlarda çobanlık yapmış olan Âşık Ummani Erden'i etkilemiş ve altı şiirinde Hz. Musa'ya yer vermiştir. Erden şiirlerinde Hz. Musa'yı şu şekilde ele almıştır:

Salman olup Ali'ye nergis veren,
Musa olup turda koyun güden
Nesimî olup derisini yüzen.
Bizimde maksudumuzu vermez mi ola? (97)

Fazlıyı ardıçta sırr-ı saz edersin,
Musa'yla turda sürü güdersin,
Kırklar meclisinde engür ezersin,
Haydar-ı kerrarım sensin yetiş. (114)

Musa tur dağında geyik besledi,
Davut nidasında canlar titredi,
İbrahim'in balık oldu terleri,
Mürsel'in makamı hak sıfatımız. (126)

Hüseyin aşkına susuz giderim,
Musa gibi turda koyun güderim,
Davut gibi yana yana ağlarım,

Vermem ki bu canı yar gelmeyince. (18)

5.2.1.7. Hz. Davut

“Hz. Davut savaşçı bir kişiliğe ve içli, ilim sahibi bir karaktere sahiptir. Calut adlı bir cengâveri yenmiştir. Bu özelliklerinden dolayı ona Allah tarafından demiri işleyebilme sanatı verilmiştir. Ayrıca Hz. Davut içli ve ilim sahibi olmakla birlikte tabiatla ve içindekilerle, çevresindeki her şeyle ilişki kurabilmekteydi.” (Tosun, 2015: 441). Âşık Ummanî Erden de onun bu özelliğine atıfta bulunmuş ve şiirlerinde şu şekilde dile getirmiştir:

Hüseyin aşkına susuz giderim,
Musa gibi turda koyun güderim,
Davut gibi yana yana ağlarım,
Vermem ki bu canı yar gelmeyince. (18)

Musa tur dağında geyik besledi,
Davut nidasında canlar titredi,
İbrahim’in balık oldu terleri,
Mürsel’in makamı hak sıfatımız. (126)

5.2.1.8. Hz. İsa

Hz. İsa doğumundan itibaren mucizevî olaylarla insanlığı karşı karşıya bırakmıştır. Onun babasız bir anneden doğduğuna ve bebekken konuştuğuna inanılmaktadır. Ayrıca ölümü de son derece trajik bir şekilde gerçekleşmiş, ona inanmayanlar tarafından çarmığa gerilerek öldürülmüştür. Hz. İsa peygamberin olağanüstü halleri ve özellikle trajik ölümü pek çok şiirde sembolik bir anlam kazanmıştır. Âşık Ummanî Erden’de Hz. İsa’nın çarmığa gerilmesine atıfta bulunarak şiirinde şu şekilde işlemiştir:

Bin bir ismi ile biri de hûda,
Bin bir âlemde Ali-el Mürteza,
Hak için çarmığa gerildi İsa,

Nebilik makamı nur sıfatımız (126)

İsa mı, Musa mı bahr-i hüda mı?
Sesinde bulur şah-ı merdânı,
Evliyalar Piri Ulu Hünkârı,
Gel nazlı cananım aziz sultanım. (75)

5.2.1.9. Hz. Muhammet

Hz. Muhammet 571 yılında Mekke’de dünyaya gelmiştir. Kırk yaşlarında kendisine Peygamberlik görevi verilmiştir. Hz. Muhammet peygamberlik döneminde pek çok sıkıntıyla karşılaşmıştır. Peygamberliği döneminde karşılaştığı bu sıkıntılar dolayısıyla birçok kez savaşmak zorunda kalmış ve kurmuş olduğu birliklere komutanlık yapmıştır. Hz. Muhammet İslam inancının son peygamberidir. Hz. Muhammet birçok dinî-tasavvufî şiirin ana konusu olmuştur. Ayrıca hakkında yazılan birçok müstakil eser de almaktadır. Âşık Ummani Erden doğal olarak şiirlerinde Hz. Muhammet’e yer vermiştir. Erden Hz. Muhammet’e şiirlerinde farklı sıfatlarla seslenerek onu övmüş onu Hz. Ali ile beraber şiirlerinde şu şekilde dile getirmiştir:

Binince mübarek hak gemisine
İki cihanın sahibi Mustafa’yım dediler,
Ehlibeytin servetiymiş meğer
Getiren Ahmet’i Fazlı dediler. (9)

Yetmez mi bu sitem desem Ali’ye,
Dergâhın sahibi pirim Veli’ye,
Yalvardım ashab-ı Resulü Ekrem’e
İstikle dileğim kabul etmez mi ola. (29)

Bizim yolumuzda tutulur derman.
Canlar kalbinize gelmesin güman,
Muhammed Ali’den Mürvet uman,
İnanın canlara Allah eyvallah. (76)

Gâh Ali, Veli, Musa, Mustafa’sın,
Can içinde canların canansın,

Gâhi de Hızır hazır-ı nazarsın,
Boz atlı Hızır Âlimsin gel yetiş. (114)

Kur'an Muhammed Mustafa'ya indi,
İlk okuyan insan-ı kâmil idi.
Elif, lam, mim diyen kendisi ide,
Resullük makamı şah cemalimiz. (126)

5.2.2. On İki İmamlar

Alevi- Bektaşî inanç unsurlarından biri olan on iki imam, din ulularının genel adıdır. Buna göre on iki imamlar sırasıyla şöyledir: “On İki İmamın ilki Hz. Ali'dir. Ondan sonra da oğulları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin imam olmuşlardır. Öteki dokuz imam ise sırasıyla şunlardır: İmam Zeynel Abidin, İmam Muhammed Bakır, İmam Cafer-i Sadık, İmam Musa Kazım, İmam Ali Rıza, İmam Muhammed Takî, İmam Ali Nakî, İmam Hasan-el Askeri ve İmam Mehdi'dir.” (Özkırımlı, 1996: 198). Âşık Ummanî Erden “76 ve 126” nolu şiirlerinde On İki İmam' ı ve onların yolunu överek şu şekilde ifade etmiştir:

Bilirsin Ummani fanidir cihan,
Kin kibir tutanın hali pek yaman,
On İki İmamdan şefaata uman,
Can baş verenlere Allah eyvallah. (76)

Hakkın mübarek On İki İmamı,
Hak ile hak oldu cümlesi canı,
Hüseyin canların canan kurbanı,
İmamlık makamı hü cemalimiz. (126)

5.2.2.1. Hz. Ali

Hz. Ali yukarıda da belirtildiği üzere, On iki İmam'ın birincisidir. “Babası, Haşim oğlu Abdulmuttâib'in, yani Hz. Muhammed'in ceddinin oğlu Ebu-Talip, annesi, Haşim oğlu Esed'in kızı Fatıma'dır. Hz. Ali Recep ayının on üçüncü Cuma günü Mekke'de, birçok tarihçilerin rivayetine göre, Kâbe'nin içinde doğmuştur.” (Gölpınarlı, 1990: 11-12). Hz. Ali Hz. Muhammed' in amcaoğlu ve damadıdır. Hz. Ali'nin Alevi-Bektaşî çevresinde ve Türk halk şiirinde önemli bir yeri vardır.

Âşık Ummanî Erden'in şiirlerindeki dinî portreler içerisinde sıkça adı geçen isim Hz. Ali'dir. Erden, "37, 75, 76, 2, 16, 82, 97, 91, 66, 29, 116, 60, 89, 78 ve 69" nolu şiirlerinde Hz. Ali'yi dini portre olarak ele almıştır. Hz. Ali Erden'in şiirlerinde kahramanlığın baş temsilcisi, zora düşenin ondan medet umduğu yüce bir şahsiyetin sembolüdür. Aynı zamanda o sevginin ve güzel sıfatına ait olan pek çok şeyin sahibi olarak, şiirlerinde şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

Ötmez bülbülün virandır bağım,
Çileyle geçti bu gençlik çağım.
Umman deryasında batan bir salım.
Uzat ellerini yetiş ya Ali. (60)

Himmetiyle girsem ulu dergâhına,
Can kurban katsam kara kazanına,
Nail olsam mübarek niyazına,
Âlimiz vardır sahipsiz değiliz. (37)

Gâhi Hızır olup gâhi Şaha merdan,
Medet mürvet umar Erden Umman,
Gel gayri bizim halimiz çok yaman,
Bir ismi Ali'dir bir ismi Haydar. (91)

Ali bugün bize mihman,
Ali gönlüme sultan,
Ali'dir derdime lokman,
Ali güldür Ali sümbül. (78)

5.2.2.2. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, Hz. Muhammed'in torunlarıdır. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in şehit edilerek öldürülmeleri İslam inancına sahip insanlar üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Özellikle Hz. Hüseyin'in Kerbela' da şehit edilmesi, İslam tarihinde yer almış büyük bir hadisedir. Dolayısıyla, bu olay pek çok âşık ve ozanın

şiiirlerinin konusu olmuştur. Özellikle Alevi-Bektaşî inanç çevresinde yetişmiş olan âşık ve ozanlar' ın neredeyse tamamı deyiş ve şiiirlerinde Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e yer vermişlerdir.

Âşık Ummanî Erden'in şiiirlerinde de Hz. Hasan' "32" ve Hz. Hüseyin'e "79, 32, 85, 86, 89, 72, 64" nolu şiiirlerinde dinî portreler olarak yer almaktadır. Erden şiiirlerinde, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin' nin ölümlerinden duymuş olduğu üzüntü üzerinde durmuştur. Özellikle Kербela olayı ve Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi hadisesi şiiirlerde daha belirgin bir şekildedir:

Şah Hüseyin de Fatma anamın kuzusu,
Pir Hasan'da Hüseyin'imın abisi,
İçimizden çıkmaz asla acısı,
Ah canım Hüseyin canan Hüseyin,
Erenler içinde civan Hüseyin. (32)

Yusuf-u Kenan'ın cemali onda,
Erlер evliyalar sağı solunda,
Civan Hüseyin'in mührü kolunda,
Kербela ahtı âmâna bakın. (85)

Kербela diyorlar kanlı ovası,
Seyit-i saadetlerin başın belası,
Şah-ı Merdan ehl-i beytin atası,
Kör oldu yüreğim şahım Hüseyin. (86)

5.2.2.3. İmam Zeynel Abidin

İmam Zeynel Abidin Hz. Ali'nin torunu, Hz. Hüseyin'in ise oğludur. On İki İmamdan dördüncüsü olarak kabul edilmiştir. Âşık Ummanî Erden "79 ve 18" nolu şiiirlerinde İmam Zeynel Abi'ni ele almış, onun yaşamış olduğu sıkıntılara atıfta bulunarak benzetmeler yapmıştır. Ayrıca İmam Zeynel Abidin'e duymuş olduğu sevgiyi de şu şekilde dile getirmiştir:

Veysel'in toprağında var muradım,
Zeynel Abidin'e kurbandır canım.
Erden Umman der Mürteza'dır Şah'ım,
Şah-ı velayete sevda çekerim. (79)

Umman der hasretim civan yara,
Civanım benzer Yusuf-u Kenan'a,
İmam Zeynel gibi atsa zindana,
Vermem ki bu canı yar gelmeyince. (18)

5.2.2.4. İmam Cafer-i Sadık

İmam Muhammed Bakır'ın oğlu olan Cafer-i Sadık, On İki İmam'ın altıncısı olarak kabul edilmiştir. Âşık Ummanî Erden'in şiirlerinde yer alan ve On İki İmamlardan biri olan Zeynel Abidin' den sonra "2 ve 66" nolu şiirlerinde ele alınan ikinci imamdır. Erden iki şiirinde İmam Cafer-i Sadık'ın ilmi yönün atıfta bulunarak onu şu şekilde dile getirmiştir:

Şah-ı vilayettir onun atası,
Cafer-i Sadık'tır ilim hocası,
Selman gibi saklar içinde yarası,
Ladün ilmi söyler telli zülfikar. (2)

Anlamasın yedi ilim dilinden,
Ali'nin ladünî levh-i gülünden,
Cafer-i cavidân Umman telinden,
Bahri hüda cömert deyi beklerim. (66)

5.2.2.5. İmam Mehdi

On ikinci ve son imam olarak bilinen Mehdi; "kıyametten önce dünyada adaleti, dirlik ve düzenliği sağlamak için gizlendiği gayb âleminden kurtarıcı olarak ortaya çıkacağına ve on birinci imam İmam Hasan Askerî'nin oğlu olduğuna inanılan

kişidir.” (Korkmaz, 1994: 233). Âşık Ummanî Erden “34” nolu şiirinde İmam Mehdi’ye yer vererek, insanlara duymuş olduğu sitemi ve çekmiş olduğu sıkıntıların kurtarıcısı olarak gördüğü Mehdi’ye seslenmiştir. Ayrıca Mehdinin zamanın sonunda insanları kurtaracağına olan inancına net bir şekilde atıfta bulunarak şu şiirinde şekilde dile getirmiştir:

İnsanda itikat merhamet bitti,
Ya Mehdi can sende kaldı,
Kazanç kavuşmuyor bereket gitti,
Ya Mehdi can sende kaldı.

Kirlendi dünyamız dönüyor devir,
Azaldı insanlık çoğaldı küfür,
Cihanın sahibi sen bizi kayır,
Ya Mehdi can sende kaldı.

...

Ummaniyem can ciğeri özledim,
Gördüm hileleri gerçek söyledim,
Mehdi gelir diye yollar gözledim.
Ya Mehdi can sende kaldı. (34)

5.2.3. Hacı Bektaş Veli

Hacı Bektaş Veli yukarı da belirtildiği üzere, “XIII. yüzyılda Horasan diyarından Anadolu’ya gelmiş, etkileri bakımından Türk sufiliğinin en önemli kişilerinden birisi olmuştur. Hacı Bektaş Veli, birlik ve beraberliğe verdiği önemle dikkat çekmiş, Anadolu’daki farklı inanç ve görüşleri hoş görüşüyle etrafına bağlamış bir hak aşığıdır.” (Özcan, 2011: 17-23). Hacı Bektaş Veli, Âşık Ummanî Erden’in şiirlerinde dini portreler sıralamasına tabi tutulacak olursa, Hz. Ali’den sonra en sık işlenen ikinci dinî portre olarak karşımıza çıkmaktadır.

Erden, “37, 75, 79, 9, 11, 16, 22, 120, 84, 102, 104, 88, 27 ve 117” nolu şiirlerinde Hacı Bektaş Veli’ye “pir, hünkâr ve sultan sıfatları ile seslenmiştir. Erden için Hacı

Bektaş Veli, pek çok kerametlere sahip olan, yüce bir şahsiyet, sevgi ve merhametin adıdır. Ayrıca o hakikat yolunun rehberidir. Aynı zamanda Hacı Bektaş Velinin, sahip olduğu hümanist felsefe ve bütün insanlığa duymuş oldu ayrıcalıksız sevgi anlayışı, Erden'in şiirlerine şu şekilde yansımıştır:

Pir Hacı Bektaş'ın divanesiyim,
Leylası misali meftunuyum ben,
Keşmi kerametine kölesiyim,
Nur cemalinin sevdasını çekerim. (79)

Din, dil, ırk insan ayırım bilmeyiz,
Hünkâr Hacı Veli bizim pirimiz,
Ele, bele, dile sahip ehlibeyt nesliyiz,
Çek sineni siygaya kendi kendini ara (104)

Size mihnet olur beraber gömün,
Ölem ağlaman sazım çalım gülün,
Ummanî Hacı Bektaş'a götürün,
Hapis etme sazım telleri küser. (102)

Dedi bu yol gider Hacı Bektaş'a
Gönül coştı kaynar pırle bulaşa
Medet Mürvet derim Erden Umman'a
Ummana Bugün Erenlerin yoluna düştüm. (84)

5.2.4. Selmân-ı Farisî

“Selmân- Pâk adı da verilen Selmân-ı Farisî, Alevi-Bektaşî inanç sisteminde “Kırklar Meclisi” olarak adlandırılan kişilere “sakîlik ve rehberlik” yapmıştır. Dolayısıyla Alevi-Bektaşî inanç sistemi içerisinde önemi olan yüce bir kişidir. Onun Hz. Ali ile olan dostluğu hakkında birçok hikâyeye ve menakıpnâmeler bulunmaktadır” (Noyan, 1999: 191).

Âşık Ummanî Erden “2, 97, 91 ve 33” nolu şiirlerinde Selmân-ı Farisî’ye yer vermiştir. Erden şiirlerinde, Selmân-ı Farisî’ nin “Kırklar Meclisinde” yaşamış olduğu olaylara telmihte bulunarak şu şekilde işlemiştir:

Ali’ m Selman’a nergisi verdi,
Selman nergisi kuzuya yedirdi,
Kuzunun ciğerini Fatma Ana yedi,
Fatma Anadan doğan Ali idi Haydar. (91)

Selmân olup Ali’ ye nergis veren,
Musa olup Turda koyun güden,
Nesimî olup derisini yüzen.
Bezim de maksudumuzu vermez mi ola. (97)

5.2.5. Ahmet Yesevî

Ahmet Yesevî, on birinci asrın ikinci yarısında, Batı Türkistan’da Sayram (Akşehir) kasabasında doğmuştur. “Kurmuş olduğu Yesevîlik tarikatı ile Türklerin manevi hayatı üzerinde yüzyıllar boyunca derin tesirler yaratmış, büyük sufî ve şair’ dir. Hoca Ahmet Yesevî, kurmuş olduğu tarikatı basit ve sade görüşleriyle anlatarak, Türkistan’da ve başka yerlerde yaşayan Türkmenler arasına süratle yaymıştır.” (Fığlalı, 1996: 105).

Özellikle Alevi-Bektaşî inanç çevresinde önemli ve saygın bir yeri olan Ahmet Yesevî, pek çok Alevi-Bektaşî âşık ve ozan’ ın şiirlerine de konu olmuştur. Âşık Ummanî Erden de Ahmet Yesevî’ yi diğer Horasan pîrleri ile beraber “113” nolu şiirinde şu şekilde ifade etmiştir:

Vilayet erenler Horasan pirî,
Şah İbrahim veli Ahmet Yesî,
Lokmanı Perende Bektaşî Veli,
Hak için darına darasım gelir. (113)

5.2.6. Abdal Musa

Alevi-Bektaşî inanç çevresinde önemli ve saygın bir yeri olan Abdal Musa, “Anadolu erenleri olarak bilinen (Abdalan-ı Rum) Horasan erenlerinin İleri gelenlerindedir. Hacı Bektaş Veli'nin akrabası ve en çok sevilen halifesi olduğu bildirilmektedir. Hacı Bektaş Veli'nin manevi himmetiyle yeniçeri ordusunun kurulmasında büyük rol oynayan Abdal Musa Ünlü divan şairi Kaygusuz Abdal'ın da hocasıdır.” Günümüzde her yıl Abdal Musa tekkesinde kurbanlar kesilmektedir. (Altınok, 2012: 210-211).

Âşık Ummanî Erden “37, 75, 28, 88” nolu şiirlerinde Abdal Musa'ya yer vermiştir. Erden' in şiirlerinde Abdal Musa; dertlerin dermanı olan yüce bir kapıdır. Ayrıca her yıl kesilen kurbanlar ve Abdal Musa'nın yaşadığı yerler Erden şiirlerinde şu şekilde yer almıştır;

Umudum yollarda yüreğim yasta,
Dönmüyor dillerim sesim pek hasta,
Bu derdime derman Abdal Musa'da,
Gel nazlı cananım aziz sultanım. (75)

Tekke köyüdür Şah'ın dergâhı,
Cümle erenlerin Abdal Musa'sı,
Her derde derman canan asası,
Alsa da bizi götürse köyüne. (28)

Erden Umman Hızır bu anda gelir
Abdalım Musa'ya koçlar kesilir
Hazreti Hünkâra ikrar verilir
Muhip canlar açar pir kapısını. (88)

5.2.7. Hallâc-ı Mansûr

Hallâc-ı Mansûr söylemiş olduğu “Ene’l-Hakk” sözü ile M.922 tarihinde asılarak idam edilmiştir. Onun bu sözü tasavvufa göre, “varlık âlemi Allah’ın tecellisi demektir. Gerçek olan da sadece Allah’ın varlığıdır. “Ene’l-hak” sözü de bu birlik inancını dile getirmekte ve edebiyatta dahi bu yönüyle dile getirilmektedir.” (Erşahin, 2011:101). Hallâc-ı Mansûr sadece tasavvufu değil Alevî-Bektaşî inancında da sembol bir şahsiyettir. “Ene’l Hak” diyen Hallâc-ı Mansûr’ un anısına tekkeye bağlanmanın ve tarikat uğruna canını feda etmenin bir simgesi olarak algılanır” (Korkmaz, 1994: 88-89). Hallâc-ı Mansûr’ un idam edilmesi ve “Ene’l-Hakk” sözü, özellikle Alevî-Bektaşî âşık ve ozanların tellerinde ve kalemlerinde yer almıştır.

Şüphesiz bunlardan biri de Âşık Ummanî Erden’dir. Erden “79, 82, 114, 120, 18 ve 96” nolu şiirlerinde, Hallâc-ı Mansûr’ un idamına değinerek, hak yolunda öldürülen diğer yol büyükleriyle birlikte şu şekilde zikretmiştir:

Nesimi gibi derimi yüzse,
Mansur gibi darağacına çeksede,
Mancınığa koyup nara atsada,
Vermem ki bu canı yar gelmeyince. (18)

Fazlıyı borcunda kurtaran sensin,
Mansur’u darında indirendensin,
Cümle âlemin rızkını verensin,
Şah-ı şeyidanımsın tabibim yetiş. (114)

Gâhi Nesimîsin yüzer derimi,
Gâhi Mansur eder yakar tenini,
Fazlısın ardıçta biçer bedeni.
Gözyaşı Kerbela dinmez efendim. (120)

5.2.8. Lokman-ı Parende

“Şeyh Lokman-ı Perende Türkistan’ın doksan dokuz bin pirinin pirî Hoca Ahmed Yesevî’ nin halifelerindendir. Lokman-ı Perende on yedi yaşında gelip, Hoca Ahmed Yesevî Dergâhında hizmette bulunmuştur. Asrının muhtarı ve faziletli kerametleriyle Horasan vilayetinin önde gelen mürşidi olmuştur. Kendisine “Parendelik” hizmeti bizzat Hoca Ahmed Yesevî tarafından verilmiştir.” (Altınok, 2012: 132). Âşık Ummanî Erden bu hak aşığını “113” nolu şiirinde diğer Horasan Pirleri ile beraber ele alarak şiirinde şu şekilde işlemiştir:

Vilayet erenler Horasan piri,
Şah İbrahim Veli, Ahmet Yesi,
Lokman-ı Parende, Bektaşî Veli,
Hak için dar’ına darasım gelir. (113)

5.2.9. Hz. Fatıma

Âşık Ummanî Erden’in şiirlerinde yer alan edebî ve dinî portreler içerisinde sadece iki kadın ismi yer almaktadır. Bunlardan ilki Hz. Fatımâ, diğeri ise Kadıncık Ana’dır. “Hz. Fatımâ, Hz. Muhammed’in dört kızından en küçüğüdür. Hz. Ali’nin eşi, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’in de annesidir. Hz. Muhammed’in vefatından beş buçuk ay sonra, 632 tarihinde kesin olmamakla birlikte 25 veya 29 yaşında vefat etmiştir.” (Uyar, 2008: 45-46). Hz. Fatımâ’nın başta Peygamber kızı ve Hz. Ali’nin eşi olması dolayısıyla pek çok tasavvufî ve Alevî-Bektaşî şiirlerinde ismi zikredilmiştir. Âşık Ummanî Erden “32 ve 91” nolu şiirlerinde Hz. Fatıma’yı ele alarak, onu diğer aile üyelerinin de bulunduğu kişilerle beraber ismini şu şekilde anmıştır:

Şah Hüseyin de Fatma anamın kuzusu,
Pir Hasan’da Hüseyin’imin abisi,
İçimizden çıkmaz asla acısı,
Ah canım Hüseyin canan Hüseyin,
Erenler içinde civan Hüseyin. (32)

5.2.10. Kadıncık Ana

Kadıncık Ana'nın kim olduğuna ilişkin tartışmalar devam etmekle birlikte, "Kadıncık Ana; Fatma Bacı ya da Fatma Nuriye adıyla da bilinen bir Oğuz aşiretinin önde gelenlerinden birinin kızıdır. Kesin kabul görmese de Hacı Bektaş-ı Veli'nin Vilayet-Nâme adlı eserinin uyarlamalarından birinde aktarılan bir hikâyeye göre, Hacı Bektaş abdest alırken, burnundan birkaç damla kan aptes suyuna damlar, bu sudan içen Kadıncık Ana da gebe kalır. Kadıncık Ana bu gebelikten iki çocuk doğurur ve Çelebi kolunun başları, bu çocukların soyundan geldiklerini öne sürmektedirler." (Ocak, 2005: 255).

Farklı bir diğer görüşe göre ise; "Kadıncık Ana'nın İdris Hoca ve Kutlu Melek'in kızları ve Hacı Bektaş'ın da eşi olduğu görüşü savunulmuştur." (Fırlıklı, 1996: 153). Bu ve buna benzer daha farklı görüşler yer almaktadır. Âşık Ummanî Erden Kadıncık Ana'ya "113" nolu şiirinde "Kırklar Meclisi yâda Kırklar Dergâhı" olarak bilinen olaya telmihte bulunarak şu şekilde işlemiştir:

Dergâhında Ulu Kırklar oturur,
Kadıncık Ana hizmet yetirir,
Yeşil elli pirim engür ezdirir,
İçip o deminde ölesim gelir. (113)

5.2.11. Azrail

Âşık Ummanî Erden'in şiirlerinde yer alan edebî ve dinî portreler içerisinde insan olmayan tek varlık Azrail'dir. Azrail, dört büyük melekten biridir ve Allah'ın emriyle insanların canını almakla görevlendirilmiş olan, ölüm meleği' nin adıdır. Âşık Ummani Erden "18, 77 ve 105" nolu şiirlerinde Azrail adını anarak, "onun insanların canını alması özelliğine" sıkça telmihte bulunup, şu şekilde işlemiştir:

Azrail gelmiş canımı almaya,
Vermem ki bu canı yar gelmeyince,
Demir çarık giyer çıkarım yola,
Vermem ki bu canı yar gelmeyince. (18)

Genç yaşta Azrail adresim sorar,
Per perişan hala ufak yavrular,
Bu halden Arif-i kamiller anlar,
Az geldi derdime Toros Dağları, (77)

Erden Umman sitem eder Allah'a,
Gayri mihnet etmez şaha sultana.
Tabip neşterini vurmaz bu cana.
Arar Azrail'ini bula bilmiyor. (105)

5.3. MİTOLOJİK PORTELER

5.3.1. Hızır a.s

Hızır a.s'ın “ab-ı hayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre veli olan zattır.” (Ayverdi, 2010: 505). Hızır a.s'ın bir diğer ismi de “Boz Atlı Hızır'dır.” Boz Atlı Hızır; “Türk kültüründe ve inancında darda kalanların anında yardımına yetiştiğine inanılan ulu kişidir. Ayrıca o, ab-ı hayatı içerek ölümsüzleşen Hızır ve kardeşi İlyas, İslam kültüründe Allah tarafından İslamiyet'i korumakla vazifelendirilmiştir.” (Kaya, 2007: 170). Âşık Ummanî Erden “82, 88, 91, 114, 19 ve 79” nolu şiirlerinde Hızır a.s'ı ele almıştır. Erden şiirlerinde Hızır a.s'ın darda kalanların yardımına yetişen biri olması dolayısıyla, onun bu özelliğine net bir şekilde atıfta bulunmuştur. Ayrıca “Hızır kurbanı” olarak adlandırılan kurban kesme olayını da ele alarak şiirlerinde şu şekilde vurgulamıştır:

Gâh Ali, Veli, Musa, Mustafa'sın,
Can içinde canların cananısın,
Gâhi de Hızır hazır-ı nazarsın,
Boz atlı Hızır, Âlimsin gel yetiş. (114)

Gâhi boz atlı Hızır'sın,
Cara düşende hazırsın,

Erden Ummani'nin cananısın,
Ali bülbül Ali sümbül, (78)

Sağında solunda melekler ola,
Ali yoldaş Hızır elinden tuta,
Oğul cemaline nur-u pak dola,
Kırklar makamında gözcü olasın. (82)

...
Hızır kurbanında lokma yenilir,
Yetimin yoksulun gönlü görülür,
Fakir fukaranın üstü giydirilir,
Mürşitler açar sevap kapısını.

Erden Umman Hızır bu anda gelir
Abdalım Musa'ya koçlar kesilir
Hazreti Hünkâra ikrar verilir
Muhip canlar açar pir kapısını. (88)

5.3.2. Lokman Hekim

Lokman Hekim hakkında Anadolu sahasında anlatılan çeşitli rivayet ve anlatılar yer almaktadır. Gerçek yaşamı kesin olarak bilinmeyen Lokman Hekim'in, bazı rivayetlere göre; Bergama, Mersin ve Amasya gibi yerlerde yaşadığı anlatılmaktadır. Onun halk arasında her türlü derde deva bulan bir hekim olduğuna inanılmaktadır. Dolayısıyla Lokman Hekim pek çok efsane, hikâye, halk ve divan şiirinde sıkça kullanılan bir sembol isim haline gelmiştir.

Âşık Ummanî Erden de “1, 30, 103,63, 65” nolu şiirlerinde Lokman Hekime, derdini ve sıkıntılarını anlatmak istediği, fakat onu hiçbir yerde bulamadığı sembol bir kişi olarak şiirlerinde şu şekilde işlemiştir:

Erden Ummanî der çaresiz dertler,
Şimdi arşta gezer Lokman hekimler,

Kirlendi topraklar biter mi güller,
Dertlerim beteri var dertler içinde. (1)

Erden Umman hal yaman,
Seni gözler can canân,
Can ister derde lokman,
Gönül gözde gör beni. (65)

ALTINCI BÖLÜM

6. ÂŞIK UMMANÎ ERDEN'İN ŞİİRLERİ

Âşık Ummanî Erden'in toplam 129 şiirinin iki tanesi yedili hece ölçüsüyle, yirmi bir tanesi sekizli hece ölçüsüyle, yüz altı tanesi de on birli hece ölçüsüyle yazılmıştır. Şiirlerin birçoğunda tespit edilen dizelerdeki hece sayısının eşitsizliği, şiirlerdeki ayakların uyumsuzluğu gibi faktörler dikkate alınarak şiirler yedili, sekizli ve on bir heceli şiirler başlıkları altında verilmiştir.

6.1. Yedi Heceli Şiirler

1. GÖR BENİ

Haşa isyan etmedim
Sabır ile bekledim
Her yıl dilek diledim
Ne haldeyim gör beni

Dertler arşa yetirir
Çilen beni bitirir
Derdi ciğer gezdirir
Yeter artık gör beni

Yetim yokluğun çektim
Tatlı canımdan bezdim
Ecel terleri döktüm
Yetti artık duy beni

Erden Umman hal yaman
Seni gözler can canan
Can ister derde lokman
Gönül gözde gör beni.

2. CENNET DAĞLAR

Dağlarım düzündeyim
Senin güzündeyim
O yârin güzündeyim
Gülmedim yar gülemedim

Ağaçlar hışırıyor
Sular şırıl şırıl şırıldıyor
Güneş parıl parıl parlıyor
Gülmedim yar gülemedim

Kuş öter cıvıl cıvıl
Yapraklar hışıl hışıl
Çiçekler kokar hâsıl
Gülemedim yar gülemedim

Çiçekler bin bir renkli
Yosun suda benekli
Gözlerim her gün nemli
Gülemedim yar gülemedim

Gökte turna seslendi
Koyun kuzu meledi
Elde sazım dinlendi
Gülemedim yar gülemedim

Dağlar sende huzurum

Yaş elli dört oldum
Ummani der yoruldum
Gülemedim yar gülemedim.

6.2. Sekiz Heceli Şiirler

3. ÇİLE

Şu çektiğim çileleri
Gamlı geçen yıllardan sor
Dosttan gelen hileleri
Söylediğim dillerden sor

Olmadım hiç bahtiyar
Ne dost kaldı nede bir yar
Göç eyledim diyar diyar
Toz dumanlı yollardan sor

Yar elinden hep ağlarım
Karını almış bağlarım
Ben savurdum harmanım
Esip giden yellerden sor

Günler gelir geçer boşa
Sonu ölüm durma yaşa
Erden Umman çalış boşa
Nasırlanmış ellerden sor.

4. GİDEN OĞUL

Koyun meler kuzusuna
Kuzu meler anasına
Ana ağlar yavrusuna
Vay yavrum deyi deyi

Ana yavruyu kayıp edince
Gözlerinden kan dökünce
Dert yüreğe çökünce
Vah yavrum deyi deyi

Baba yüreğe taş basar
Bildiremez sessiz sessiz ağlar
Yüreğinde kor yanar
Oğul oğul deyü deyü

Giden oğul gelmedi
Gözyaşlarım hiç dinmedi
Eller sırrımı bilmedi
Can oğul deyü deyü

Ummani bu halin ne olacak?
Oğul nerede bulunacak?
Gözyaşların hep mi akacak?
Karagülüm nerde deyi deyi.

5. PİR SULTAN AŞKINA

Yaşa Pir Sultanım yaşa
Cahillerin akli şaşā
Nalet ola hınzır paşa
Coşarız Pir'im aşkıyla

Coşa coşa olduk ırmak
Maksadımız Pir'e varmak
Mühim olan gerçek çalmak
Çalarız pirin aşkıyla

Muhip cansan gel dergâha
Yüz sürek Pir'im Hünkâra
Karış cem ile semaha
Coşarız Pir'in aşkıyla

Kahrolsun hınzır devranı
Herkes olamaz Ummani
Çok şükür gördük Kemali
Coşarız şahın aşkıyla.

6. GÜLER Mİ OLA

Göremez oldum gören göz ile
Ahraz oldum dönen dille
Ağlar oldum güler yüzle
Yetim gülmüş nar mı ola

Ellerim sıyrık sırtım yırtık
Ayak yalınayak yoktur çarık
Özümüzde yatar insanlık
Garip insan gülmüş mü ola?

Sabah sofrada bulunmaz çorba
Babadan kalmadı yırtık habâ
Yetim yoksulun insanım ama
Yetim insan gülmüş mü ola?

Parasız gezilmez pazar çarşı
Karı yağsız yaptı aşı
Âşık suratı doğrulmaz suratı
Yoksul insan gülmüş mü ola?

Yorgunum dizde takat kalmadı
Can ciğer gitti dost sormadı
Geceler uzadı sabah olmadı
Şafak yetimi güldürür mü ola?

Yoksul acısı Ummanı yakar
Avucunu açmış hakka bakar
Dilerim Mevla'da kalmam naçar
Naçar insan gülmüş mü ola?

7. DELİ GÖNÜL

Esme deli gönül esme
Esip bağırimi ezme
Zaten ben yaralıyım
Tatlı candan ayrı gezme

Esip yaprağım soldurdu
Dalda çiçeğim kuruttu
Dol olup çağlaya vurdu
Esme deli gönül esme

Esme deli gönül esme
Esip de bağırimi ezme
Zaten ben yaralıyım
Tatlı candan ayrı gezme

Pirime gider bu yolun
Zaten hastayım yorgunum
Ummani yetim bir kulun
Esme deli gönül esme.

8. BÜLBÜL GÖZÜNDE YAŞ GELİR

Bir hoyrat bağa gelirse
Destursuz gülü dererse
Güllerim boyun eyerse
Bülbül gözünde yaş gelir

Destursuz bağa girilmez
Vakitsiz gül koku vermez
Ham meyve asla yenmez
Kimisinde zehir gelir

Solmuş dökülmüş yaprağı
Kan ağlıyor al yanağı
Çatlamış sızılar dudağı
Al dilde beddua gelir

Umman bağlamayı ister
Ezilmiş yaşlı yürekler
Küsmüş konuşmuyor diller
Yanık telli seda gelir.

9. ÖLDÜRÜR BENİ

Telli sazımın sedası
Nazlı yârimin sevdası
Dertli başımın ağrısı
Öldürür beni öldürür

Yokluğun etti zulüm
Kalmadı çiçeğim gülüm
Gülmüyor zavallı ömrüm
Öldürür beni öldürür

Baharla âşiksa yaza
Yoksullar düşmandır kışa
Sevda düştü dertli başa
Öldürür beni öldürür

Bu kışın zor gelmez yazı
Çekilmiyor yokluk yazı
Ummani yürek de sızı
Öldürür beni öldürür.

10. NAÇAR EYLEDİ

Yokluk beni naçar eyledi
Yaktı yaktı kül eyledi
Bir soysuza kul eyledi
Yokluk beni naçar eyledi

İnsan kandıran sevdemiş
Yokluk başa belaymış
Sevgi yalan boşaymış
Yokluk beni naçar eyledi

Heves edipte güvenme yâre
Kimse olamaz derde çare
Gezer gönül boş avare
Yokluk beni naçar eyledi

Ummani' yim ahvalini söylersin
Dertler bitmez sende neylersin
Diyarı gurbet eli gezersin
Yokluk beni naçar eyledi.

11. SAZIM

Kırık bir saz ile kaldım
Sordum telini telini
Kimse sormaz bu halimi
Sordum telini telini

Çatladı tut teknesi
Gelmiyor daha sesi
Götürüyor bu hevesi
Sordum telini telini

Bulamadım ustasını
Kim yapacak bu sazımı
Eller çekmez kahrımı
Sordum telini telini

Erdeniyim ağlıyorum
Atkuyruğuyla bağlıyorum
Gömleğimle sarıyorum
Sordum telini telini.

12. DÜŞÜNCE

Düşünce var dağlar kadar
Deli olmamak elde değil
Bende kıştır elde bahar
Deli olmamak elde değil

İş vermezler ağla bağır
Dertlerim var çok çok ağır
Babam kekeç anam sağır
Deli olmamak elde değil

Erden Umman halim yaman
Bütün ahval oldu talan
Bir aklım var bende kalan
Oda gitti elde değil.

13. HİLELİ DOST

Bunca saygım bunca sevgim

Boşa gitmiş ona yandım

Yalan gülüşe tatlı dile

Hep hileymiş ona yandım

Yalan ile sevgi olmaz

Hileyle dost olunmaz

Seven gönül hiç yorulmaz

Hele gerçek dost olursa

Hileli dost çabuk söner

Gerçek dost yoldan mı döner

Erdeniyem sözüm söyler

Hele gerçek dost olursa.

14. GARİP GÖNLÜM

Bu yetim garip gönlümü
Bir türkü güldüremedim
Dertleri var dizi dizi
Gözyaşın sildiremedim

Yıkılmış sinem dağları
Geçmiş gençliğin çağları
Hoyrat elinde bağları
Didesini dindiremedim

Mecnun misali çöllerde
Leyla dolanır dillerde
Ferhat şirinin derdinde
Yüzünü güldüremedim

Aslının keremi gibi
Yusuflu Kanan' ın derdi
Eyüp'ü kurtları yedi
Mehlemin söndüremedim

Her an Hüseyin'im deyi
Korlar içinde eriyi
Teller söyler Ummaniyi
Sazını söyletemedim.

15. YORULDUM

Felek benim suçum neydi
Pir aşkıyla geziyordum
Verdin bana bu derdi
Çeke çeke yoruldum

Çalıp çağırıp coşar iken
Pir yolunda koşar iken
Ne güzel ya Hüseyin derken
Ben bu dertten yoruldum

Elim kolum tutmaz oldu
Tatlı dilim dönmez oldu
Bülbül sazım ötmez oldu
Çeke çeke yoruldum

Hallerden ne hale düştüm
Çok korktum çok üşüdüm
Umman ateşinde piştim
Çeke çeke yoruldum felek.

16. İNCİTMEYİN GÜLLERİMİ

Yaz görmeyen beyaz gönlüm
Bu dert oldu bana zulüm
Harabeye döndü gönlüm
Üşütmeyin güllerimi

Her yıl baharına hasret
Kurda kuşa eder minnet
Bülbül geçmez oda bir dert
Koparmayın güllerimi

Yaprakları titriyor
Ayaz vurmuş büzülüyor
Gözleri güneş özlüyor
Soldurmayın güllerimi

Yarasına kurt düşerse
Kuş gelir birde giderse
Gözlerinde kan gelirse
İncitmeyin güllerimi

Bakın bir çare Ummana
Ömrüm benzer gül yaprağa
Canım düşerse toprağa
İncitmeyin güllerimi.

17. ALİ ŞAH-I VİLAYETTİR

Ali bugün bize mihman

Ali gönlüme sultan

Ali'dir derdime lokman

Ali güldür Ali sümbül

Ali'nin bindiği Düldül

Gâhi lale gâhi sümbül

Gâhi şahı merdanımsın

Gâhi canım cananımsın

Sen gönlüme sultanımsın

Ali güldür Ali güldür

Ali'nin bindiği düldül

Gâhi lale gâhi sümbül

Şensin şah-ı vilayet

Sende mucizet keramet

Bin bir âlemde hikmet

Ali güldür Ali güldür

Ali'nin bindiği düldül

Gâhi lale gâhi sümbül

Türlü renge bezenmişsin,

Zülfükârın kuşanmışsin,

Düldülüne binmişsin,

Ali'nin bindiği Düldül,

Gâhi lale gâhi sümbül

Ali güldür Ali bülbül.

Gâhi boz atlı Hızır'sın

Dara düşende hazırsın

Erden Ummani'nin cananımsın

Ali bülbül Ali sümbül

Ali güldür Ali güldür

Ali nurdur Ali birdir.

18. KİMLİĞİM

Zalim Sivas vilayetim
Kader beni etti yetim
Çocuklukta çobanlık ettim
Kara yazım kör kaderim

Divriği derler kazamız
Yetim yazılmış yazımız
Yokluk çilesi nazımız
Kara yazım kör kaderim

Çamşık Çakırağa köyüm
Sanki doğmadan ölüyüm
Yetimliğin hor kuluyum
Kara yazım kör kaderim

Babam yetim koydu bizi
Soran yoktur halimizi
Yedi yıldır görmedik ağabeyimizi
Kara yazım kör kaderim

Erdeniyem ne zaman gülür
Söylemeden gözüm övünür
Yetim yüzüm zor gülür
Kara yazım kör kaderim.

19. BUGÜN BEN PİRİMİ GÖRDÜM

Rüyamda pirimi gördüm

Cemalinde nurlar saçar

Tane tane konuşuyor

Dillerinde kehribar var

Aman aman Ali'ye kurban,

Veli'ye kurban

Yetim koydu ana bizi

Akıtıyor gözümüzü

Mucizetli yeşil elli

Ellerinde Zülfikar var

Aman aman Ali'ye kurban,

Veli'ye kurban.

Mor gülde Hüseyin teri

Bülbülde Kenan güzeli,

Pir güvercine bürünüş

Dene benleri var

Aman Ali'ye kurban

Veli'ye kurban

Ummani dertler bitmiyor

Gönül gamlı hiç gülmüyor

Sazım senemi yakıyor

Tane tane telleri var

Aman aman Ali'ye kurban

Veli'ye kurban.

20. CAN İNCİDİR

Sevgi ister veli nebiler
Birlik beraberlik derler
Bunca aşktan erenler
Nasihattir can övünür

Öğrenmeden övünenler
Türlü dona bürünenler
Hak etmeden hak yiyenler
Bilmezler ki can tükenir

Abdal beyhudemi gezer
Gerçek pirini sezer
Kim demiş ki candan bezer
Yobaz konuşur can üzülür

Ummani konuşur sazını
Bekleme kışla yazını
Çekme dünyanın nazını
Cahil konuşur can incidir.

21. BAYRAM

Bugün bayram geldi derler
Çoluk çocuk sevinirler
Gözlerimde akar seller
Bize bugün bayram derler

Bülbül gibi ötüşürler
Avuç açmış şeker ister
Kanlı çapaklı gözler
Bizim için bayramlar derler

Bağrım yakar hasretlikler
Can ciğer de acı sözler
Gene de yollarda gözler
Elde bugün bayram derler

Eller gidiyor bayrama
Gam kader Erden Umman'a
Dert yükledim bağlamama
Teller bize bayram derler.

22. YETİMLİK

Gıdasızlıktan belim büküldü
Gözlerimin feri döküldü
Renk soldu iflahım söküldü
Ah yetimlik ah yetimlik

Yıktı gençliğimi ihtiyar eyledi
Vücudumu iplik gibieledi
Gam geldi dertler söyledi
Ah yetimlik ah yetimlik

Nerde çarık yırtık kumaş
Sebze et yok yağsız aş
Yetimlik bana oldu kardeş
Ah yetimlik ah yetimlik

Üst baş sökük yırtık
Kul görüyor Allah tanık
Bana huzur yok mu artık
Ah yetimlik ah yetimlik

Erden Umman haller yaman
Felek vermez mi aman
Yetimlik de nasıl kurtulam
Ah yetimlik ah yetimlik.

23. CAN BOĞAZA DAYANDI

İşsiz güçsüz aralarda
Yavrular hep sokaklarda
Karı eli koynunda
Can boğaza dayandı

Odun yoktur ocak yakam
Yağ bulunmaz yemek yapam
Hangi bir derdime yanam
Bıçak kemiğe dayandı

Pencereye perde gerdik
Sinema deyi seyir ettik
Soğan ekmek şükür dedik
Ecel kapıya dayandı

Yapamadık bir göz yuva
Boşa gitti bunca çaba
Bir bak Erden Umman'a
Ela göz kana boyandı.

6.3. On bir Heceli Şiirler

24. DERTLER İÇİNDE

Huzur yok dünyanın bahar yazında
Arzımanım var hakin şah merdanında
Gönül meşakkatte canım cezada
Nice âlemler var dertler içinde

Kimi bayram eder aşkı meşkinde
Kimi kahır çeker çile içinde
Nice koç yiğitler geçim peşinde
Nice dertleri var dertleri içinde

Muhannetin yüzü yılanı benzer
Ağırdır sözleri yürekler ezer
Gurur pahalıdır bazı aç gezer
Nice yaralar var dertler içinde

Erden Ummani der çaresiz dertler
Şimdi arş da gezer lokman hekimler
Kirlendi topraklar biter mi güller
Dertlerim beteri var dertler içinde.

25. LADÜN İLMİ SÖYLER TELLİ ZÜLFİKAR

İlim irfan almış hak divanında
Koçlar gibi yürür pirin yolunda
Elde telli kuran er meydanında
Ladün ilmi söyler telli Zülfikar

Fazlıdır ardıçta boydan biçilir
Yusuf'a Kenan'dır eşsiz güzeldir
Arif-i kâmilidir yakut düzendir
Ladün ilmi söyler telli Zülfikar

Şahı vilayettir onun atası
Caferi sadıktır ilim hocası
Selman gibi saklar içinde yarası
Ladün ilmi söyler telli Zülfikar

Ali olur bülbül ile konuşur
Çıkar tura geyik ile buluşur
Davut nidasıyla turna coşturur
Ladün ilmi söyler telli Zülfikar

Erenler gönlünde dilli konuşur
Kırklar makamında cemi coşturur
Erden Ummani ile serde buluşur
Ladün ilmi söyler telli Zülfikar.

26. PİRİMLEBULUŞAMADIM

Türlü çiçek açar dağlar başında
Güllerim sulanır gözüm yaşında
Duman eksik olmaz dertli başımda
O nazlı pirimle buluşamadım

Eller ayaz bahar bana kış gelir
Can ciğerin sözü sinemi delir
Hasretlik bağımda dideler erir
O nazlı pirimle buluşamadım

Muradı maksuda erişemedim
Bir türlü pirimle buluşamadım
Yanık yanık öter yaralı sazım
Ol nazlı pirimle buluşamadım

Aşılmıyor zalim Toros dağları
Hay vah boşa geçti ömrüm çağları
Dağıttı başımda can yavruları
Ol nazlı pirimle buluşamadım

Nedendir gülmüyor bu kara bahtım
O güzel cemalde var ar zamanım
Diyarı gurbete Erden Umman'ım
Ol nazlı pirimle buluşamadım.

27. MANA PINARI

Mana pınarında akan suyum
Kesildi akıyor kurudu mu ola?
Gönlümün bağında kırmızı gülüm
Kokusu gelmiyor kurudu mu ola?

Dilerim kurumasın kudret taşı
Akmayınca silinmiyor kir ile pası
Aciz bu canım da sevgi yarası
Ağrısı dinmiyor kanadı mı ola?

Yıkıldı sarayım tamiri zordu
Üzerler suratı sineyi soğutur
Tamirci lokmanın nerde bulunur
Konuşmuyor dilim küstü mü ola?

Korkarım yine mi yıkıldı bendi
Beyhude mi gezer Umman Erdenim
Hüdama vermişken o güzel serim
Sırrımı çözülmüş öldü mü ola?

28. GECELER GÜNDÜZ OLDU

Yalvardım geceler gündüz ola
Cümle dostlar derman bula
Bülbüller gelip bahçeme kona
Gecelerim hep gündüz oldu

Dertten kurtulup bende gülsem
Alsam sazımı bende çalsam
Bülbül gibi ötüp dallara konsam
Gecelerim hep gündüz olur

Bülbülün konduğu dal olsam
Umman sazına tel olsam
Arayı arayı piri bulsam
Gecelerim hep gündüz olur.

29. DELİYE DÖNDÜK

Yazıktır canımın tez çağına
Dolu döktün gençlik bağıma
Felek acısın ahu figanıma
Yuvada sahipsiz yavrulara döndük

Gençlikte dalım kolum kırıldı
Koru komşu etrafıma sarıldı
Felek aklımı başımdan aldı
Babası ölmüş yetimlere döndük

Kimileri bakıp halime gülüyor
Nazlı yârim dolu gibi döküyor
Yavrular ufak belimi büküyor
Boz bulanık sellere döndük

Hastaneler bana yurt oldu
Yavrularım yuvada renkleri soldu
İlk arayım kardeşim oldu
Aklımı yitirmiş deliye döndük

Ummani bunca çile yeter
Çektiğim zahmetler birbirinden beter
Sevdiklerim bana elmiş meğer
Dost iken canlarla düşman olduk.

30. GAM DERYASI

Bu gün yine düştüm gam deryasına
Cefa keder benim hay vah başıma
Kar yağdırdı felek bahar ayıma
Yaz ayında donmuş buz döndüm

Tomurlanmış gülüm sararıp soldu
Yiyip içen dostlar hep düşman oldu
Bülbülün gülüne kargalar kondu
Akıttı yaşımı kana döndürdü

Poyraz eser hazin hazin seslenir
Hasretlik gayet zor sinem ürperir
Sazımız sedası canım titretir
Yaralı bağrımı köze döndürdü

Bilmem hangi taşa çalalım başımı
Zehir zıkkım etti ekmek aşımı
Ummani çağırırım mürşit şahımı
Yıktı hayallerimi sele döndürdü.

31. DALINCA UMMANA GEÇEYİ DEDİLER

Görünce daldım deryayı ummana
Can kattılar bu garip cana
Hakikate vardı ana ile baba
Mübarek ata bunlar dediler

Binice mübarek hak gemisine
İki cihanın sahibi Mustafa'yım dediler
Ehlibeytin servetiymiş meğer
Getiren Ahmet'i Fazlı dediler

Deryayı ummanın zindine daldım
Umman budur gör dediler
Gir divana mükâfat mürvet sana
Ulu divan umman derya dediler

Deryayı devranı döndürensın
İki cihanı düzenleyensın
Âşıklara mahlas verenimsın
Hünkâr Hacı Bektaş Veliyim dediler

Vurdular uluca bir yola
Akıl gitti can bilmem ne ola
Aşğımız ummandır hayırlı ola
Can bedenden ayrıldı dediler
Bir an oldum anadan üryan

Bu halim hakka ayan
Düşüm yollara yalın yayan
Yeniden dünyaya geldim dediler

Gez ki dünyayı gerçeği göresın
Gördüğün erenlere niyaz edersın

Gâhi ağlayıp gâhi gülesin
Ağlamadan asla gülmen dediler

Giyince kara donu servetin dediler
Kalma yolunda yol al dediler
Kaz ovada bir gün dur dediler
Yeşil sancağın dikildiği yerde dediler

Bin bir nimete lokma verdiler
Çal sazını gülme ağla dediler
Çamlıbel’de yat uyu dediler
Yıldız dağına yürü dediler

Gâhi yakıp gâhi üşüttüler
Gâhi aslan gibi kükrettiler
Ummanı deryada kelim söylettiler
Hakikatler budur gör dediler

Al mükâfatını yürü dediler
Tek ayaküstünde gezdirdiler
Ara sıra sırdan sezdirdiler
Âşıklık kisvesin giydin dediler

Merzifon’da Piri Babadan daldın
Bu yolu sen doğmadan aldın
Ana rahmindeyken böyle yazıldın
Erenler demini aldın dediler

Âşık olmak haktan mükâfatmış
Var mı acep hereğiz özünde gülmüş
Umman nice âşık heder olmuş
Âşık maşukuna bağlı dediler.

32. DERMAN İSTERİM

Yıllardır düşmüşüm bir ahu zara
İçerim yanıyor taş oldu yara
Azim edip gitsem pirim hünkâra
Derdime derman bulmaz mı benim

Yetmez mi bu sitem desem Ali'ye
Dergâhın sahibi pirim Veli'ye
Yalvarsam Allah'ım Resul Ekrem'e
İstekle dileğimi kabul etmez mi?

Dilerim yalvaran kulun affetmek
İstekle dileyim kabul etmez mi?
Ayıp mı halini Rabbimden sormak
Himmet verse bana yüzüm gülmez mi?

Mecburum derdime derman ararım
Ya iyi olmak yâda ölmek kararım
Eğer o feleğe yoksa zararım
Bıraksın yakamı çilem yetmez mi?

Erden Umman tanrıdan benim umudum
Hayata neşeli gülemez oldum,
Allah'tan bu derdi silemez oldum
Acıyıp da gayri bana gülmez mi?

33. HASRETLİK

Söylenir mi dertler dağ ile taş
Hasret ettin beni bacı kardaşa
Neden acımazsın gözümde yaşa
Hasretlik koymuşlar senin adına

Nice yiğitleri kabire indirdi
Nice canların benzini soldurdu
Eşi dostu gelmez yola gönderdi
Hasretlik koymuşlar senin adını

Ummani 'yem der gelmişim gidilmez
Acıdır ecel şerbeti içilmez
Hasretlik derdi ki asla eksilmez
Hasretlik koymuşlar senin adım.

34. KENDİM HASTAYIM

Yön verdim gemiye çıktım ummana
Seyir ettim dağları Erdenim hasta
Kapandı gönlüm girdi yasa
Sormayın halimi beynim hasta

Deli değilim boşa yarışam
Muradımdır menzilime kavuşam
Dostlar sohbetinde erdem konuşam
Tatlı tatlı konuşmaz dillerim hasta

Uçar güvercinim bülbülüm şakır
Dostlar beni görürler hakir
Halimi görünce zanneder fakir
Yalnız ben değil ellerim hasta

Şükür döndürdü gazi baba
Ayak yalınayak sırtta yok urba
Hak kavuşturdu nazlı yâre
Yalnız ben değil dünyam hasta

Deli umman söyler yok nazımız
Nazlı yâre geçmez mi sözümüz
Elimde bir kırık tekne sazımız
Elde tutamaz oldum telleri hasta.

35. ESMA'ÜL HÜSNA

Can-ı dilden meyil oldum bir saç-ı Leyla'ya
Dili bülbül saçı bülbül kaşları Tuğba'ya
Hasretinden ciğerlerim kan ağladı
Umulmaz bir derde düştüm uğradım ben sevdaya

Öyle bir esma'ül hüsna ki bakmaya cesaretim yok
Dini yok imanı yok zerrece insafı yok
Bir acayip derde düştüm
Başıma aldım belayı uğradım kavgaya ben

Bize nispet gayrılara kendini yâr eyledi
Rud-î şâd işim gece gündüz zâr eyledi
Gurbet elde bu cihanı başıma dar eyledi
Kahrını çekmek için mi gelmişim bu cihana ben

Zerrece görmedim bir lütfunu senin
Merhametsiz oldu güldürmedi derd-i mihnetin
Yanar âşık arar oldu maşuğun pirin
Der Ummani nail oldum bir melek simaya ben.

36. PİRİN DOLUSU

Âşık oldum mecnun gibi bağlamaya
Aldım elime pir deyip çalmaya
Can verdi sandım o dem bağlamaya
Efendim cemalini gördüğüm gece

Uyandım gafletten açıldı gözüm
Bağlandı pire can ile özüm
Şen oldu gönlüm güldü yüzüm
Dergâh meydanına girdiğim gece

Hazreti Pirdir sultanı cihan
Ali'nin sırrını kim kıldı beyan
Hünkâra kurban can ile canan
Efendim darına durduğum gece

Girince muhabbet seri gönlüme
Yaktım kendimi pirim şemine.
Girmişim Ummani kırklar cemine
Efendim dolusu içtiğim gece.

37. SAZIMIZ BİZİM

Pek dardır yolumuz sırattan ince
Pir Sultan üstadımız öğrendik iyice
Coştuk pir deyi o demden içince
Enelhak çağırır sazımız bizim

Efendiler dergâhı bizlere meydan
Pir aşkına vermişiz ikrarı iman
Sofinin tilkisi olur mu aslan
Aslan gibi kükrer sazımız bizim

Dedemiz efendimiz pirimiz vardır
Cemler kurulur âşıklar çoğalır
Hak aşkına koçlar salınır
Türkümüz, kürdümüz, lazımız bizim

Türküyü deyişi düvazimam çalarız
Cümle mümini gönlümüze alırız
Ummani bizde canlar canıyız
Çeker nazımızı sazımız bizim.

38. AZRAİL GELMİŞ

Azrail gelmiş canımı almaya
Vermem ki bu canı yar gelmeyince
Demir çarık giyer çıkarım yola
Vermem ki bu canı yar gelmeyince

Ferhat olur dağlarını delerim
Mecnun gibi inim inim inlerim
Kerem gibi gurbet gurbet gezerim
Vermem ki bu canı yar gelmeyince

Nesimi gibi derimi yüzsede
Mansur gibi darağacına çeksede
Mancınığa koyup nara atsada
Vermem ki bu canı yar gelmeyince

Hüseyin aşkına susuz giderim
Musa gibi turda koyun güderim
Davut gibi yuna yana ağlarım
Vermem ki bu canı yar gelmeyince

Umman der hasretim civan yara
Civanım benzer Yusuf-u Kenan'a
İmam Zeynel gibi atsa zindana
Vermem ki bu canı yar gelmeyince.

39. GÜLÜN ARTIK

Gördük cümleyi can göz ile
Çalıp söyledik sıtkı öz ile
Sildik terimizi kırmızı gül ile
Gülün artık ağlamamalıyız

Dünyada ahirete severiz sizi
Sizde hak için unutman bizi
Pir deyi bağladık el bel dilimizi
Gülün artık ağlamamalıyız

Aşk atına binen asla yorulmaz
Muhabbetin demine doyulmaz
Arifler cahil cehalet olmaz
Gülün artık ağlamamalıyız

Derdi olan derdini söylesin
Herkes gelsin hakkını helal eylesin
Benim için canlara selam söyleyin
Gülün artık ağlamamalıyız

Kırklar aşkına hizmetler bitirdik
Hızır ile gezdik efendiyle oturduk
Pir dergâhında sizlere selam getirdik
Gülün artık ağlamamalıyız

Pirim gelsin cenazemi yusunlar
Helallik alsın kefenimi sarsınlar
Sazımı mezarıma beraber koysunlar
Ummani öldü deyi ağlamamalıyız.

40. GÖZLE

Gönül gafil gezme dünyada
Nasip veren yeşil elli gözle
Sıktı tuttuğun itiğatında
Pirim diyen dili gözle

Bitmez oldu cahilin körlüğü
Hayatta bulamazsın asla iyiliği
Bırak artık derebeyliği
Abdal ol asayı sazı gözle

Kaptan çöle uğrar mı gemi
Ayrılısam ummandan görürsün gamı
Can cana sürelim demi
Erenlerin sürdüğü yolu gözle

Eriş hakikate ulu dergâhtan
Arif ol demini doldur divanda
Boş kafa hiç gezdirme dünyada
Cemaller içinde cemal efendimi gözle

Ummani' yim der solmasın güller
Gerçek muhipler efendisin özler
Çalınır sazlar manalı sözler
Boş görme dergâhı doluyu gözle.

41. DEĞİL Mİ?

Nice canlar gider pirin şehrine
Niceleri Mürvet derman buldu derdime
Değer verilir yolun merdine
Pirim Hacı Bektaş Veli değil mi?

Bir selam gönderdim Hacı Bektaş'a
Ne ayağın deyin ne başın taşa
Bunca nimetin yedirdi kurt ile kuşa
Pirim Hacı Bektaş Veli değil mi?

Yetmiş üç millete bir nazarla bakan
Aslanı ceylana gardaş yapan
Kara taşı yoğurup hamur yapan
Pirim Hacı Bektaş Veli değil mi?

Cansız duvara yürü deyi yürüten
İnkârın öküzün kurda yediren
Dağı ile taşı şahit ettiren
Pirim Hacı Bektaş Veli değil mi?

42. DALDIRIR BENİ

Süzüldü özüm gayri tellerine
Erenler bal katar şirin dillerime
Hakkın sevdası coşar gönüllerde
Ummanı deryaya daldırır beni

Gâhi dalga vurur boydan aşırır
Gâhi coşar gelir aklım şaşırır
Bir dem al yanakta sevgi saçılır
Aklımı başımdan aldırır beni

Arifim ustadır tellerin piri
Hem mürşidi Kamil gönüller ehli
Onda coşar gelir sevginin seli
Muhabbet cemine daldırır beni

Marifet ehlidir yuvalar yapar
Âşık-ı sadıklar yoluna bakar
Umman'ın dilinden Arifim anlar
Hasretlik seline daldırır beni.

43. ULAŖTIR ŖAHA

Rızalar yurdunda güzel pirime
Hubyar meclisinde Ŗah mrŖidime
Usta nazarında gönül erime
Hakikat Ŗehrine gayri ulaŖtır

Kırklar meydanında irfan içinde
Haberini aldım bülbüller dilinde
Kokusu tükenmez sarı glmde
Camı cananına gayri ulaŖtır

Sevgi kadimdir insanlar içinde
Adresini aldım sazın telinde
Ŗah Alehisselam nida dilinde
Talibim tabibe gayri ulaŖtır

Hatamız havaldır bahri hüdaya
Özür nar ettik haydar-ı kerrara
Ummani aŖıgım hsn didara
Eri erenlere gayri ulaŖtır.

44. BİR DERT EHLİ BULAMAZ OLDUM

Çıksam yüksek dağların düzüne
Bir kar düşmüş yakar bak özüme
Yavrumun hasreti tüter gözüme
Bir dert ehli tabip bulamaz oldum

Belini dayamış gülün dalına
Yürek dayanmıyor gözüm yaşına
Kahpe felek ne etti başıma
Bir dert ehli tabip bulamaz oldum

Ağrır yaralarım saran yoktur
Ancak buna ölüm çare bulur
Sazım benim mezar taşım da durur
Bir dert ehli tabip bulamaz oldum

Umman' yem ne dertli garip başım
Yaz bahar ayında sel elinde başım
Diyar gurbet elde bacım gardaşım
Bir dert ehli tabip bulamaz oldum.

45. DİNLE

Nedir bu dertleri sardın başıma
Dertli sazdan gelen telleri dinle
Aç gönül deryanı can kulağınla
Bal şerbeti akar dilleri dinle

Deyişler sinemde hak ibadetim
Bülbül gülde öter batır dikenim
Duma semah döner kopar yüreğim
Geyik meler gelen nidayı dinle

Güvercinim mazlum masum bakıyor
Yunus muhabbete özler kaynıyor
Arı her çiçek de derman arıyor
Aslanlar kükrüyor narayı dinle

Telli kuran öter Arif elinde
Kâinat zerredir insan beyninde
Erden Umman yüzer ilim gönlünde
Hünkâr pirden gelen sözleri dinle.

46. GÜZEL PİRİN ELİNE

Kurban olam güzel pirin eline
Can katarım turdan akan seline
Güneş gibi parlar sarı gülüne
Alsa bizi götürse köyüne

Pirimin eli elmaslı obası
Sinemi yakar aşkı sevdası
Yer bitirir hasretlik yarası
Alsa bizi götürse köyüne

Tekke köyüdür Şah'ın dergâhı
Cümle erenlerin Abdal Musa'sı
Her derde derman canan asası
Asla da bizi götürse köyüne

Tur dağında kırk gözesi süt kaynar
Alageyik meler ceylanlar oynar
Can yavruya hasret hep yaşlarım akar
Asla da bize götürse köyüne

Varsam divanına darına dursam
Dilim dönmez sazım ile anlatsam
Umman edayım kul kölen olsam
Asla da bizi götürse köyüne.

47. KARA BAHTIM

Yıllardır düşmüşüm bir ahu zare
İçerim kanıyor taş oldu yâre
Azim edip gitsem ulu Hünkâra
Derdime bir derman bulmaz mı benim?

Yetmez mi bu sitem desem Ali'ye
Dergâhın sahibi pirim Veli'ye,
Yalvardım Ashap-ı Resulü Ekrem'e
İstekle dileğim kabul etmez mi ola?

Mecburum derdime derman ararım
Ya iyi olmak ya ölmektir kararım
Eğer o feleğe yoksa zararım
Bıraksın yakamı çilem yetmez mi ola?

Vazifesi yalvaran kulunu affetmek
İstekli kulların gönlünü görmek
Ayıp mı halimi Rabbime sormak
Acıyıp da gayri gül demez mi ola?

Erden Umman, Tanrı'dandır umudum
Hayatta neşeli gülemez oldum
Allah'tan bu derdi silemez oldum
Yeter artık gayri gül demez mi ola?

48. UMUT BESLEDİM

Derdimi söyledim sırma tellerle
Yaşlarım döküldü akan sellere
Sırrımı sermişken tatlı dillere
Derdime bir derman bulan olmadı

Ahtı aman ettim bahri hüdaya
Çilelerim yazdı ulu divana
Aradım lokmanı derdim dermana
Derdime bir derman bulamaz oldum

Kumrular misali ruhen konuştum
Ruhlaştı bedenim hakla buluştum
Dertler dile geldi çağladım coştum
Derdime bir derman bulamaz oldum

Neden bilemem benim çektiğim nedir
Yıllardır gözlerim oldu bir nehir
Erden Umman umutlarım beslenir
Derdime bir derman bulamaz oldum.

49. CANAN HÜSEYİN

Gam geldi yine gözüm ıslandı
Hüseyin'in derdinden içim haşlandı
Muhip canlar Hüseyin diye ağlaştı
Ah canım Hüseyin canan Hüseyin
Erenler içinde civan Hüseyin

Şah Hüseyin ete Fatma anamın kuzusu
Pir Hasan'da Hüseyin'immin abisi
İçimizden çıkmaz asla acısı
Ah canım Hüseyin canan Hüseyin
Erenler içinde civan Hüseyin

Şah Hüseyin de hüdâm Ali'nin nurudur
Gözümüzden akan derya gülüdür
Erden Umman Hüseyin'in meftunudur
Ah canım Hüseyin canan Hüseyin
Erenler içinde civan Hüseyin

50. ERENLER CEM'İ

Gönlü Kâbe olan pirine vardı
Nefsine uyanlar Gaflete daldı
Özü pak olanlar Mürvet'in aldı
İşle sevabını hakkı bulasın

Sevapları gerçek servet saydılar
Hakikat aşkıyla yunup yandılar
İlim meşalesini kırklar yaktılar
Ser ver ki serdara Selman olsun

Elif taç başında pirimdir hacı
Marifet ehliler güruh-ü naci
Düvazımam okur zâkirler sazı
Geçtin mi nefsinden zâkir olasın

Edep erkân olup tevhit vururlar
Kemberbest bağlayıp dara dururlar
Can baş feda hakka kurban olurlar
Daha çiğsin piş ki arif olasın

Tığlandı kurbanlar gülbank çekilir
Özler hakta Allah Allah denilir
Mürşit desturuyla lokma yenilir
El bel dil bağla ki kâmil olasın

Esenlerdir gönül gözü görenler
Ruhlaşmış bedenler semah dönerler
Erden Ummani' yi deli edenler,
Ölmeden öldün mü mürşit olasın.

51. CAN SENDE KALDI

İnsanda itikat merhamet bitti
Ya methi can sende kaldı
Kazanç kavuşmuyor bereket gitti
Ya Mehdi can sende kaldı

Kirlendi dünyamız dönüyor devir
Azaldı insanlık çoğaldı küfür
Cihanın sahibi sen bizi kayır
Ya Mehdi can sende kaldı

Doğru söyleyenler azaldı
Malı çoklar hep gururlandı
İkilik çıktı insanlık bulandı
Ya Mehdi can sende kaldı

Anne baba bilinmez oldu
Akıl boşaldı cehalet doldu
Edep hayâ kayıp oldu
Ya Mehdi can sende kaldı

Ummaniyem can ciğeri özledim
Gördüm hileleri gerçek söyledim
Mehdi gelir diye yollar gözledim
Ya Mehdi can sende kaldı.

52. GÜLÜM DERTLER İÇİNDE

Topraktan giyinmiş yeşil libası
Buğday benizli mor yanağı
Sanki mübarek kırklar çırağı
Canlar göndüm gülüm içinde

Sıradan giyinmiş renkli donunu
İncecik vücudu bükük boynunu
İlahi güldürten almış soyunu
Arı gördüm gülüm içinde

Dedi doğada bir damlayım
Toprak anada doğmayım
Muradım benim asla solmayım
Dertler gördüm gülüm içinde

Kimisi yeni filiz veriyor
Kimi soluk yaprağı dökülüyor
Erden Ummani ömrüne üzülüyor
İnsanı gördüm gülüm içinde.

53. GÜLEMEZ OLDUM

Gam gasevet sardı dertli başımı
Zehir etti ekmeğimi aşımı
Elimden aldırıldı küllü varımı
Hem dem ağlamaktan gülemez oldum

Can pazara düştü oğul elinde
Yüreğim kan ağlar gözüm seline
Derdim dillenir bağlamam telinde
Her dem ağlamaktan gülemez oldum

Hangi taşa çalam garip başımı
Kimim var kim sile gözüm yaşımı
Rezil etti onur itibarımı
Her dem ağlamaktan gülemez oldum

Ummani' yem derdim arşa ulaştı
Can bedenden bezdi divane dolaştı
Akıllı yitirdim başımdan kaçtı
Her dem ağlamaktan gülemez oldum.

54. SAHİPSİZ DEĞİLİZ

Bir tabip ararım kesin sızımı
Meclisi irfanda çalsam sazımı
Döksem o pire derdimi nazımı
Er kanımız vardır pirsiz değiliz

Cananım versin bana helal nimet
Zemzem içsem sırrı hikmet
Kudret Hünkâr Veli gibi sahibi keramet
Musa'mız vardır sahipsiz değiliz

Himmetiyle girsem ulu dergâhına
Can kurban katsam kara kazanına
Nail olsam mübarek niyazına
Âlimiz vardır sahipsiz değiliz

Dermanı katsalar derdi canıma
Her dem coşa gelsem ulu divanına
Mürvet'im verseler yoksul umanıma
Velimiz vardır sahipsiz değiliz.

55. MARİFET

Yitirip aklını ummana daldın mı?
Pirden marifet dersi aldın mı?
Mürşidin elinde demi tattın mı?
Marifet güldür açılır solmaz

Bütün kötülükten arınacaksın
Hakkın zemzemiyle yunulacaksın
Her türlü yaraya katlanacaksın
Marifet bir güldür açılır solmaz

Hakla olan zatı insanı kâmil
Elinde eteğin birde dilin bil
Marifet diliyle hakkına eğil
Marifet bir güldür açılır solmaz

Erden akıl bitti Ummanda kaldım
Pirim elinde kadehi tattım
Mükâfatta bin bir yaradır aldım
Marifet bir güldür açılır solmaz.

56. HABERİN VAR MI?

Kardeş kaderin çile tohumunu
Gönül defterine ekdim haberin var mı?
Zalim gurbetin kahr yokluğunu
Hasretini ben çekerim haberin var mı?

Siz yiyip içersiniz gönlünüzce
Anamız tek başına köyümüzde
Kahr çekeriz her gün her gece
Ağlamalar bana düştü haberin var mı?

Bir güzel sazında sırdaşı oldum
Gâhi mest olup gâhi de coştum
Gelenden gidenden anamı sordum
Ben seni severim kardeş haberin var mı?

Anlıma yazılmış böyle bir yazı
Gelin hep edelim hakka niyazı
Küskün olmasa da kardeşle bacı
Gülmek Ummani' ye düşer haberin var mı?

57. AYRI DURUYOR

Bu benim ömrümün yoksul hayatı
Asla güldürmedi günlük ağlattı
Yıllardır görmedim kardaşla bacı
Ciğerim canımdan ayrı duruyor

Sılaya gitmeye imkânım yetmez
Dost ne halde olduğumu bilmez
Sazım bana küsmüş sedayı vermez
Mızrabım telimden ayrı duruyor

Ummani' yim lale sümbül açıyor
Dokunmayın bana yaram acıyor
Ben yetimim gözüm durmaz akıyor
Kemiğim etimden ayrı duruyor.

58. SÜSLÜ DAĞLAR

Yaslandım bağına aldım nefesi
Atfım özümde gam ile yası
Kavalla buluşur keklik sesi
Sesli dumanlı karlı dağlar

Bulutla buluşur yücedir zirvesi
Neşe verir çınarların gölgesi
Ne hoş gelir aslanın kükremesi
Canlılar yatağı yalçın dağlar

Çağlayı çağlayı akan suları
Daracık vadili sert kayalar
Koyunlar meler körpe kuzuları
Allı yeşilli çimenli dağlar

Yol vermez Çukurova Torosları
Çobanlı yıllarına götürdü ummanı
Gurbetlik güzeli Toros dağları
Sisli dumanlı Toroslar dağları.

59. HOYRAT GİRDİ

Gönül bağıma bir hoyrat girdi
Soldurdu yaprağım gülümü derdi
Olanca emeğim hep zay'a erdi
Ömür bağıma bir hoyrat girdi

Çağlada meyva mı vurdu döktü
Hey vah gençlikte belimi büktü
Gülen gözlerimde kan yaş döktü
Eyvah bağıma bir hoyrat girdi

Meyveyi döktü dal yetim kaldı
Genç yaşta canımı elimden aldı
Hey vah bağım yetim kaldı
Ömür bağıma bir hoyrat girdi

Erden Ummani der bu ne biçim hal
Yaz arzu halimi yaratana sal
Sende benim gibi yetim kal
Eyvah bağıma bir hoyrat girdi.

60. GONCA GÜL GİBİ

Muradı maksuda ereyim deyi
Yolunu beklerim köle kul gibi
Muhannete mahcup olmayım deyi
Nazını çekerdim gonca gül gibi

Fırsat elde iken derdim yetirem
Muhabbet bağında güller bitirem
Elde taşlar dolu demler getirem
Nazını çekerdim telli saz gibi

Bu ulvi şanında bağışla beni
Sinesinde sever aciz can seni
Sizlerde bulunur derdim mehlemi
Nazını çekerim cefakâr gibi

Erden Ummani 'yim mürvet ararım
Boşa mı aklımı aşka salarım
Pirim gelir deyi irker kılarım
Nazını çekerim edna kul gibi.

61. DOST YARASI

Çok yaralar gördüm çok paredendim
Eyvah dost yarası bitirdi beni
Çok sitekler gördüm çok körelendim
İlle dost yarası bitirdi beni

Yıktılar bendimi kesildi suyum
Kurudu pınarım akıyor çay
Cahiller elinde çok oldu zay'ım
Eyvah dost yarası bitirdi beni

Çekmiyor yükümü yorgun dizlerim
Yar gelmezse açık gider gözlerim
Küsmüş konuşmaz artık dillerim
İlle dost yarası bitirdi beni

Nadanlar etmezmiş senin ettiğini
Eridi tükendi Erden Ummani
Dost dili yıktı da gitti beni
Eyvah dost yarası bitirdi beni.

62. CAHİL ANLAMAZ ARİF DEYİ

Cahile düşmenin sorma halini
Her insan anlamaz Umman dilini
Koparır bağlama sırma telini
Cahiller anlamaz arif değil ki

Cehalet sözüne uyma kâmilisen
Girme meclisine ehli dilisin
Olunca varını uğruna sersen
Riyakâr anlamaz kâmil değil ki

Ehl-i Kamil Arif kolay bulunmaz
Zayıf arı asla balı yapamaz
İrfan meclisinde kılı kal olmaz
Münafık anlamaz mümin değil ki

Gel Erden Ummani tükenme boşa
Elinde bağlama gelmişken coşa
Muhabbet kokusu dolmuşken başa
Cahil dinlemesin ehli değil ki.

63. YETİMLER

Duvarın dibinde gördüm iki garibi
Koyunlarına sokmuşlar iki elini
Anlatmakla tükenmez derdini
Dedi yetimlik düşürdü bizi bu hale

O güzel benizleri sararıp solmuş
İkisinin de annesi babası ölmüş
Sokaklar yatağı yuvası olmuş
Derdi sahipsizlik düşürdü bizi bu hale

Beraber yiyorlar çeyrek ekmeği
Bir sıcak çorbadır onların dileği
Kar gibi eridi Ummanın yüreği
Dedi sahipsizlik düşürdü bizi bu hale.

64. HAYALİ GÖZÜMDE KALDI DA GİTTİ

Çoktan beri hasretini çekerim
Bugün sevdiğim geçti de gitti
Gözlerimde kanlı yaşlar dökerim
Gözüm yaşını sildi de gitti

Sevginle sinemi delmiş idim
Hasretinle bağrımı doldurmuş idim
Ali ile gönlümü süslemiş idim
Olanca aklımı aldı da gitti

Derdimi pirime bildirdim deyi
Tabipler dermanı bulurum deyi
Ahtı aman ettim gülürüm deyi
Beni ummanlara saldı da gitti

Aşığa gülmek yok cefadır işi
Mübarek cemali hakikat kişi
Sazdır gözleri kemandır kaşı
Sözleri sinemi deldide gitti

Ummani feleğe yeter mi dilek
Yıllar boyunca olduk helek
Gördüm cemalini gerçek mübarek
Hayali gözümde kaldı gitti.

65. AVUÇEN

Benim pirim avu içer bal eder
Her dem çağırırım Avuçen deyi
Evladı resulü her an gözetler
Her dem çağırırım Avuçen deyi

Pirim pir seyit evlat-ı resuldür
Zeynel Abidin'in öz torunudur
Eri Erden ayran kördür kr olur
Her dem çağırırım Avuçen deyi

Horasan'dan Anadolu'ya gelen
Sekiz yüz yetmiş de sne yerleşen
Dört kardeşiyle taliple görüşen
Her dem çağırırım Avuçen deyi

Biri koca seyit biri mir seyit
Biri kse seyit biri seyit mencik
Pirimi deniyor Sultan hemencik
Her dem çağırırım Avuçen deyi

Dördünde kerametini gördüler
Seyit Mencik'e zehir içirdiler
Avuyu bal edem piri gördüler
Her dem çağırırım Avuçen deyi

Koca Seyit evladı g eyledi
Noksanî Erzincan Ardos'u diledi
Edep erkân tutup yolu yol eyledi
Her dem çağırırım Avuçen deyi

Mürşitler dağıldı Anadolu'ya
Ciğer parenin biri Malatya'ya

Aziz Ulah gitti Adıyaman'a
Her dem çağırırım Avuçen deyi

Avuçen kar donlu can babayla
Kemah' da kavuz han' ın kar kazanda yanan ataşla
İrşat eti Hünkâra götürdü ordusuyla
Her dem çağırırım Avuçen deyi

Divriği de önderli köyünü mekân tuttu
İkinci keramet kavuz han' ın hamının zehrini
Hazreti hünkârdan himmet makam tuttu
Her dem çağırırım Avuçen deyi

Noksanî baba dört oğlunu dağıttı
Dursun Ali dede Ardosta kaldı
Üç oğlu Divriği öbeğe verdi
Her dem çağırırım Avuçen deyi

Tacım dede Höbek köyüne kaldı
Evlatları Bektaş dede Akbıyık soy ismini aldı
İbrahim dede İnalı' da mucize kuyusunda su aldı
Her dem çağırırım Avuçen deyi

Derviş Ali dede Höbek' ten çamşığına vardı
Çakıra köyünden arazi aldı
Yusuflu Kenan Esat iki oğlu vardı
Her dem çağırırım Avuçen deyi

Derviş Âlimin iki oğlu 1917 harbe girdi
Yusuflu Kenan Merzifon'da şehitlik mertebesine erdi
Esat tek başına terhis geldi
Her dem çağırırım Avuçen deyi

Dervif Âlimin iki torununu Haşan battal yetim kaldı
Esefin Tekbir oğlu Hüseyn vardı
Yusuf'un acısına dervif Âlim söyler ağladı
Her dem çağırırım Avuçen deyi

Dervif Âlim acısından amcazadesi Kocalleşker' e giderler
Yerin yurdun terk etti dayı deli dervif derler
Büyüklerim 1928 deli dervif hakka yürüdü derler
Her dem çağırırım Avuçen deyi

Yusuf'un oğlu Hasan'ın oğlu hakkın aciz kuluyum
Battal erden Âşık Ummani dervif Ali torunuyum
Cedim Avuçen bağlı hem yolun doluşuyum
Her dem çağırırım Avuçen deyi.

66. CAN MI DAYANIR

Eğer okunursa yazdığım yazı
Okudukça belki hatırlar bizi
Keşke tanımamış olsaydım sizi
Böyle ayrılığa can mı dayanır

İki ayrılık hasreti gibi konuştuğuk
Bilmez iken gurbet elde tanıştık
Sohbetimiz tatlı tatlı bana konuştuğuk
Böyle ayrılığa can mı dayanır

Uğurladım dostumu yolladım
Mendilim yüzüme tuttum ağladım
Yas çekip başıma kara bağladım
Böyle ayrılığa can mı dayanır

Biraz öğüt ver şu Dertli Kazım'a
Âlem ne şeylerse kendi şahsına
Bizde geldik şu ayrılığın bahsine
Böyle ayrılığa can mı dayanır.

67. YOLCU

Esiyor bağırma yokluk yelleri
Çekemezsin kahrı yârim eyvallah
Gezeyim bir zaman diyar elleri
Boynu bükük nazlı yârim eyvallah

Gece gündüz beni durma hayal et
Gelenden gidenden ara sual et
Kalktı gönül kuşum hakkın helal et
Boynu bükük nazlı yârim eyvallah

Sakla derdimizi aşikâr etme
Olura olmaza sırrını deme
Muhannet lokması bal olsa yeme
Gözü yaşlı nazlı yârim eyvallah

Sakın intizarlar etme Ummana
Sen Leylamsın bende döndüm mecnuna
Yaşların inmesin gül yanağına
Sümbül gülüm nazlı yârim Eyvallah.

68. HÜDA İLE BULUŞUR

Ruhum benden ile dayım barışık
Sevgi haktır hakikate hak tanık
Gönül Kâbe can canana alışık
Serden geçti hüda ile buluşur

Bazen Âdem baba kendine küser
Bazı hüzünlenir bendini üzer
Gâhi kahırlanır derisin yüzer
Serden geçer hüda ile konuşur

Arif olmak ehli kâmiller işi
Nefsi emareden geçer er kişi
Âşık olan hakkın narında pişti
Teli dili hüda ile konuşur

Arif söyler hakkın gizli dilinden
Ol bahri hüda' nın şirin telinden
Erden Umman geçti canı serinden
Al bahr-i hüdayla canda buluştu.

69. ŞAH-I SULTANIM

Gönül sarayımın şah-ı sulatanı
Gel görkü ne halden hallere düştük
Kayıp ettik edep ile erkânı
Akla gelmeyen hallere geldik

İftira, kov, kaybet, garezci diller
Günde yüz bin yuva yıkıyor eller
Ölüm kol geziyor kan götürür seller
Akıl kabul etmez hallere düştük

Suçlu inkâr eder dayısı korur
Vurguncular Mesih şeyh molla olur
Yetimin yoksulun benzi solar
Sonu görünmeyen hallere geldik

İnsanlık bölündü dost düşman oldu
Hoşgörü yerine fitnelik doldu
Erden Ummaniyem bekler yolunu
Gel gör ne halden hallere geldik.

70. SULTANIM TEZ GEL

Garibim efendim eteğine düştüm
Beklerim yollarını sultanım tez gel
Çığ bir talip idim kaynayıp piştim
Beklerim yollarını sultanım tez gel
Gözlerim yollarını efendim tez gel.

Arayı arayı ben seni buldum
Kapına kul olup ölmeye geldim
Büyüklük atfetmek dediler gördüm
Beklerim yollarını sultanım tez gel
Gözlerim yollarını efendim tez gel

Kırıldı kollarım büküldü belim
Kesildi nefesim tutuldu dilim
Derdimi söyleyecek kalmadı halim
Beklerim yollarını sultanım tez gel
Gözlerim yollarını efendim tez gel

Başımı çevirdim baktım ardıma
Eyüp mü dayanır benim derdime
Sen taamsın derdini sakla kendine
Beklerim yollarını sultanım tez gel
Gözlerim yollarını efendim tez gel.

71. LAFA KOLAYDIR

Besinsiz beyinde düzensiz akıl
Manasız düşünce fikirler pahıl
Bozuktur mayası çürümüş asıl
Asalet bulması lafa kolaydır

Mantık aciz kalır marifetsizde
Canı ceza çeker cahil çığ dilde
Yüz kızarır terler eğri ellerde
Alın teri yemek dile kolaydır

Mide kabul etmez haram yemeye
Kan utanır kalpte damar seçmeye
Vicdan hasret kalır gülüp gezmeye
Alın açık öz pak hale kolaydır

Can cezalar çeker yasta gönüller
Kabul etmez toprak mundardır derler
Umman gerçek söyler tasdikler teller
Ehli kâmil olmak öze kolaydır.

72. YETİŞ YA ALİ

Ötmez bülbülün virandır bağım
Çileyle geçti bu gençlik çağım
Umman deryasında batan bir salım
Uzat ellerini yetiş ya Ali

Gönül beyhudedir düşer dillere
Bülbül dertlerini söyler güllere
Perişan düşmüşüm gurbet ellere
Uzat ellerini yetiş ya Ali

Kör değilim ama karanlık dünyam
Meğer hayal değil gerçekmiş rüyam
Doğmuşum anadan zaten ben hüryan
Uzat ellerini yetiş ya Ali

Erden Ummani derki gözyaşım akar
Yaralandı sinem kanlarım akar
Her akşam güneşle umudum batır
Uzat ellerini yetiş ya Ali.

73. ELE

Deste deste ekin biçerim
Temmuz sığağında boşa yanarım
Ayrılmış buğdayı hesap ederim
Emeğim ucuz ele verdim

Ucuz hayatım bulgur aşım
Verirse yağmur ulu tanrım
Davul zurna çeker halayım
Yavrularımı gurbet ele verdim

Buğday ekerim adım adım
Kıraç tarla susuz yazım
Gitmedik okula cahil başım
Defteri kalemi yele verdik

Yağacak yağmuru dava ederim
Tüm yoksulluk benim kederim
Yediğim katıksız soğan yemeğim
Soğuk ayranı ele verdim

Döldür dağı benim kasabam şehrim
Kızıl pınar söyler yürekte yaşım
Erden umman yoktur bir can yoldaşım
Koyunu kuzuyu kurtlara verdik.

74. BAL SATARIM

Horasan elinde doldu matahım
Rıza pazarında sevap satarım
Kırklar meydanına gider katarım
Dert ehliyim Lokman ararım

Horasan elidir bizim elimiz
Dillenir misali insan telimiz
Kerbela deyince akar selimiz
Can pazarında canım satarım

Cavidan ilminde güller getirdim
Bin bir sefaletle çile yetirdim
Çektim zahmetini çiği pişirdim
Muhabbet bağına kelim satarım

Cahile cevahirden pahalı sözümüz
Kamile her an açıktır özümüz
Arif makamında güler yüzümüz
Aşk kayıp ettim sevgi satarım

Erden Ummani der ilim de ibret
Her kişiye nasip olmuyor Mürvet
Kırklar meydanına girerse şayet
Canım zehir içse bal satarım.

75. DİRDİMİ YANSAM

Bir dertli bulsam da dirdimi yansam
Söyleye söyleye içimi boşaltsam
Çalsam sazımı iyice ağlasam
Bir dertli bulsam da dirdimi yansam

Dertli olmayanlar dertten anlamaz
Gözleri akıp ta bağı sızlamaz
Her dertliyim diyen dertli olamaz
Bir dertli bulsam da dirdimi yansam

Biter mürekkep kâğıt bulunmaz
Sadık olmayanlar hakka varamaz
Dert çeken olmazsa derdi soramaz
Bir dertli bulsam da dirdimi yansam

Eller gibi ana baba görmedim
Hoşnut olup her yüz gülemedim
Lokman olup da dirdim diyemedim
Bir dertli bulsam da dirdimi yansam

Nice merhemlerin çare etmedi
Erden Ummani' yem bu dert bitmedi
Kime anlattıysam dinlemedi
Bir dertli bulsam da dirdimi yansam.

76. CÖMERT DEYİ BEKLERİM

Yaza yaza bitmez oldu dertlerim
Dert üstüne yine dertler ekledim
Boşa mı gidecek tüm emeklerim
Bahr-i hüda cömert deyi beklerim

Doldur meyhaneci bekletme beni
Gam gasevet yıktı yine sinemi
Bir dolu isterim derde teselli
Bahr-i hüda cömert deyi beklerim

Şarabı ladünden içenden beri
Gören cahil sanıyor ki serseri
Bilmezler ki Ehli kâmil dert ehli
Bahr-i hüda cömert deyi beklerim

Anlamasın yedi ilim dilinden
Ali'nin ladüni levhi gülünden
Caferi cavidân Umman telinden
Bahr-i Hüda cömert deyi beklerim.

77. BEZDİM

Yüce dağlar ardı bize yurt oldu
Hüzünlü hüzünlü ömürden bezdim
Yerimden yurdumdan elimden oldum
Yalan dolan riya sözlerden bezdim

Kapıldım hakkın aşk rüzgârına
Bizi düşürme yokluğun darına
Yetiş gayri Erden Umman canına
Kovu gıybet yalan sözlerden bezdim

Kimi dedikodu iftira sever
Kim benlik yapar malını över
Erdem Umman boşa kendisin üzer
Esinlere giden hallerden bezdim.

78. YAVRUM NEREDE

Besledim büyüttüm bir bağ bitirdim
Yoksa boşa mı gitti emeğim
Esas kokan karagülüm yitirdim
Sevip kokladığım güllerim nerde

İnce narindi o karagülüm
Sensiz geçen günler bana zulüm
Paslandı ötmüyor bağlama telim
Sevip kokladığım gülüm nerde

Bu güzel bağımız sensiz olmuyor
Yaşlı gözler her an seni arıyor
Bülbüllerin seni bana soruyor
Sevip kokladığım güllerim nerde

Bu derdi elinde çaresiz kaldım
Gelende gidende haberin saldım
Yitirdim yavrumu bir çare kaldım
İlk gözde ağrımdı civanım nerde

Dilerim yavrumun benzi solmasın
O güzel yüzünün teli kopmasın
Ummani erdenim hasret kalmasın
Sevip kokladığım karagül nerde.

79. YA ALİ SAKLA SENDEN İSTERİM

Bir yavru yolladım diyar gurbete
Ya Ali sen sakla sen senden isterim
Emanettir şaha göre gözetle
Ya Ali sen sakla sen senden isterim

Gariptir diyarda sahibi yoktur
Sorma hallerini dertleri çoktur
Gayet yorgun düşmüş rengi soluktur
Ya Ali sen sakla sen senden isterim

Bitmesin parası pirim rastgele
Ceddim Koca Seyit işini göre
Kazasız belasız Mersin'e gele
Ya Ali sen sakla sen senden isterim

Can dolumdur benim gözde bebeğim
Ona helal bunca emeğim
Ol bahri hüda da bulur dileğim
Ya Ali sen sakla sen senden isterim

Ali diyen canlar mahrum mu kalır
Yokluk Ummaniye naçar bırakır
Ahtı Peyman'ını şahına salır
Ya Ali sen sakla sen senden isterim.

80. FELEĞİN KASTINI BULUMAZ OLDUM

Neden eller gibi gülemez oldum
Gam keder elinden bezdim yorulдум
Bin türlü elekten süzdüm yoğurdum
Feleğın kastını bulamaz oldum

Elest-i bezminden aldık ilmi
Mürşid-i kâmile verdik serimi
Pir deyi bağladık el bel dilimi
Feleğın kastını bulamaz oldum

İdris'ten kılık kıyafet giydik
Şilttendir mayamız İdris'te geldik
Musa ile Tur Dağında pazarlık ettik
Feleğın kastını bulamaz oldum

Yeşil elli pirden mucize gördük,
Turna kanadında semahı döndük,
Erden Ummaniyem sana küstük,
Feleğın kastını bilemez oldum.

81. YETİM ÂŞIK

Bir garip divane âşık gördüm
Bir anda haline bakınca güldüm
Alnında yıldızlı masmavi gözlüm
Manalı sözleri sırlar içinde

Derin derin dertten dalga vuruyor
Hakikat konuşup kan ağlıyor
Ruhlaştı beden zülfikar çalıyor
Nice dertler var dertler içinde

Kulu nizam terazide tartıyor
Huda'yı insanı kâmilde arıyor
Cahili hafif ucuza satıyor
Manalı sözleri sırlar içinde

Özü var mürşidi kâmilî Şah'ta
Nidalar almış ki cemelullâhta
Geçmiş ırmakları gözü Umman'da
Yaşamı nicesi sırlar içinde

Ruhlaştı bedeni hakla buluştu
Sanki kanat taktı coştı ha coştı
Yedi ilimde piriyle konuştu
Daha nice hali sırlar içinde

Erden Ummani' yim gerçekler görünüyor
Özü pak olan hakka yürür
Cahil görmez bakar kördür,
Erden erenler gördüm sırlar içinde.

82. AZİZ SULTANIM

Gönlümün sultanı nazlı bülbülüm
Hasretim sesine naçar üzgünüm
Özüm sende kaldı ağlıyor gözüm
Gel nazlı cananım aziz sultanım

İsa'mı, Musa'mı bahr-i hüdamı
Sesinde bulur Şah-ı Mardanı
Evliyalar Piri Ulu Hünkârı
Gel nazlı cananım aziz sultanım

Umudum yollarda yüreğim yasta
Dönmüyor dillerim sesim pek hasta
Bu derdime derman Abdal Musa'da
Gel nazlı cananım aziz sultanım

İmam Zeynel gibi zindandayım
Ahmet Fazlı gibi dönmez yoldayım
Derviş Alilerin o hat sağdayım
Gel nazlı cananım aziz sultanım

Aşkın badesini bal eyleyensin,
Dikenden ağacı gül eyleyensin
Ham Erden Ummanı has eyleyensin
Gel nazlı cananım aziz sultanım.

83. MEDET ŞAHİM

Bizim yolumuzda tutulur derman
Canlar kalbinize gelmesin güman
Muhammed Aliden Mürvet umman
İnanın canlara Allah eyvallah

Hakikat insan deryayı Umman
Dolanlara pirim Allah eyvallah
Medet senden bize hidayet aman
Mümin olanlara Allah eyvallah

Bilirsin Ummani fanidir cihan
Kin kibir tutarın hali pek yaman
On İki İmamdan şefaata uman
Can baş verenlere Allah eyvallah.

84. TOROS DAĞLAR

Gözyaşlarım oldu kanlı boran
Bulamadım Sıtkı candan halimi soran
Yok, bir can dostu halimi yanam
Az geldi derdime Toros Dağları

Genç yaşta Azrail adresim sorar
Per perişan hala ufak yavrular
Bu halden arif-i kâmiller anlar
Az geldi derdime Toros Dağları

Yanar yüreğim figan-ı nar ile
Bir dem gülemedim can ciğer ile
Dertlerim dillenir bağlamada tel ile
Az geldi derdime Toros Dağları

Varam ulu divana derdimi yanam,
Sorup soruşturam çareyi bulam,
Erden Ummani köleniz olam,
Az geldi derdime Toros Dağları.

85. SEVDA ÇEKERİM

Pir Hacı Bektaş'ın divanesiyim
Leylası misali meftunuyum ben
Keşm-i kerametine kölesiyim
Nur cemalinin sevdasını çekerim

Kerem gibi aşkın oduna yandım
Kamber gibi nice Arzu ararım
Ferhat külüngünde yıktım dağlarım
O güzel Şirine sevda çekerim

Eyüp gibi nice dert gürüf tutarım
Yakup misali Yusuf'a ağlarım
Gâhi Şeyda'nım Haydar-ı Kerrarım
Cenâb-ı Hüseyin'e sevda çekerim

Köroğlu'nun atında kaldı ahım
Koca Haydar derler pir-i sultanım
Nesimiyle yüzüldü aciz canım
Mansur'um külüne ahi çekerim

Veysel'in toprağında var muradım
Zeynel Abidin'e kurbandır canım.
Erden umman der Mürteza'dır Şah'ım,
Şah-ı velayete sevda çekerim.

86. SEVGİN BENİ

Gül yüzlüm aşkı sevdana doyulmaz
Sensin beni bu hallere düşüren
Ak gerdan üstüne solmuş gül konmaz
Sensiz beni halden hale düşüren

Hoyrat olup gonca gülün dermedim
Diken gibi ela gözde bitmedim
İnsaf eyle senden gayri sevmedim
Sensin beni aşkı sevda çektiren

Anlı yıldız sümbül cemal nurdandır
Güzeli görmek aşığa haktandır
Yâri yâre güzel gören hüdadır
Sensin beni Kerem gibi eriten

Harp edip yıkma coşmuş gönlümü
Kulak verip dinle dertli telimi
Seveni severim Erden Ummani
Sensin beni deli edip gezdiren.

87. HAK HAKSIZIN YOL UĞURSUZUN

Emekler haksızın yol uğursuzun
Güzel nursuzun söz yalancının
Edep namussuzun çile mazlumun
Hep yıktın gönlümü yaralı sinem

Eğlence bir hoşun gülmek çirkinin
Yeminler ipsizin iman dinsizin
Onur şerefsizin para hırsızın
Bitirdin ömrümü yaralı sinem

Güç yetmez Ummani ben nasıl edem
Varıp bir arife derdimi diyem
Gerçekler bir güldür nasıl incitem
Güldürmez gönlümü yaralı sinem.

88. BERHUDAR OLASIN

Hizmetinde Őefaaf bulasın
Hak makamında yerin alasın
Ulu divanda berhudar olasın
Ahmet-i Fazlı'ya sırdaş olasın

Sağında solunda melekler ola
Ali yoldaş Hızır elinde tuta
Oğul cemaline nur-u pak dola
Kırklar makamında gözcü olasın

Gâh Nesimî gâhi Mansur olasın
Gâhi saki ab-ı kevser sunasın
Umman olup Ladin İlmi dolasın
Ser çeşme başına sırdaş olasın.

89. CANA SİTEM

Diktiğim güller gayri kokmuyor
Kurumuş dalın yaprağında mısın?
Susmuş diller konuşmuyor
Kekeç babanın ahrazında mısın?

Hasretlik çökmüş yanık bağına
Ağlamak yakışır mı âşık şanına
Ara sıra gelsen yanıma
Köle pazarının esirinde misin?

Bilirsin ki can içinde canansın
Pahası biçilmez Haydar-ı Kerrarsın
Yusuf'u Kenan güzeli kardaşsın
Düğümü çözülmez yollarda mısın?

90. ERENLERİN YOLUNA DÜŞTÜM

Bugün erenlerin yoluna düştüm
Meğer kıldan ince kılıçtan keskin
Canı başı verip serimden geçtim
Bugün erenlerin yoluna düştüm

Budala dervişsiz abdal ocaksız
İlim yolu sonsuz uçsuz bucaksız
Divane olmuşuz arif ararız
Bugün erenlerin yoluna düştüm

İnsanlıkta maksat kemale ermek
Gaye sırrı hakikati görmek
Mürşid-i kâmilin cemalin bilmek
Bugün erenlerin yoluna düştüm

Dedi bu yol gider Hacı Bektaş'a
Gönül coştu kaynar pirlle bulaşa
Medet Mürvet derim Erden Umman'a
Ummana Bugün Erenlerin yoluna düştüm.

91. DERTLER PINARI

Yine mi coşuyor dertler pınarı
Tane tane akan yaşlara bakın
Gönül arzuluyor her dem ak yâri
Cemalimde parlar nurlara bakın

Elde telli sazı nazlar ediyor
Sedalar pek yanık bağır deliyor
İnci mercan kelim süzüp seçiyor
Ağızda dökülen nameye bakın

Ruhlaştı bedeni hakla buluştu
Sırrı hakikati sordu konuştu
Bu dem bin bir defa oldu oluştu
Ahmet'i Fazlı da permana bakın

Yusuf-u Kenan'ın cemali onda
Erlere evliyalar sağı solunda
Civan Hüseyin'in mührü kolunda
Kerbela ahtı âmâna bakın

Erden Ummani'nin yara özünde
Şahımın cemali her dem gözümde
Cahiller geçermiş ikrar sözünde
Aşığın verdiği ikrara bakın.

92. BUGÜN MUHARREM-İ MATEMDİR

Bugün yas-ı matem didem kan ağlar
Eridi gözlerim şahım Hüseyin
Cümle muhip canlar karalar bağlar
Eridi yüreğim şahım Hüseyin

Kerbela diyorlar kanlı ovası
Seyidi saadetlerin başın belası
Şah-ı merdan Ehli Beytin atası
Kor oldu yüreğim şahım Hüseyin

Ümmü Gülsüm, Zeynep cümle ağlıyor
Masumu paklar feryatlar çağırıyor
Şehriban Ana ciğerimi dağlıyor
Nar oldu yüreğim şahım Hüseyin

Fatma ana sesi dağlar deliyor
Celal Abbas pare pare geliyor
Masum paklar susuz şehit gidiyor
Kör oldu gözlerim şahım Hüseyin

Kerbela çölleri kana bulandı
Halkı için hakka canını adadı
Ciğerler dağlandı ateşler yandı
Kahr oldu gözlerim şahım Hüseyin

Erden Umman dönmez aciz dillerim
Benimle yaşlıdır sazım tellerim
Huzur-u mahşerde yaşım silerim
Yas oldu yüreğim şahım Hüseyin.

93. ARIFLER AÇAR CENNET KAPISINI

İlme kültür kattı can bağlamalar
Zihinleri açtı gerçek sedalar
Mızrapla çözüdür nice manalar
Arifler açar cennet kapısını

Özden geldiği gibi söyle sükünü
Kes at artık ne olur kıl köprüsünü
Kör cahiller açamaz gönül gözünü
Kamiller açar fakir kapısını

Can cana bakınca abdest alınır
Bir niyaz bir namaza sayılır
Aradığım Kâbe insanda bulunur
Cömertler açar hakkın kapısını

Medet Mürvet deyi candan geçilir
Hak muhabbetinde demler içilir
Suçlu olanlarda dara çekilir
Âşıklar açar maşuk kapısını

Hızır kurbanında lokma yenilir
Yetimin yoksulun gönlü görülür
Fakir fukaranın üstü giydirilir
Mürşitler açar sevap kapısını

Erden Umman Hızır bu anda gelir
Abdalım Musa'ya koçlar kesilir
Hazreti Hünkâra ikrar verilir
Muhip canlar açar pir kapısını.

94. YAŞAMA BAKIN

Yiğitler namerde muhtaç olmuş
Çilenin adını gurbet koymuşlar
Hırsız, ipsiz, yolsuz kral olmuşlar
Gurbet elde madur gurura bakın

Ekmek için geldik diyar gurbete
Külfeti düşürdük türlü dertlere
Acıyan yoktur ki bunca emeğe
Gurbet elde madur onura bakın

Dürüst doğrulara yeriz diyorlar
Küçümseyip birde hor görüyorlar
Sırtından geçinip utanmıyorlar
Gurbet elde madur şerefe bakın

Nice kaç yiğitler sokakta yatar
Ana per perişan yavrusun satar
Baba boynu bükük ah çeker ağlar
İnsan eti yerler nefise bakın

Hay vah Ummani'nin hali pek yaman
Feleğin elinde bozuk bir ferman
Yine başım sardı dertli sis duman
Gurbet elde madur sevgiye bakın.

95. BİR İSMİ ALİDİR BİR İSMİ HAYDAR

Erenler içinde sultanım var
Bir ismi Ali'dir bir ismi Haydar
Selman idi Kanber Ali'ye yar
Bir ismi Ali'dir bir ismi Haydar

Ali'm Selman'a nergisi verdi
Selman nergisi kuzuya yedirdi
Kuzunun ciğerini Fatma Ana yedi
Fatma Anadan doğan Ali idi Haydar

Alim doğduğu gün yer gök titredi
Yavrunun sesini Selman kesti,
Verdiği nergisi sundu Haydar
Alnında yıldızı gösterdi haydar

Abasını dikerken şaşırıldı durdu
Selman yavruya yaşını sordu
Büyük Allah deyip hurmayla vurdu
Verdi nergisi sundu Haydar

Gâhi Hızır olup gâhi Şaha merdan
Medet mürvet umar Erden Umman
Gel gayri bizim halimiz çok yaman
Bir ismi Ali'dir bir ismi Haydar.

96. ÖMÜRLER

Denizin ırmağı yuttuğu gibi
Sere sepe gider mazlum ömürler
Yetimin yoksulun yok mu sahibi
Ah vah ile geçer garip ömürler

Başak ekin idim dağıldı denem
Yarım asır oldu bir gün bir senem
Benimle buluştu gam keder elem
Heder olup gider yetim ömürler

Çalı çırpı gibi köhne kıyıda
Balıklar misali tatlı uykuda
Sabahlara kadar yol kenarında
Ağlamakla geçer masum ömürler

Dilden dile düşer nice yiğitler
Biran hiçe gider emek değerler
Felek çemberinde Umman Erdenler
Madur mahcup gider naçar ömürler.

97. DERMAN PİRDEN OLA

Derdim vardır dertleri katar
Çekerim bitmiyor bunca acılar
Günler haftalar aylar yıllar
Bana derman pirden ola

Ömrümün yoktur baharı yazı
Soluktur gönlüm edemez nazı
İlaç olsa da Erdemin sazı
Bana derman pirden ola

Bana bu canı yaratan verdi
Zalim kader boynumu eğdi
Akan yaşımı kimim sildi
Bana derman pirden ola

Virane yerde baykuşlar öter
Derdim var ki dertlerden beter
Bacı kardeş burnumda tüter
Bana derman pirden ola

Parayla sarılmaz kanayan yara
Yakma doktor beni nara
Ara Ummani Efendini ara
Bana derman pirden ola.

98. NAÇAR YAR

Benimde ulu bir pirim var
Perişan halimden haberi var
Şimdi hastanede naçar nazlı yar
Pirim tabibin elini çala
İnşallah tabibin elin çalar

Hastanenin önü benzer gülistana
Açılmaz kapılar garip perişana
Tüm kapıları açtı üç beş kuruş para
Pirim tabibim elini çala
Lokmanım tabibim elini çala

Kitlenmiş ağzı konuşamaz doktor
Bakma elimizde paramız yoktur
Perişan düşmüş sahibim yoktur
Tabibim lokmanım anım elini çala

Torpil adam ister hastaneler
Aksi rüşvet bekler hemşireler
Saten kan emer yazıhaneler
Tabibim lokmanım elini çala

Hastanenin önü köle pazarı
Öleni soramazsın ihmal hataları
Korkutup ağlatır erden ummanı.
Tabibim lokmanım elini çala.

99. SEVDA VAPURU

Gönül deryasında sevda vapuru
Ne batar kurtulur ne de yol geçer
Bu benim çektiğim dert ile gamı
Ne kervan götürür ne kul çeker

Şu yüce dağların karına döndüm
Tipi boran olup hayli süründüm
Yaz bahar ayında çağlar göründüm
Ne de boz bulanık seller çeker

Umman bağının açıldı kapısı
Lale, sümbül, mor menekşe kokusu
Gördüm yok olmuş cananın birisi
Ne de bu yarayı can ciğer çeker.

100. GÖNÜL SULTANIM TABİBİ LOKMANIM

Ariflerin teli sedayla öter
Canı candan alır akıl baş gider
Bin bir dil kelimada mana çözer
Gâhi Fazlı olur ardıçta söyler

Elmas parmakları mercanlar dizer
Özün verir püre sevaplar işler
Hakikat şehrine marifet döşer
Gâhi Nesimdir Hakikat söyler

Her kâmil eremez sırrı serine
Saraylar yaptırmış gönül şehrine
Canda kulak verir insan derdine
Gâhi Mansur yanar külünü söyler

İki evlat verdi şahın yoluna
Gönül bülbülleri Erdal'la Tolga
Umman canım kurban ettim uğruna
Gâhi Harabî' dir doluyu söyler.

101. BİR MÜRRET

Kevser ırmağında zemzem içenler
Kudret kazanında aşın yiyenler
Mucizet keramet ehli erenler
Bize de bir lokma sunmaz mı ola?

Çüneyip küreyi cihanı gezen
Kudret kandilinde nurlar süzen
Medet mürvet deyi duvarla dizen
Bize de bir mürvet sunmaz mı ola?

Ahmet'i Fazlı'nın borcunu veren
Kara taşı hamur gibi yoğuran
Yusuflu Kenan'ı kuyuda kurtaran
Bizimde elimizden tutmaz mı ola?

Salman olup Ali'ye nergis veren
Musa olup turda koyun güden
Nesimi olup derisini yüzen
Bezimde maksudumuzu vermez mi ola?

Erdem Ummani düştük dilden dile
Yaralarım gayri döndü Eyüp'e
Nasıl oldu battık telek gözüne
Bize de hoş gözle bakmaz mı ola?

102. ELMASTIR SÖZLER

Oturmuş erenler muhabbet eder
Yaralı bağlamam özünde inler
İnsani misali iniler teller
Öz balından süzer cevherdir sözler

Tenden tele verir ağlar bağlama
Sanki hançer batar yara bağrıma
Usul usul yaşlar yanaklarıma
Manalı dokunur incidir sözler

İnceden eğirip ince dokurlar
Zahirden batından haktan okurlar
Can başa feda pire kurban olurlar
Hakikatten söyler mercandır sözler

Edep erkân girer pir dergâhına
Ölü bir nefesle pir makamına
Kanlı yaşlar döker Umman bağrına
Sırrı hakikate elmastır sözler.

103. DELİ DALGALAR

Derdimi söyledim deli dalgalara
Usul usul cevap verdiler bana
Dedim benim derdim yokluktan yana
Dedi can teslim et şahı merdana

Sinende beslenir bin bir canlılar
İnsana hayat verir o güzel balıklar
Seninle sevişmedi mi mübarek yunuslar
Sen niye can vermedin Kerbala' da şaha

Gözlerde kaynar dere oldu ırmak
Ne öyle kükrersin gayen korkutmak
Çok hırslısın maksat ırmağı yutmak
Sen niye su vermedin şu masum paka

Korkam seller gibi sende hayırsız
Seni sever nice canlı ve cansızlar
Ummani der hayat olmaz hiç sensiz
Ben seni istemem bak gözde yaşa.

104. SAZIM KÜSER

Hapis etme sazım telleri küser
Üzülür perdeler telleri ezer
Küserse Umman'a canında bezer
Hapis etme sazım telleri küser

Yarası ağırdır Göksu gıcırdar
Göğsüne vurursan türlü sızılar
Onunla ağlaşır âşık sadıklar
Hapis etme sazım telleri küser

Kulaktan sağır olur gözleri görmez
Mızrap küser ise örgüyü örmez
Hor molla kıymetin bilmez
Hapis etme sazım telleri küser

Size mihnet olur beraber gömün
Ölem ağlaman sazım çalım gülün
Ummani Hacı Bektaş'a götürün
Hapis etme sazım telleri küser.

105. DERMANDIR CANA

Gözyaşı gönülde pasları siler
Kederler gizlenir dertler dinlenir
Hırslar ıslah olur kinler ezilir
Ağyarımın aşkı dermandır cana

Ariflerin sözü lokmandır bana
Ben ağlarım neden hep yana yana
Düşmüş bu aciz can aşkı sevdana
Ol saki şarabı dermandır cana

Al kırmızı gülün sarı koncası
Aynen yıldızın şafak seması
Özünde türküsü tel divanesi
Âşıkların teli dermandır cana

Nefsi emarede sözdüm eledim
Duygu şerbetiyle hâsıl eyledim
Gözüm yaşlarıyla pişti söyledim
Sadıkların sözü dermandır cana

Gönül suyu yıksa benlik bendini
En güzel dünyada insan âlemi
Gönül gözün görse Umman Erdeni
Mürşitlerin sözü dermandır cana.

106. BİR DAMLA SEVGİ

Benim istediğim bir damla sevgi
İnci sende incitme der ulu pir
Hak âdemde insanı kâmdir
Çek sineni siygaya kendi kendini ara

Din, dil, ırk insan ayırım bilmeyiz
Hünkâr Hacı Veli bizim pirimiz
Ele, bele, dile sahip ehlibeyt nesliyiz
Çek sineni siygaya kendi kendini ara

İnsanı kâmil bul, erden umman der çok
Özde dili gönülde teli konuşur
Geçer kendi kendinden hak ile konuşur
Çek sinen-i siygaya kendi kendini ara.

107. BEZMİŞ TATLI CANDAN

Yine havalandı umudun kuşu
Alçalıp eğnine konmak bilmiyor
Coştu dalgalandı kudret seli
Uslanıp bendine sığmak bilmiyor

Gerek gamdan gerekse kederden
Sine yaralandı tel ile dilden
Gönül hiç gülmüyor diyar gurbetten
Yol bulup eline gide bilmiyor

Bu gani dünyaya biz niye geldik
Ne murat aldık nede güle bildik
Ahi vah ile günleri geçirdik
Bezmiş tatlı candan öle bilmiyor

Erden Umman sitem eder Allah'a
Gayri mihnet etmez Şaha sultana
Tabip neşterini vurmaz bu cana
Arar Azrail'ini bula bilmiyor.

108. YARALI GEYİK

Alageyik yanık yanık meliyor
Davudi sedası özümü deliyor
Gözyaşlarım ılgıt ılgıt eriyor
Meler alageyik geçmez kuzulardan
Alageyik inliyor
Yüreğimi deliyor
Bedenimi eziyor
Yavrusuna meliyor

Kahpe kurtlar yavruyu aldı gidiyor
Çıglıkları dağı taşı deliyor
Acı yara derin derin inliyor
Meler alageyik geçmez kuzudan

Alageyik yavru için koşuyor
Gözlerinde kanlı yaşlar süzüyor
Dertli başın dağa taşa çarpıyor
Meler alageyik geçmez kuzudan

Tekbaş'ına kaldı yanıp bağılıyor
Eşine dostuna hayvah çalışıyor
Sanki gelir ardı sıra bakıyor
Melek alageyik geçmez kuzudan

Alageyik gibi yavrudan ayrı
Nasıl gelir kışı bahar yazı
Erden Umman dertli çalıyor sazı
Meler alageyik geçmez kuzudan
Alageyik meliyor.
Yüreğimi deliyor.
Bedenimi eziyor,
Yuvasına meliyor.

109. NE ETTİM NE EYLEDİMSE YÜZÜM GÜLMÜYOR

Nettim neyleydimse yüzüm gülmüyor
Ararım bu derde derman bulunmuyor
Çaresiz bir dert ki gücüm yetmiyor
Nettim neyleydimse yüzüm gülmüyor

Bir dalım kolum yok derman dilenem
Aşılmaz Toroslar başım alam gidem
Gece gündüz hakka eleyim sitem
Nettim neyleydimse yüzüm gülmüyor

Ne kerametliymiş bu garip başım
Doğduğumdan beri durmaz gözüm yaşı
Zehir zıkkım oldu ekmeğim aşım
Nettim neyleydimse yüzüm gülmüyor

Beddua bilmem her gün gülmesinler
Oğul evlat uşak asla görmesinler
Param parça olsun haktan bilsinler
Nettim neyleydimse yüzüm gülmüyor

Pirlere çağırırım yetişin elaman
Derbeder oldu Erden Umman
Hayvah bezdim bu tatlı candan
Nettim neyleydimse yüzüm gülmüyor.

110. O GÜZEL ŞAHA

Nedendir bu derdin dermanı yoktur
Niye merhemini çalmıyor doktor
Ta doğuştan beri rengim soluktur
Can kurban ederim o Şah'a

Zalim bu dünyanın tadın almadım
Nedendir gülemem her dem ağlarım
Doldu taşmak için can yaralarım
Can kurban ederim o güzel Şah'a

Ölürsem taşıma talihsiz yazın
Sazımın mezarını yanıma kazın
Yetim Ummani ne kara bahtın
Can kurban ederim o güzel Şah'a.

111. YETİM KÖYÜM

Gördüm köyde bacalar hiç tütüyor
Sabah oldu horozlar ötmüyor
Anaların gözü yaşlı gülmüyor
Eyvah viran olmuş o şirin köyüm

Tosunlar nara atıp böğürüyor
Çobanı yok koyunlar meleşmiyor
Bakraç kolda berçi sesi gelmiyor
Harap olmuş eyvah doğduğum köyüm

At üstünde yiğit cirit atmıyor
Düven sürüp yaba saman çatmıyor
Bulgur pişip hediği kaynamıyor
Eyvah harap olmuş doğdum köyüm

Her kapıda kara kilit asılı
Yüreğime düştü canlar sızı
Karı, komşu, bacı, gardaş acısı
Eyvah harap olmuş doğduğum köyüm

Vah beni yıkıldı güzel hayaller
Yıllar boyu gönül köyünü özler
Erden Umman gözünde akar seller
Eyvah harap olmuş doğduğum köyüm.

112. ÇOBAN

Hatun hamam çamı yavan koyuyor
Arzlı azarlı laflar sylyyor
Çocuğum, canım anamı zlyyor
Söylemeden hemen ağlıyor oban

Kuzularım melun masum meliyor
Oğlaklarım hep durmaz oynuyor
Kimileri anasının peşine kaçıyor
Söylemeden hemen ağlıyor oban

Kuzuların ne güzel gözünün karası
Yetimliğin bağrımnda derin yarası
Bir yıllık emeğim kitap parası
Söylemeden hemen ağlıyor oban

Erden Ummani gülmez mi oban
Kurtulurdum olsaydı benimde babam
Hele gelse de bir gün anam
Söylemeden hemen ağlıyor oban.

113. MADUR DOST

Vaktinde uğradım dost hanesine
Goncaları solmuş gülleri madur
Hüzünler çökmüş harabe gönlüne
Dostun hanesinin yolları madur

Küsmüş konuşmuyor şeyda bülbüller
Solmuş güzelim menekşe sümbüller
Eleme başlamış şeyda bülbüller
Ağlar gözlerinde yaşları madur

Bir hoyrat bahçeyi bağı dererse
Alay edip ardı sıra gülerse
Bu hasretlik ömür boyu sürerse
Üzgün suratları halleri madur

Yanıyor bağrımda figan nar ile
Bir dem gülemedim can ciğer ile
Umman erden derdin döker tel ile
Dostum konuşmuyor dilleri madur.

114. MEKTUP

Ruh bedenden kaçtı tel ile buluşur
Gönül gözü ağlar özde konuşur
Teller diller seda ile sevişir
Gönül söyler kanar yürek yarası

Al kırmızı gülün sarı goncası
Ay ile yıldızın Erdal Tolgası
Ellerde zülfikar gâhi asası
Diller söyler kanar ciğer yarası

Sedalar sırrını vermiş Arife
Dil yeter mi arifleri tarife
Cümle Erenler gider Hz. Pire
Özler söyler kanar sinem yarası

Duyguları fenden tellere verdim
Perdeleri sinmede serimi serdim
Binde bir derdini söyler Umman Erdenim
Teller söyler konar gözüm yarası.

115. ÇIKTIM YÜCESİNE SEYRAN EYLEDİM

Çıktım yücesine seyran eyledim
Efendim hünkârın eli görünür
Yüz süreyim toprağına taşına
Bu tatlı canımdan geçesim gelir

Dergâhında ulu kırklar oturur
Kadıncık ana hizmet yetirir
Yeşil elli pirim engür ezdirir
İçip o deminde ölesim gelir

İnci mercan cevher döker dilleri
Aslı erenler horasan pirleri
Canan âşıklar dergâh gülleri
Dalıp bu serimden geçesim gelir

Vilayet erenler horasan piri
Şah İbrahim veli Ahmet Yesi
Lokmanı perende Bektaşî Veli
Hak için darına darasım gelir

Aşk-ı sadıklar erenler piri
Ser çeşme başı mürşidi kâmilî
Pazarında köle Erden Ummani
Varıp kopuşunda ölesim gelir.

116. ŞAH-I CİVANIM YETİŞ

Dert verip dermanı aratmayansan
Derdimin dermanı şahım yetiş
Bunaltıp darında bırakmayasın
Derdimin dermanı lokmamın yetiş

Fazlıyı borcunda kurtaran sensin
Mansur'u darında indirendensin
Cümle âlemin rızkını verensin
Şahı şeyidanımsın tabibim yetiş

Fazlıyı ardıçta sırrı saz edersin
Musa'yla turda sürü güdersin
Kırklar meclisinde en gür ezersin
Haydar'ı kararım sensin yetiş

Gâh Ali, Veli, Musa, Mustafa'sın
Can içinde canların canansın
Gâhi de Hızır hazır-ı nazarsın,
Boz atlı Hızır Alimsin gel yetiş

Ummaniyem derki candan bezilmez
Diyar gurbet eli zordur gezilmez
Gönül berhudardır pirsiz gezilmez
Hünkâr-ı Velimsin gayrı gel yetiş.

117. SARHOŞ

Dinle amsıkı sana bir destanım var
Yolun yaylan otların sarhoş
Atlara binmiş ağalar gelir
Eyeri sırtında atları sarhoş

Düğünde toplanır köyün halkı
amsıkı halkı düğüne meraklı
Herkes içer bir küp rakı
Küpü masası bardağı sarhoş

amsıkı tarlasında sürerler çütü
İçki içmeyenin derler sonu kötü
Sonra diril bezi tutmuyor ütü
Ceketi gömleği şapkası sarhoş

Has muhabbetin tadını Çamsıkı'nda alırsın
Cümle can ciğerdir sazın çalarsın
Erden Umman muhabbete gıdan alırsın
Taşı toprağı suyu da sarhoş.

118. SEN SAKLA SENDEN İSTERİM

Meleye meleye sesi kısılmış
Avcıya denk gelmiş soldan vurulmuş
Ceylanın ismi Ummaniymiş
Ya Ali sen sakla senden isterim

Ceylanım aşası dumanlı dağı
Çiğneyip incitme kara toprağı
Erimiş yüreğı kalmamış yağı
Ya Ali sen sakla senden isterim

Kerbela yurdudur ceylanın mekânı
Ya Hüseyin sen eyle derdi dermanı
Ummani' yle buluştu seyit üryan
Ya Ali sen sakla senden isterim.

119. GÖNÜL SARAYIMIN ŞAHI SULTANI

Gönül sarayımın şahı sultanı
Gel gör ne hallerden hallere geldik
Kayıp ettik edep ile erkânı
Akıl kabul etmez hallere geldik

Koyunun kuzuya meler ağlıyor
Elmalı dağını duman sarıyor
Kurtlar gelmiş kuzu çalıp çırpıyor
Akıl kabul etmez hallere geldik

Kestiler sesimi dönmüyor dilim
Bağlandı kollarım tutmuyor elim
Benimle konuşmaz sazımda telim
Ciğer tahammül etmez hallere geldik

Şensin bu gönlümün şahı sultanı
Döndüren çarkını devri devranı
Yılda bir görseydim pirim Hünkârı
Sine kabul etmez hallere geldik

Umman çalıp çağırmada yoruldu
Korkarım evrenin çarkı bozuldu
Yiyip yiyeceği hileler doldu
Dermanı bulunmaz hallere geldik.

120. MADUR EDERSİN

Yüreğimden sevmişken seni
Canı niye muhannete muhtaç eylersin
O kadar özünden çağırırken seni
Niye bizi madur edersin

Ezik yüreğimiz soluk rengimiz
Can ciğere hasret yaşlı gözümüz
Yanık yanık öter sazda telimiz
Niye bizi böyle heder edersin

Arsızın nursuzun keyfi yerinde
Bin türlü melamet saçar dilinde
Garipler mazlumlar yaşam derdinde
Niye canı cananından edersin.

121. DERTLİ BÜLBÜLÜM

Türlü renklerden giyinmiş donunu
Mis amber doldurur sağını solunu
Lale, sümbül, mor menekşe konduğu
Bülbülün konduğu dalı ben olsam

Meğerse dostuymuş gülün dikeni
Yâd ellere batar gülü dökeni
Bülbül gördüm gül için yaş döken
Bülbülü ağlatan güllü ben olsam

Eyvah deyi nazik kanadın çarptı
Ağlaya ağlaya eşin çağırdı
Dökülen yaprağı tek tek ayırdı
Bülbülün kokladığı yaprak ben olsam

Eşiyle koklaşıp vah çırpındılar
Erden Ummani çok ağlattılar
Sağa sola bakıp çığlık atılır
Bülbülün sesinde seda ben olsam.

122. AŞIĞA MÜKÂFAT

Bir yeldir estirir gelir kokusu
Öyle tat bulunmaz hakin dolusu
Derler ki maşuku aşığın dostu
Aşığa mükâfat dertler efendim

Sakın ha cananım âşık olunmaz
Âşık dert dolu tabip bulunmaz
Aşığın halinden anlayan olmaz
Sırrı mükâfattır bilmez efendim

Gâhi seda verir seslendirirler
Gâhi yanan kora buzu dökerler
Gâh gönül gözüken arş gözletirler
Maşuk kerameti demez efendim

Gâhi nesimsin yüzer derimi
Gâhi mansur eder yakar tenini
Fazlının ardıçta biçer bedeni
Gözyaşı Kербela dinmez efendim

Ummani bu sırra erişemedim
Beş yaşından beri hiç gülemedim
Telimle derdimi hünkâra dedim
Âşık olan değiştirir ölmez efendim.

123. SUAL OLMAZ

Bülbülü mest eder gülün kokusu
Yiğidi soldurur yoksul oluşu
Aşığı coşturur hakkın dolusu
Hikmetine Seval olmaz yaralı

Arının bin bir çiçekte balı yapışı
Örümceğin sıradan ağı örüşü
Dubanın ilahi semah dönüşü
Dermanın Seval olmaz yarabbi

Balığın suda suya hareket gitmesi
Her nesne kendi kendini bitirmesi
Toprağın kâinatı bağrına basması
Hikmetine Seval olmaz yarabbi

Erden Ummani der kul alamadık
Geçti koca ömür hiç gülemedik
Sırrı hakikatine erişemedik
Hikmetine seval olmaz yarabbi.

124. KEDERLE GEÇEN ÖMRÜM

Yine mi gamlandı şu deli gönlüm
Dertli bülbül gibi uçtu ha uçtu
Sanki dolu seli coştukça coştu
Her gün gam kederle geçti bu ömrüm

Hasretlik abası boydan giyindim
Her gün akan yaşımı sanma sildirdim
Derdimi sır ettim hakka bildirdim
Her gün gam kederle geçti bu ömrüm

Kara bulut hiç mi eksik olmaz başımda
Dertlerim dökülür akan yaşımda
Haber gelmez oldu bacı kardaştan
Her gün gam kederle geçti bu ömrüm

Bitmiyor hasretin özlem kederi
Şu zalim gurbetin derdi minneti
Beter etti gayrı Umman Erden'i
Her gün gam kederle geçti bu ömrüm.

125. NE MİNNET

Erişti gönlüme bahar eyyamı
Zemheri ayında yaza ne minnet
Kalp içinde fehm ederiz selamı
Azarlı söylenen söze ne minnet

Umman olup aşkın bahrine daldım
Yetim olup yalnız başıma kaldım
Efendim dergâhına meftun oldum
Cahillerin cematına ne minnet

Dergâhına gark eyledim cismimi
Akibet Ummana taktın ismimi
Kalbimde akıtın gönül çeşnimi
Gözden akan yaşa ne minnet

Ummani cahille olur mu sohbet
Muhip canlara eylerim hizmet
Zemzem suyundan almışım lezzet
Çoraklı kireçli suya ne minnet.

126. HAK BİR İKİ OLMAZ

Güneş olmayınca gölge aranmaz
Kötünün yanında iyi yaranmaz
İnsan olan hakka karşı direnmez
Hak bir haktır asla iki olmaz

İnsan olmayanlar bunu bilemez
Dıştan sırttır da içten gülemez
İnsanlık deryası derin dalamaz
O büyük deryada yıkan öyle gel

O zaman gelirsen beni bulursan
Ömrün oldukça bende kalırsın
Haklı kim haksız kim orda görürsün
İnsanı insanca sev de öyle gel

İnsan kadar güzel çalışkan yoktur
Kiminin karnı aç kimisi toktur
Bahattin'imden senden ayrıcam yoktur
İnsanı bir bütün sev de öyle gel.

127. İNSAN SIFATLARIMIZ

Hakkın aynası olduk olalı
İnsan-ı kâmil dir haktan adımız
Mümine mürşit olduk olalı
Hakkın cemali mürşit sıfatımız

Yere göğe arşa küreye sığmayan
Arifler gönlüne saraylar Kuran
Ere evliyaya keramet sunan
Pirlik makamı pirdir sıfatımız

Bin bir ismi ile biri de Hüda
Bin bir âlemde Ali-el Mürteza
Hak için çarمیğa çekildi İsa
Nebilik makamı nur sıfatımız

Musa Tur dağında geyik besledi
Davut nidasında canlar titredi
İbrahim'in balık oldu terleri
Mürsel'in makamı hak sıfatımız

Kur'an Muhammed Mustafa'ya indi
İlk okuyan insanı kâmil idi
Elif, lam, mim diyen kendisi ide
Resullük makamı şah cemalimiz

Hakkın mübarek on iki imamı
Hak ile hak oldu cümlesi canı
Hüseyin canların canan kurbanı
İmamlık makamı hü cemalimiz

Ali, Veli, Musa, Mustafa idi
Fazlı ardıçta ikiye biçildi

Atam ile hakikate geçildi
Kemalet makamı gül cemalimiz.

Arif meclisine de engür içinde
Âşık maşukuna zâkir seçildi
Umman erden ruh ol candan geçti
Ariflik makamı hür cemalimiz.

128. İNSAN

Kulaktan yiyip kulaktan ilenlerdeniz
Kör değil kalp gözü görenlerdeniz
Her can bilmez sırrımız etenlerdeniz
Bin kitaba bedel sözümüz bizim

Fikir rehberimiz mantık pirimiz
Akıl mürşidimiz, bilim dinimiz
Arifi kâmiliz Hak evi gönlümüz
Pişti yenilir sözümüz bizim

Gâhi yerde gâhi arşta yaşarız
Hakkın yolcusuyuz ışık tutarız
Cenneti alayı burada yaşarız
İlime ibrettir sözümüz bizim

Vicdan terazidir sevgi tartarız
Hakkın pazarında sevap satarız
Ummani inanım derviş yaşarız
Hakka Ayan beyan özümüz bizim.

129. YARALI SİNEM

Sivas Divriği çamşık elimiz
Yoktur gurbette soracak halimiz
Dost köyüne uğrarken yolumuz
Sazım vurdu sinem yaralı

Tazelendi âlem bahar oldu
Kim düşkünün halini sordu
Çamşıkda evler virane oldu
Dost vurdu sinem yaralı

Hasretinle vurdum sineme taşı
Evlat için akıttım gözyaşı
Yoluna kondum can ile başı
Evlat vurdu sinem yaralı

Kimsem yoktur Mevla kerimdir
Ummanın ismi Battal Erden'dir
Ağlayan göz bir gün gülerdir
Yetim kaldım sinem yaralı.

SONUÇ

Çalışmada Âşık Ummanî Erden'in 129 adet şiiri şekil, yapı, konu, tür, edebî, dinî ve mitolojik kişi kadrosu ile incelenmiştir. Erden'in şiirleri anlam bakımından son derece açık ve anlaşılırdır. 129 adet şiirin 2 tanesi yedili, 21 tanesi sekizli, 106 tanesi de on birli olmak üzere hepsi hece ölçüsüyle yazılmıştır. Üç şiir haricindeki bütün şiirler dördlülüklerden meydana gelmektedir. Şiirlerdeki dördlülük sayısı yedili hece ölçüsüyle yazılmış 2 şiirde 4 ile 6 arasında, sekizli hece ölçüsündeki şiirlerde 20 tanesi 3 ile 6 arasında, on birli hece ölçüsündeki şiirlerin 103 tanesi de 3 ile 16 dördlülük arasında değişmektedir. 16 dördlülük yazılmış tek şiir "Avuçen" adlı şiirdir. Bu şiir incelenen şiirler arasında yer alan en uzun şiirdir. Bentlerden (beş dize) oluşan sadece 3 adet şiir yer almaktadır. Bu şiirler; "Dalınca Ummana Geçeyi Dediler, Canan Hüseyin, Sultanım Tez Gel" başlıklı şiirlerdir. Bu şiirler de kendi aralarında 3 ile 5 bent arasında değişmektedir. Âşık Ummanî Erden'in bazı şiirlerinde mısralardaki hece sayılarında ve ayaklarında tam bir uyum sağlanmışken birçok şiirlerinde ise uyumsuzluklar tespit edilmiştir.

Erden, âşık olma veya âşıklık geleneği içerisinde yer almanın temel niteliklerinden biri olan rüya yolu (bade içme) ile âşık olma evresini, önce rüyasında Hacı Bektaş Veli'yi görerek daha sonra ise Amasya Merzifon'da Piri Baba Dergâhı ziyaretindeki rüyasında Pir elinden bade içerek âşık olma evresini tamamlamıştır. Görmüş olduğu bu rüyadan sonra gerek âşıklar arasında gerekse sanat camiasında "Âşık Ummanî Erden" mahlasını alarak günümüz âşıklık geleneği içerisinde yerini almıştır. Erden bu gelenek içerisinde "koşma, semai, türkü, medhiye, mersiye, düvazımam ve deyiş" türü ile şiirler yazmıştır. Çalışmada incelenen 129 şiirinin 26 tanesi koşma, 16 tanesi

semâi, 49 tanesi türkû, 27 tanesi deyiş, 6 tanesi düvazımam, 3 tanesi mersiye ve 2 tanesi medhiye olmak üzere 7 tür şiir yazdığı tespit edilmiştir.

Âşık Ummanî Erden'in incelenen şiirlerinde tespit edildiği üzere şiirlerinin temel konularını dinî ve ferdî konular oluşturmaktadır. Dinî konulu şiirlerinde özellikle “Hz. Ali, Hz. Hüseyin, Hacı Bektaş Veli, Ehl-i Beyt, Kerbala olayı ve Alevî-Bektaşî” muhtevalı şiirler yoğun olarak gözlenmiştir. Erden'in dinî konulu şiirlerinde yoğun olarak bu konulara yer vermesinin temel nedeni onun Alevî-Bektaşî inanç çevresinde yetişmesinden kaynaklanmaktadır. Küçük yaşta babasını kaybeden Âşık Ummanî Erden, zor ve sıkıntılı bir çocukluk dönemi geçirmiştir. Küçük yaşta çobanlığa başlaması, ailesinden uzak kalması, genç yaşta gurbete çıkması gibi olaylar onun şiir dünyasına da net bir şekilde yansımıştır. Özellikle “yetimlik, yoksulluk, hasret, serzeniş” gibi acı konular Erden'in ferdî konulu şiirlerinin başında gelmektedir.

Âşık Ummanî Erden'in şiirleri aşırı sanat kaygısından uzaktır. Şiirleri grift ve karmaşık anlamlardan uzak, açık ve sadedir. Şiirlerde çok yoğun olmasa da edebî sanatların örnekleri tespit edilmiştir. Özellikle “nida, telmih, mübalağa, kinaye ve istifham” gibi edebî sanat unsurlarını Erden şiirlerinde sıkça işlenmiştir. Erden'in şiirlerinin en belirgin özelliklerinden bir tanesi de sahip olduğu zengin kişi kadrosudur. Edebî, dinî ve mitolojik portreler başlıkları altında incelenen kişilerin sayısı otuz üç kişidir. Bu kişilerin başında şiirlerin konusunu incelerken de rastladığımız “Hz. Ali, Hz. Hüseyin, Hacı Bektaş Veli, On İki İmam, Leyla ile Mecnun, Kerem ile Aslı” gibi kişiler oluşturmaktadır.

Âşık Ummanî Erden'in şiirleri toplumun her kesiminde yaşayan insanların duygu ve düşünce dünyasına seslenmektedir. Bizde çalışmamızda şiirlerinden ve sanat anlayışından yola çıkarak Âşık Ummanî Erden'in sanat anlayışını, modern dünyada kaybolmaya yüz tutmuş olan âşıklık geleneği içerisindeki yerini tespit etmeye çalıştık. Âşık Ummanî Erden gibi nadir olarak rastladığımız âşıklar hakkında yapılacak olan çalışmalar, hem âşıklık geleneğinin gelecek yüzyıllara aktarılmasına hem de bu geleneğin tarihi süreç içerisinde canlı tutulmasını sağlayacaktır.

SÖZLÜK

Aşağıda Âşık Ummanî Erden'in şiirlerinde ve ifadelerinde geçen kelimelerin anlamı verilmiştir. Kelimelerin tamamı “Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Ötüken Türkçe Sözlük” kaynağından yararlanılarak hazırlanmıştır.

A

Aba: Yünden dövülerek yapılan cüppe, hırka, potur, çakşır, kalçın ve terlik yapımında kullanılan kaba ve kalın kumaş; çuha; kepenek; barak; çul; keçe; şayak.

Abdâl: Nefsini terbiye etmek üzere dünya işlerinden uzaklaşarak Allah' a ibadet ve zikre yönelmiş kimse; abit; zahit; veli; sofu; derviş. Bir şeye akıl yormaz, kalender yaşayışlı.

Ahraz: Kirpikleri dökülmüş; çipil gözlü.

Ahval: Haller, durumlar, vaziyetler. Tavırlar, davranışlar. Olaylar, hadiseler, şartlar.

Aman: Kendini güvende hissetme; emniyette olma. Affetme bağışlama.

Amber: balığının bağırsaklarındaki taşlaşmış çökeltilerden veya denize dökülen dışkılarından elde edilen kül renkli miski andırır güzel kokulu madde; akamber.

Arif: Sezgi ve anlayış sahibi; anlayışlı; irfan sahibi. Bilgili ve deneyimli. Tasavvuf Bilgilerinin en üstünü olan “Allah’ı bilme” konusunda bilgi sahibi ve yüksek bir olgunluğa erişmiş olan.

Arş: Çardak; çadır. Cumba; kafes. Kürsü; taht; makam. Çatı; dam; tavan. Mahiyeti insanlarca kesin olarak bilinmeyen fakat yüksekliği dolayısıyla bütün kâinatı kaplayan Allah'ın kudret ve azametinin tecelli ettiği dokuzuncu kat gök.

Arzuhâl: Halini bildirme. Kişilerin bir devlet dairesine dilek ve şikâyet için vermiş oldukları mektup; dilekçe; istida.

Asalet: Köklülük. Asil olanın niteliği; soyluluk. Asiller sınıfına mensup olma; asillik. Saygı uyandıracak şekildeki davranış.

Aş: Aş; yemek. Muharrem ayında pişirilen aşure.

Ayân: Gözle görülür bir şekilde açık ve belli olan; aşikâr.

B

Bade: Şarap; içki. Tasavvufta ilahi aşk.

Bahr: Deniz; derya. Büyük nehir veya göl. Okyanus.

Baht: Gelecekteki olayları kaçınılmaz biçimde belirleyen ilahi gücün insan ve toplum için çizdiği yaşayış biçimi; talih; kader; şans; kısmet; ikbal; nasip.

Bakraç: Ağzı geniş, oynar tek kulplu bakır kap; bakırcak.

Batın: İçte, gizli olan. İç yüz. İç anlamı. Gizli, gözle görülmeyen; deruni.

Beyhude: Boşuna. Yararsız, anlamsız.

Beyhude: Boşuna. Yararsız; anlamsız.

Boran: Rüzgâr, şimşek ve gök gürültüsü ile beraber ortaya çıkan sağanak yağmur ve dolu yağışı.

C, Ç

Cefa: Büyük sıkıntı. Büyük eziyet; incitme. Ayrılıkta bırakma. Müridin, mürşitten ayrı veya uzak kalması.

Cem: Biriktirme, toplama. Toplanma; toplam; bir araya getirilme. Allah'ın birliğini idrak etmiş kimsenin coşkun hali. (Alevilikte) yapılan mevsimlik tören.

Cemal: Yüz güzelliği. Yaratılış ve görünüş bakımından güzel olma; güzellik.

Cenâb: Allah.

Cevahir: Pırlanta, elmas, yakut, zümrüt gibi değerli taşlar; mücevher. Mayalar; özler.

Cevher: Bir şeyin özü, esası, mayası. Ruh. Üstün nitelik, yetenek.

Civan: Genç ve yakışıklı olan.

Çark: Mevlevilikte, sema ederken direk (sol ayak) sabit tutulurken onun etrafından döndürülen sağ ayağa verilen ad.

Çarmıh: İp cambazlarının üzerinde gösteri yaptıkları ip ve onu tutan kazıklar. Birbiri üzerine çapraz konmuş iki tahtadan ibaret darağacı. Hz. İsa(as)'ın çarmıha gerilmiş olarak gösterildiği haç.

Çeşni: Bir yiyecek veya içeceğin ağızda bırakmış olduğu hoş bir tat; lezzet.

D

Dar: Ağaç; kiriş; tahta, direk. İdam mahkûmlarını asmak için dikilen direk. Bektaşilikte tarikata girmek isteyen kişinin ikrar verdiği ve kendisine telkinde bulunulan, meydanın tam ortasına verilen ad.

Dem: Soluk; nefes. Zaman, çağ; vakit; an. Alkollü içki; şarap; işret. Bir nefeste içilebilen sıvı miktarı; yudum.

Destur: Bir kimseye verilen izin; ruhsat; müsaade; icazet. Nefes okuyacak dervişin şeyhinden izin istemek için söylediği söz.

Deva: Hastalığı iyileştirmeye yarayan şey; ilaç. Bir sıkıntıyı, bir sorunu çözebilen durum veya eylem; çare; tedbir.

Devir: İnsanlık tarihinde önemli bir buluş veya bir olaya dayalı, kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası.

Devran: Dünya; felek. Kader; talih. Zaman. Bazı tarikatlarda, dervişlerin halka şeklinde birbirine kenetlenip Esmâ-yı Hüsna'yı zikrederek dönmeleri.

Didar: Yüz; çehre. Görüşme; görme. Görünüş.

Didar: Yüz; çehre. Görüşme; görme. Görünüş. Görüş gücü; göz.

Divane: Deli; kaçık; budala. Bir şeyin çok düşkünü.

Don: Elbise; kılık kıyafet; biçim.

Düldül: Hz. Ali'ye, Hz. Muhammet tarafından hediye edilen katırın adı.

E

Edna: En alçak; en aşağı. En bayağı; en adi. Çok küçük; çok az.

Ehil: Kişiler; adamlar. Topluluk; cemaat; zümre. Karı kocadan birine göre diğeri; eş; zevç; zevce.

Ehlibeyt: Ev halkı. Bir kimsenin babası, babasının babası gibi akrabalar. Hz. Muhammed'in kızı, damadı ve torunlarından ibaret ev halkı; Al-i aba; Penc Al-i aba. Peygamber ailesi; Hz. Muhammed' in eşleri, çocukları, torunları Hasan ve Hüseyin ve damadı Hz. Ali. Allah'ı iyice anlamış kimseler.

Elest Bezmi: Allah'ın ruhları yarattıktan sonra onları toplayıp "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye sorduğu ve ruhların da "Evet Rabbimizsin" cevabını verdikleri toplantı.

Engur: Üzüm.

Engürü: Toprak tencere; güveç.

Eren: Ermiş, olgunlaşmış olan. Madde benliğinden sıyrılmış, öz varlığından geçmiş, kendini Allah sevgisine bağlamış kimse; ermiş; veli.

Evliya: Veliler; Allah'a daha yakın olanlar. Olağanüstü yeteneklere ve sırlara ermiş kabul edilen kimseler; keramet sahibi olanlar; erenler; azizler; veliler.

Eyyam: Günler, zaman, çağ, müddet, fırsat, nüfuz, iktidar.

F

Fâni: Kalıcı olmayan; gelip geçici; kalımsız. Ölümlü.

Fehim: Zeki; akıllı; anlayışlı.

Figân: Bir acı ile bağırma; ağlama; inleme; sızlama; feryat.

G, Ğ

Gafil: Dalgın; uykulu. Olayları ve sebeplerini anlayıp sezmekten yoksun olan. Çevresinde olup bitenleri göremeyen.

Gaflet: Çevresinde olup bitenleri anlayıp sezememe; habersizlik. Dalgınlık; dikkatsizlik; boş bulunma. İhtiyatsızlık; tedbirsizlik.

Garaz: Maksat; gaye. Bir kimseye karşı beslenen kötü niyet; kin; düşmanlık.

Gaza: İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan savaş; kutsal savaş.

Gülistan: Gül bahçesi; güllük.

Güman: Sanma; sezme; zan. Şüphe, kaygı; düşünce, umut.

Güman: Sanma; sezme; zan. Şüphe, kaygı; düşünce.

H

Haşa: Bir durum veya davranışın kesinlikle reddedildiğini belirten söz. Dine aykırı olabilecek bir şeyin zorunlu olarak söylendiğini belirtmek için kullanılır.

Haval: Yemenileri kalıba çekmekte kullanılan ağaçtan yapılmış bir tür düzenek.

Haydar: Aslan. Cesur veya yiğit kimse. Hz. Ali'nin lakabı.

Hazin: Üzüntü veren; kederlendiren; acıklı; dokunaklı. Üzüntü içinde bulunan; üzüntülü; hüznü; kederli.

Heder: Boşa gitme; ziyan olma; karşılığını alamama.

Hedik: Buğday veya mısır. Çocukların ilk dişi çıktığında kaynatılarak dağıtılan bulgur veya mısır, çerez, aşure.

Hınzır: Domuz. Kötü ve katı yürekli kimse; gaddar.

Hikmet: Bilgelik; hâkimlik. Felsefe. Bilinmeyen sebep; akıl erdirilemeyen oluşum. Allah'ın insanlar tarafından anlaşılmayan ve çeşitli yollarla insanlara bildirilmeyen amaçları.

Hoyrat: Bir şeyi özensiz olarak sert ve kırıcı biçimde kullan; kaba. Yakışsız, çirkin.

Hüda: Doğru yolu gösterme; doğru yola gitme; hidayet.

Hüsn: Göze hoş ve güzel görünen; duyuları okşayan; iyi; güzel. Güzellik; iyilik. Her türlü kusurdan uzak olma; tamlık; olgunluk.

I, İ

İflah: Kutlu ve başarılı olma. Bir tehlikeden, güç bir durumdan veya hastalıktan kurtulma; iyileşme; onma.

İkrar: İnkâr etmeyerek açık olarak söyleme; saklamadan söyleme; itiraf etme. Kararını bildirme; dil ile söyleme; açıklama.

İnsaf: Merhamet, vicdan ve mantığa dayanan adalet; kişide, adalet duygusu ile mantığın yönlendirdiği vicdan; adil ve ılımlı tutum; merhametli davranış; acıma.

İntizar: Birinin gelmesini veya bir şeyin olmasını bekleme; gözleme. Gözletilme; beklenilme.

İpsiz: Serseri; başıboş; haylaz; berduş. İmparatorluk döneminde hamallar loncasının izni ile edinilen ve lonca üyelerinin sembolü olan ucu çatalı ipi bulundurmuyarak, kaçak taşımacılık yapan kimse.

İrfan: Bilme; anlama; anlayış; sezme; kavrayış. Gerçeği anlamaya, kavramaya yarayan güçlü sezgi.

İrşat: Doğru yolu gösterme; uyarma; aydınlatma. Şeyhin tarikat ve Allah'a ulaşma yolunda müride önderlik etmesi.

İtikat: İtikatlar; inançlar.

K

Kadim: Başlangıcı bilinmeyecek kadar çok geçmişte kalan; çok eski; ezeli. Öncesi hiçbir kimse tarafından bilinmeyen.

Kandil: İçine yağ konulmuş ve bir fitil sarkıtılarak yakılmak suretiyle kullanılan ilkel bir aydınlatma aracı.

Kehribar: Açık sarıdan kıızıla kadar renkleri bulunan, yarı saydam, kolay kırılabilir ve işlemeye elverişli olduğu için çeşitli süs eşyası yapımında kullanılan, kolayca durgun elektriklenebilen reçine fosili; samankapan.

Kekeç: Kekeme, kekemelik.

Kelâm: Allah'ın takdiri, emri veya vahyi. Allah'ın varlığı, birliği ve zatı ile ilgili konuları akıl ve mantık yoluyla açıklamaya çalışan bilim; kelim ilmi; ilm-i kelam.

Kemal: Bilgi ve erdem bakımından eksiksizlik; olgunluk; noksansızlık; erginlik; yetkinlik; eksiksizlik.

Kemberbest: Kemer bağlamış olan. Bektaşiliğe hizmete hazır, gönül vermiş kimse.

Keramet: Ermişlerde bulunduğu inanılan doğüstü güç ve bu güçle gerçekleştirdiklerine inanılan şaşırtıcı ve doğüstü durum veya olay.

Kevser: Maddi ve manevi çokluk; bolluk; kalabalık soy. Cennette bulunduğu bildirilen kutsal havuz veya akarsu.

Kırklar: Evreni yönettiğine inanılan, başlarında kutup veya kutuplar kutbu adı verilen bir zat bulunan kırk kişilik ermişler grubu; kırk kişilik evliyalardan topluluğu.

Körpe: Çok genç.

Kudret: Güç; erk; kuvvet; iktidar; takat. Bir amaca ulaşmayı sağlayan özellik. Yetenek; beceri; kabiliyet. Allah'ın bütün varlığı kapsayan ezeli ve sonsuz gücü.

Kumru: Güvercincilerden çeşitli tonlarda gri, kahverengi ve pas kıvrık renklerle karışık tüylü, boynunun yanlarında siyah tüyler bulunan, uzun kuyruklu küçük bir tür güvercin.

Külfet: Sıkıntı; zahmet; meşakkat. Büyük masraf. Resmi davranış; resmiyet.

L

Ledün ilmi: İlahî âleme ait bilinmezleri çözmeye çalışan bilim dalı.

Levh: Düz ve üzerine resim yapılan, yazı yazılan yüzey; levha.

Libas: Elbise; giyecek, giysi.

M

Ma'suk: (Erkek için) kendisine âşık olunmuş; sevilen; sevilmiş.

Maksud: Niyet edilen; istenilen; istek. Kast olunan.

Mancınık: Eskiden kale kuşatmalarında kullanılan, bir ucunda taş gülle fırlatmaya yarayan bir kepeç, diğer ucunda da karşı ağırlık bulunan, kaldıraç türünde bir savaş aracı.

Marifet: Herkesin yapamayacağı bir işi yapma; ustalık; hüner; uzmanlık. Bilgi; Tasavvufta şüpheye yer bırakmayan mutlak bilgi.

Medet: Zor durumda kalmış bir kimseye yapılan yardım; imdat. Savaşta zor durumda kalan birliklere yardım için gönderilen destek kuvveti; yardımcı kuvvet. “Yardım et! İmdat! Yetiş!” anlamında kullanılan bir yardım isteme ünlemi.

Meftun: Fitneye düşmüş. Büyülenmiş. Bir kimseye gönül vermiş; tutulmuş; tutkun; vurgun. Bir şey karşısındaki tutumu şaşkınlığa varacak durumda olan; şaşırılmış.

Menzil: Eskiden kervanların, posta arabalarının, yolcuların, yolculukta konakladıkları, geceyi geçirdikleri veya dinlendikleri yer; konak yeri; konak.

Mercan: İzmaritgillerden, sıcak ve ılık denizlerde yaşayan, yandan basık, uzun gövdeli, iri başlı, vücudu iri pullarla kaplı, kemikli balık.

Merdan: Mert kimseler, yiğitler.

Mest: Sarhoş; kendinden geçmiş olan.

Mızrap: Telli sazların çalınması sırasında tellerini hafifçe çektirerek titreşim meydana getirmekte kullanılan, kemik, plastik, kiraz kabuğu, bağa vb. maddelerden yapılmış küçük üçgenimsi araç.

Mihman: Konuk; misafir. Belli bir süre bir yerde kalmak durumunda olan; kalıcı.

Mihnet: Eziyet; zahmet. Sıkıntı; dert; keder; gam. Bela; uğursuzluk; musibet.

Mihnet: Eziyet; zahmet. Sıkıntı; dert; keder; gam. Bela; uğursuzluk; musibet.

Misk: Bazı hayvanların özellikle misk geyiği adı verilen hayvanın göbek çevresinden çıkarılan keskin ve hoş kokulu reçine, kolesterol, sabit ve uçucu yağ içeren madde.

Molla: Büyük kadı. Müderrislikten yüksek ilmiye derecesinde bulunan kimse.

Muhannet: Mumyalanmış; tahnit olunmuş.

Murtaza: Beğenilmiş; uygun bulunmuş; seçilmiş. Hz. Ali ' nin takma adlarından biri.

Mühib: Korku ile birlikte dehşet uyandıran. Tehlikeli.

Mükâfat: Yararlı bir iş yapana veya bir yarışmada başarılı olana verilen armağan; ödül.

Mümin: İnanan; inanmış olan; güvenen; güven duyan.

Mürsel: Gönderilmiş olan; yollanmış olan. Allah tarafından insanlara elçi olarak gönderilmiş olan; peygamber.

Mürşid-î Kâmil: Gönlnü her türlü duygusal eğilim ve eksikliklerden arıtarak bilgi ve olgunluk bakımından en üst aşamaya ulaşmış mutasavvıf.

Mürüvvet: İnsanlık; adamlık. Yiğitlik; metlik İyilik; fazilet. İnsanın şanına yakışır iyilikte bulunma; cömertlik; alicenaplık.

N

Na'il: Erişmiş; ele geçirmiş; elde etmiş; başarmış.

Naci: Kurtulan; kurtulmuş; selamete ulaşmış; esenliğe ermiş. Cehennemden kurtulup cennete girmiş olan; cennetlik.

Naçar: Bir çıkar yolu olmayan; çaresi olmayan çaresiz. Zavallı.

Nadan: Bilgisiz; cahil. Kaba ve kırıcı kimse; görgüsüz; nobran.

Nâr: Ateş, ateş gibi yakan.

Nebi: Haber getiren. Allah'ın buyruklarını insanlara ileterek onları, iyi ve doğru davranmaları konusunda aydınlatan kimse; Allah'ın elçisi.

Nefes: Alevi ve Bektaşî şairlerinin, ayinlerde ve meclislerde okunan koşma türü şiirleri. Bektaşilerce ilahiye verilen ad.

Nefs: Nefis

Nefs-i emmare: Çok zorlayıcı nefis. Öfke, hırs, şehvet gibi insanı kötülüğe sürükleyen istek ve arzular; insanoğlunu olgunluğa ulaşmaktan alıkoyan istekler.

Nergis: Eski Dünyada yetişen, sarı veya beyaz renkli, tek tek veya şemsiye biçimi çiçekli, uzun yapraklı, soğanı zehirli bir süs bitkisi.

Niyaz: Yalvarma; yakarma. Dua Allah'a veya doğüstü bir güce yalvarma; yakarış. Kutsal sayılan bir kişiden ricada bulunma.

Nizam: Kural; usul; kaide. Düzen; tertip; sıra. Yasa; kanun. Bir işe tertip ve düzen veren kimse.

P

Paha: Bir malın veya hizmetin bedeli; değer; fiyat; kıymet; eder.

Peyman: Yemin; ant.

Pir: Yaşlı; çok yaşlı; koca; ihtiyar. Herhangi bir konuda deneyimli olan kimse. Bir meslek veya sanatın kurucusu olan kimse.

R

Resul: Elçi; haberci. İnsanları doğru yola davet etmek amacıyla Allah tarafından gönderilmiş kitaplı peygamber; yalvaç.

Riya: İnandığı, düşündüğü gibi olmama; yalandan gösteriş; ikiyüzlülük.

S, Ş

Saki: İçki meclislerinde kadeh sunan; içki dağıtan. Su dağıtan kimse. Tasavvufta; Allah'ın nurunu saçan, dağıtan kimse.

Seda: Ses; yankı.

Sema: Gökyüzü; gök. Eskiden üzerinde bir kandil gibi sabit yıldızların asılı olduğu sanılan, göğün sekizde birini meydana getiren saydam küre.

Ser: Kafa, baş. Bir topluluğun lideri, önder.

Serdar: İmparatorluk döneminde ordu komutanı anlamında kullanılan terim; ordu komutanı. Padişah hocaları.

Seyyid: Bir topluluğun ileri gelen kişisi; lider; önder; efendi. Hz. Muhammed'in soyundan olan kimse.

Sırat: Çok dar yol; keçi yolu. Cehennem üzerinde kurulmuş olduğuna inanılan, dar ve geçilmesi güç köprü; sırat köprüsü.

Sırma: İşlemecilikte kullanılan altın suyu ile yaldızlanmış ince gümüş tel. Haddeden geçirilmiş kalın altın tel.

Sırr- ı hakikat: Hakikat sırrı.

Sıygaya Çekmek: Bir kimseyi sıkı biçimde sorgulamak.

Sine: İnsanın boyun ile karın arasında kalan vücut bölümü; göğüs. Gönül; yürek, kalp.

Sümbül: Zambakgillerden, Ortadoğu ve Akdeniz kökenli, otuz kadar türü bulunan, uzun yapraklı, gösterişli ve güzel kokulu salkım çiçekli, soğansı çok yıllık otsu süs bitkisi.

Şem: Mum, bal mumu.

Şeyda: Aşk yüzünden aklını yitirmiş; mecnun; çılgın.

T

Tevhit: Birden çok şeyi birleştirme; bir araya getirme. Bir ve tek olarak kabul etme; bir sayma. Allah'ın birliğine inanma.

Tığlamak: Ekin yığını yapmak; yığmak. Aşırı yüklemek.

U, Ü

Ulah: Ekli; eklentili. Yama. Saça yapılan ek veya takılan toka.

Ulvi: Yüce; yüksek. Göksel; göğe ait; ilahi.

Urba: Giyecek; giysi.

V, Y

Vuslat: (Kadın ve Erkekler için) birbirine; kavuşma, buluşma.

Yavan: (Yemek için) yağı az ya da yağsız. Hiçbir özgün yanı bulunmayan.

Yobaz: Bağlandığı inancı veya dini başkalarına zorla kabul ettirmeye çalışan; bağnaz.

Z

Zat: Kendi; öz, asıl; cevher. Kişi; kimse. Çoğunlukla erkek kimse.

Zay: Sebep; neden.

Zemheri: Şiddetli soğuk. Kış mevsiminin 21 Aralık-30 Ocak arasındaki 40 günlük soğuk dönemine verilen ad; karakış.

Zerre: Çünkü. Oysa. Boşuna; boş yere.

Zıkkım: Ağrı; zehir, acı. Zararlı etkileri olan içki, sigara gibi şeyler. İsteksiz yenilen veya istemeyerek verilen yemek; acı lokma; lokma.

Zülfikâr: Omurgalı. İki başlı çatal. Hz. Ali'nin kılıcı.

ŞİİRLERİN DİZİNİ

Çalışmada Âşık Ummanî Erden'in 129 adet şiiri incelenmiştir. İncelenen şiirler hece ölçüsüne göre yedili, sekizli ve on birli hece ölçüsü olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Şiirlerin dizini ilk dördünlüğün ikinci mısrasısının son sesine göre alfabetik bir şekilde sıralanarak şiirlerin dizini oluşturulmuştur. Aşağıdaki tablolarda verilen parantez içerisindeki sayı şiirlerin numarasını gösterirken, en sondaki sayı ise şiirin çalışmadaki sayfa numarasını göstermektedir.

Tablo 1: Yedi Heceli Şiirler

DİZİN NUMARASI	ŞİİRİN NUMARASI		ŞİİRİN SAYFA NUMARASI
1	(65)	Gör Beni	115
2	(70)	Cennet Dağlar	116

Tablo 2: Sekiz Heceli Şiirler

DİZİN NUMARASI	ŞİİRİN NUMARASI		ŞİİRİN SAYFA NUMARASI
3	(8)	Çile	117
4	(10)	Giden Oğul	118
5	(13)	Pir Sultan Aşkına	119
6	(20)	Güler Mi Ola	120
7	(25)	Deli Gönül	121
8	(31)	Bülbül Gözünde Yaş Gelir	122
9	(41)	Öldürür Beni	123
10	(43)	Naçar Eyledi	124
11	(49)	Sazım	125
12	(58)	Düşünce	126
13	(59)	Hileli Dost	127
14	(64)	Garip Gönlüm	128
15	(72)	Yorulдум	129
16	(74)	İncitmeyin Güllerimi	130
17	(78)	Ali Şah-ı Vilayettir	131
18	(87)	Kimliğim	132
19	(89)	Bugün Ben Pirimi Gördüm	133
20	(100)	Can İncidir	134
21	(101)	Bayram	135
22	(123)	Yetimlik	136
23	(128)	Can Boğaza Dayandı	137

Tablo 3: On Bir Heceli Şiirler

DİZİN NUMARASI	ŞİİRİN NUMARASI		ŞİİRİN SAYFA NUMARASI
24	(1)	Dertler İçinde	138
25	(2)	Ladün İlmi Söyler Telli Zülfikâr	139
26	(3)	Pirimle Buluşamadım	140
27	(4)	Mana Pınarı	141
28	(5)	Geceler Gündüz Oldu	142
29	(6)	Deliye Döndük	143
30	(7)	Gam Deryası	144
31	(9)	Dalınca Ummana Geçeyi Dediler	145
32	(11)	Derman İsterim	147
33	(12)	Hasretlik	148
34	(14)	Kendim Hastayım	149
35	(15)	Esmâ' ül Hüsna	150
36	(16)	Pirin Dolusu	151
37	(17)	Sazımız Bizim	152
38	(18)	Azrail Gelmiş	153
39	(19)	Gülün Artık	154
40	(21)	Gözle	155
41	(22)	Değil mi?	156
42	(23)	Daldırır Beni	157
43	(24)	Ulaştır Şaha	158
44	(26)	Bir Dert Ehli Bulamaz Oldum	159
45	(27)	Dinle	160

46	(28)	Güzel Pirin Elinde	161
47	(29)	Kara Bahtım	162
48	(30)	Umut Besledim	163
49	(32)	Canan Hüseyin	164
50	(33)	Erenler Cemi	165
51	(34)	Can Sende Kaldı	166
52	(35)	Gülüm Artık Dertler İçinde	167
53	(36)	Gülemez Oldum	168
54	(37)	Sahipsiz Değiliz	169
55	(38)	Marifet	170
56	(39)	Haberin Var mı?	171
57	(40)	Ayrı Duruyor	172
58	(42)	Süslü Dağlar	173
59	(44)	Hoyrat Girdi	174
60	(45)	Gonca Gül Gibi	175
61	(46)	Dost Yarası	176
62	(47)	Cahil Anlamaz Arif Deyi	177
63	(48)	Yetimler	178
64	(50)	Hayali Gözümde Kaldı da Gitti	179
65	(51)	Avuçen	182
66	(52)	Can mı Dayanır?	183
67	(53)	Yolcu	184
68	(54)	Hüdâ ile Buluşur	185
69	(55)	Şah-ı Sultanım	186
70	(56)	Sultanım Tez Gel	187
71	(57)	Lafa Kolaydır	188
72	(60)	Yetiş Ya Ali	189
73	(61)	Ele	190
74	(62)	Bal Satarım	191
75	(63)	Derdimi Yansam	192
76	(66)	Cömert Deyi Beklerim	193
77	(67)	Bezdim	194

78	(68)	Yavrum Nerede?	195
79	(69)	Ya Ali Sakla Senden İsterim	196
80	(71)	Feleğin Kastını Bulamaz Oldum	197
81	(73)	Yetim Âşık	198
82	(75)	Aziz Sultanım	199
83	(76)	Medet Şahım	200
84	(77)	Toros Dağları	201
85	(79)	Sevda Çekerim	202
86	(80)	Sevgin Beni	203
87	(81)	Hak Haksızın Yol Uğursuzun	204
88	(82)	Berhudar Olasın	205
89	(83)	Cana Sitem	206
90	(84)	Erenlerin Yoluna Düştüm	207
91	(85)	Dertler Pınarı	208
92	(86)	Bugün Muharrem-i Matemdir	209
93	(88)	Arifler Açar Cennet Kapısını	210
94	(90)	Yaşama Bakın	211
95	(91)	Bir İsmi Alidir Bir İsmi Haydar	212
96	(92)	Ömürler	213
97	(93)	Derman Pirden Ola	214
98	(94)	Naçar Yar	215
99	(95)	Sevda Vapuru	216
100	(96)	Gönül Sultanım Tabibim Lokmanım	217
101	(97)	Bir Mürvet	218
102	(98)	Elmaştır Sözler	219
103	(99)	Deli Dalgalar	220
104	(102)	Sazım Küser	221
105	(103)	Dermandır Cana	222
106	(104)	Bir Damla Sevgi	223
107	(105)	Bezmiş Tatlı Candan	224
108	(106)	Yaralı Geyik	225
109	(107)	Ne Ettim Ne Eyledimse Yüzüm Gülmüyor	226

110	(108)	O Güzel Şaha	227
111	(109)	Yetim Köyüm	228
112	(110)	Çoban	229
113	(111)	Madur Dost	230
114	(112)	Mektup	231
115	(113)	Çıktım Yücesine Seyran Eyledim	232
116	(114)	Şah-ı Civanım Yetiş	233
117	(115)	Sarhoş	234
118	(116)	Sen Sakla Senden İsterim	235
119	(117)	Gönül Sarayımın Şah-ı Sultanı	236
120	(118)	Madur Edersin	237
121	(119)	Dertli Bülbülüm	238
122	(120)	Aşığa Mükâfat	239
123	(121)	Sual Olmaz	240
124	(122)	Kederle Geçen Ömrüm	241
125	(124)	Ne Minnet	242
126	(125)	Hak Bir İki Olmaz	243
127	(126)	İnsan Sıfatlarımız	244
128	(127)	İnsan	246
129	(129)	Yaralı Sinem	247

KAYNAKÇA

- Aça M (2009) *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür Ve Şekil Bilgisi*, Kriter Yayınları, İstanbul.
- Aktaş H (2004) *Klasik Türk Şiirinde Edebî Sanatlar*, Yort Savul Yayınları, Edirne.
- Albayrak N (2004) *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, L&M Yayınları, İstanbul.
- Alkan N (1973) *Türk Halk Edebiyatı*, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara.
- Altınok BY (2012) *Alevilik, Hacı Bektaş Velî-Bektaşilik*, Ahi Yayıncılık, Ankara.
- Artun E (2001) *Âşıklık Geleneği Ve Âşık Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Artun E (2010) *Âşık Edebiyatı Metin Tahlilleri*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Artun E (2011) *Dini-Tasavvufî Halk Edebiyatı*, Karahan Kitabevi, Adana.
- Artun E (2015) *Âşıklık Geleneği Ve Âşık Edebiyatı (Genişletilmiş Baskı)*, Karahan Kitabevi, Adana.
- Ayverdi İ (2010) *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul.
- Bezirci A (1993) *Türk Halk Şiiri*, Say Yayınları, İstanbul.
- Coşkun M (2007) *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Çağbayır Y (2007) *Ötüken Türkçe Sözlük*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

- Çobanoğlu Ö (2007), *Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği Ve İstanbul*, 3F Yayınevi, İstanbul.
- Çobanoğlu Ö (2012) *Halk Edebiyatına Giriş I*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Dedebaba BN (1999) *Bütün Yönleriyle Bektaşilik Ve Alevilik*, 2. Cilt, Ardıç Yayınları, Ankara.
- Dilçin C (2005) *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara.
- Dizdaroğlu H (1969) *Halk Şiirinde Türler*, TDK Yayınları, Ankara.
- Erden Be (2004) *Dost Yarası*, Cem Ofset, Ankara.
- Erşahin İ (2011) *Halk Kültürü Ve Edebiyatı Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Eyuboğlu İz(1991) *Alevi Bektaşi Edebiyatı*, Der Yayınları, İstanbul.
- Fıglalı ER (1996) *Türkiye’de Alevilik Ve Bektaşilik*, Selçuk Yayınları, Ankara.
- Gölpınarlı A (1969) *100 Soruda Türkiye’de Mezhepler Ve Tarikatler*, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Gölpınarlı A (1990) *Müminlerin Emiri Hz. Ali*, Der Yayınları, İstanbul.
- Günay U (2008) *Âşık Tarzı Şiir Geleneği Ve Rüya Motifi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Güzel A (2003) *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- İnan A (1986) *Tarihte Ve Bugün Şamanizm*, TTK Yayınları, Ankara.
- Kaya D (2000) *Âşık Edebiyatı Araştırmaları*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Kaya D (2007) *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kocakaplan İ (1998) *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, Damla Yayınevi, İstanbul.
- Korkmaz E (1994) *Ansiklopedik Alevi Bektaşi Terimleri Sözlüğü*, Ant Yayınları, İstanbul.

- Köprülü MF (1999) *Edebiyat Araştırmaları*, TTK Yayınları, Ankara.
- Köprülü MF (1980) *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Külekçi N (1995) *Açıklamalar Ve Örneklerle Edebi Sanatlar*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Macit M (2005) *Edebiyat Bilgi Ve Teorileri El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Tosun MH (2015) *Peygamberler Tarihi*, Çıra Yayınları, İstanbul.
- Ocak AY (2005) *Tarihten Teolojiye: İslam İnançlarında Hz. Ali*, TTK Yayınları, Ankara.
- Oğuz MÖ – Ekici M (2014) *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Oğuz M.Ö (2001) *Halk Şiirinde Tür, Şekil Ve Makam*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Onay TA (1996) *Türk Halk Şiirlerinin Şekil Ve Nev'i*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Öz B (2004) *Hz. Ali'den M. Kemal'e Aleviliğin Tarihçesi*, Can Yayınları, İstanbul.
- Özcan H (2011) *Hacı Bektaş Veli*, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Özkırımlı A (1996) *Toplumsal Bir Başkaldırının İdeolojisi Alevilik-Bektaşilik*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Parlatır İ, Gözaydın N (1998) *Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara.
- Püsküllüoğlu A (2003) *Türkçe Sözlük*, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Sırma, İS (2015) *Peygamberler Tarihi*, Beyan Yayınları, İstanbul.
- Soysal, MO (1992) *Edebî Sanatlar Ve Tanınması*, MEB Yayınları, İstanbul.
- Usluer F (2009) *Hurufilik*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Uyar G (2008) *İslam Tarihinde Ali-Fatıma Evladı (260/873'e Kadar)*, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Yakıcı A (2007) *Halk Şiirinde Türkü*, Akçağ Yayınları, Ankara.

SÖZLÜ KAYNAKLAR

K.K.1. Battal Ummani ERDEN, 1950 doğumlu, İlkokul mezunu, Emekli, 2017.

EKLER

Ek 1: Battal Ummani Erden (Âşık Ummanî)

Ek 2: Âşık Ummanî Erden, merhum Türk Halk Müziği sanatçısı Ali Ekber Çiçek ve oğlu. Yer: Nevşehir/Hacı Bektaş.

Ek 3: Âşık Ummanî Erden sazı ile çalışma yaparken çekilen fotoğrafı.

Ek 4: Âşık Ummanî Erden'in katılmış olduğu bir Őenlikte sahnede çekilen fotoğrafı.

Ek 5: Âşık Ummanî Erden'in Nevşehir Hacı Bektaş İlçesinde katılmış olduğu âşıklar atışması sırasında çekilen fotoğrafı.

Ek 6: Âşık Ummanî Erden'in Sivas Divriği'nde evinin önündeki mermer taşı yontarken çekilen fotoğrafı.

Ek 7: Mersin’de Âşık Ummanî Erden ile derleme yaptığımız esnada çekilen iki fotoğraf.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı: Şanver TERCUMAN

Uyruğu: T.C.

Doğum Yeri ve Tarihi: Ardeşen /1990

Tel: 0 554 610 87 71

E-posta: sanver.tercuman.edu@hotmail.com

Yazışma Adresi: Deniz Mahallesi. Yıldız Sok. No: 3 Kat: 2 Rize/Ardeşen

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lise	Türk Telekom Anadolu Lisesi	2010
Lisans	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	2015

YABANCI DİL

İngilizce